

ENTRE BOMBES I RECORDS

*Reconstruint la història d'un xofer de
l'exèrcit republicà espanyol 1936-39*

Autor: Guerau Forasté Masgrau

Curs: 2n de Batxillerat

Any: 2024-2025

Tutora: Ester García Fragua

Institut Pere Alsius i Torrent

Banyoles

Cada home és un misteri impenetrable en vida i mort.

Manuel Azaña, president del Govern de la Segona República Espanyola

*Guardeu totes les cartes que jo vos escric, que vos, Peret i
Dolors, quan sigueu vells les podreu llegir als vostres nets i a mi
em recordaran al llegir-les els ratos bons i dolents que he passat
en un puesto i a l'altre.*

Enric Juanola

Torà, 13 de maig de 1938

Agraïments

Aquest treball no hauria estat possible sense la immensa ajuda i col·laboració de la meva família, en especial de la Dolors Juanola, filla d'Enric Juanola i historiadora, per estar sempre disposada a aportar informació i haver estat al meu costat en els moments més difícils i llargs; i d'en Salvador Fuselles, la Mariona Masgrau, la Roser Masgrau, la Roser Juanola, nebot, netes i filla d'Enric Juanola respectivament, que han compartit els records i memòries que els havia explicat l'Enric i que m'han ajudat a completar la història amb més detall; i al meu pare, Àlex Forasté, pel suport moral i tècnic.

També vull agrair l'ajuda de l'historiador Jordi Galofré i l'arxiver i historiador Josep Grabuleda, i la filòloga i historiadora Montse Torra, per concedir-me una entrevista, fer-me arribar documentació sobre la Guerra Civil Espanyola i el trajecte i la lleva de l'Enric Juanola, i dedicar part del seu temps a orientar-me i donar-me consells sobre com encarar la recerca documental i bibliogràfica.

Vull agrair també a l'equip de Ràdio Banyoles el fet d'ajudar-me a millorar les meves habilitats de redacció i locució radiofònica i facilitar-me les seves instal·lacions per la gravació del pòdcast, en especial a en Moisès Camós, de l'àrea d'informatius, pel mentoratge i la col·laboració en la narració.

Per part de l'Institut Pere Alsius, vull agrair a l'Ester Garcia, la meva tutora, el seguiment i orientació que ha fet d'aquesta recerca i haver valorat sempre aquesta investigació.

Per acabar, vull dedicar aquest treball a la família Juanola que, amb la preservació de les cartes i records, han fet possible aquest projecte i han mantingut viu un tros de la memòria històrica.

Resumen

Esta investigación investiga la microhistoria de guerra de Enric Juanola a través de las cartas que envió mientras estaba en el frente. Los objetivos son reconstruir su recorrido durante la Guerra Civil Española y saber los conflictos en los que se vio involucrado, sus vivencias y cómo le afectaron física y anímicamente. Para conseguirlo, se ha realizado una investigación teórica que ha consistido en la búsqueda de información bibliográfica sobre la Guerra Civil Española a nivel global y local, sobre las cartas como fuente primaria histórica, y sobre el podcast como medio de comunicación con posibilidades lúdicas y apelativas. También se ha hecho una investigación práctica que ha ido desde la limpieza y ordenación de las cartas, hasta la lectura atenta y la extracción de información importante. Y se han hecho entrevistas a familiares de Enric Juanola para que compartieran los recuerdos de guerra que les había contado. Con esta información se ha reconstruido su biografía. Esto ha permitido hacer descubrimientos inéditos hasta ahora para la familia, como el hecho de que muy probablemente Enric Juanola se alistó voluntario en el ejército republicano, que se vio involucrado en el bombardeo de Morella o que estuvo encerrado en el campo de refugiados francés de La Tor de Querol. Por último, se ha hecho una parte de divulgación de los resultados para el público general y la gente joven, que ha consistido en la creación de un podcast que da a conocer una microhistoria única pero muy común entre soldados rasos, para que no se olvide qué supuso la Guerra Civil.

Abstract

This research investigates the micro-history of Enric Juanola's war through the letters he sent while he was at the front. The objectives are to reconstruct his journey during the Spanish Civil War and to know the conflicts in which he was involved, his experiences and how they affected him physically and emotionally. To achieve this, a theoretical investigation has been carried out which has consisted of searching for bibliographic information on the Spanish Civil War at a global and local level, on letters as a primary historical source, and on the podcast as a means of communication with playful and appealing possibilities. Practical research has also been carried out, ranging from the cleaning and sorting of the letters, to careful reading and the extraction of important information. And interviews have been conducted with relatives of Enric Juanola so that they could share the war memories that he had told them. With all this information, his biography has been reconstructed. This has made it possible to make hitherto unpublished discoveries for the family, such as the fact that Enric Juanola most likely enlisted as a volunteer in the Republican army, that he was involved in the bombardment of Morella or that he was imprisoned in the camp of French refugees from the Tour de Querol. Finally, part of the dissemination of the results for the general public and young people has been done, which has consisted in the creation of a podcast that makes known a unique but very common micro-history among ordinary soldiers, so that it is not forgotten what the Civil War meant.

Índex

1. Pròleg	6
2. Introducció	7
3. Objectius i metodologia de recerca	8
3.1. Objectius	8
3.2. Metodologia	9
3.2.1. Recerca teòrica	9
3.2.2. Recerca pràctica	10
4. Marc teòric	14
4.1. La Guerra Civil Espanyola (1936-1939)	14
4.1.1. Antecedents de la Guerra Civil Espanyola	14
4.1.2. La Segona República Espanyola	14
4.1.3. L'aixecament militar i l'esclat de la guerra	15
4.1.4. El fracàs del cop d'Estat a les diverses províncies	15
4.1.5. La revolta fallida a Catalunya i la batalla de Barcelona (19 de juliol de 1936)	16
4.1.6. La Batalla de Madrid (del 8 al 23 de novembre) i els primers avenços significatius de les tropes franquistes de 1936	18
4.1.7. Els avenços de les tropes franquistes de 1937	19
4.1.8. El principi de la fi: esdeveniments de 1938	20
4.1.9. La desfeta de 1939	21
4.2. La Guerra Civil Espanyola al Pla de l'Estany	23
4.2.1. L'organització política de Serinyà en temps de guerra: el comitè i l'ajuntament	23
4.2.2. Temps de guerra al Pla de l'Estany: participants i conseqüències	24
4.2.3. Soldats del Pla de l'Estany morts en el bàndol republicà	28
4.2.4. La derrota republicana i l'ocupació al Pla de l'Estany	28
4.3. La carta, un gènere privat i una font primària per a la història	30
4.4. El pòdcast, un gènere de divulgació modelable	31
4.4.1. Definició del pòdcast	31
4.4.2. Anàlisi de pòdcasts i programes de ràdio paral·lels sobre història	33
5. Recerca pràctica: L'epistolari d'Enric Juanola	36
5.1. Descripció del corpus total i anàlisi dels buits	36
5.2. Format de les cartes	40
5.2.1. Paper	40
5.2.2. Dibuixos a les cartes	44
5.2.3. Llengües en què s'escriu	46
5.2.4. Estil i coneixement lingüístic	46

5.2.5. Cal·ligrafia	47
5.3. Documents i materials adjunts a les cartes	49
5.4. Objectes de la guerra conservats	51
5.5. Buidatge i anàlisi de cartes d'Enric Juanola 1937-1939	54
5.5.1. Cartes de camí	54
5.5.2. Cartes de l'estada a l'Escuela Automobilística de Castelló de la Plana	55
5.5.3. Cartes de la primera mobilització	61
5.5.4. Cartes de la primera estada a Barcelona i abastaments a les costes	63
5.5.5. Cartes des de Barcelona i Torà	69
5.5.6. Cartes de la segona estada a Barcelona	69
5.5.7. Retirada i pas de frontera	79
5.6. Periple d'Enric Juanola durant la Guerra Civil Espanyola	80
5.7. Biografia d'Enric Juanola	80
5.7.1. Infància i estudis	81
5.7.2. Esclat de la Guerra Civil Espanyola: lleva o ingrés voluntari?	82
5.7.3. L'Escola Automobilística de Castelló de la Plana	86
5.7.4. Trajecte cap a Barcelona i Batalla de Terol	86
5.7.5. Primera estada a Barcelona	87
5.7.6. Trajecte pel litoral i bombardeig de Morella	88
5.7.7. Segona estada a Barcelona i estada a Torà	88
5.7.8. Tercera estada a Barcelona i permisos a casa	89
5.7.9. Èxode cap a França i retorn a Espanya	92
5.7.10. Estada al camp de concentració de Santa Maria de Oia i alliberació	95
5.7.11. Servei militar a l'exèrcit franquista i vida civil	95
6. Divulgació de la recerca: el pòdcast Entre bombes i records	97
6.1. Escaleta tècnica del primer capítol i guió escrit	97
6.2. Sintonia musical	119
6.3. Entre bombes i records	120
7. Conclusions i futures línies d'investigació	121
8. Bibliografia	125
8.1. Sobre la Guerra Civil Espanyola	125
8.2. Sobre el gènere epistolar	125
8.3. Sobre el podcast	126
8.4. Entrevistes	126
8.5. Còmic sobre la Guerra Civil Espanyola	126
8.6. Pel·lícules sobre la Guerra Civil Espanyola	126
8.7 Webgrafia	127

9. Annexos	128
9.1. Inventari de cartes	128
9.2. Mostra de fragments de cartes escanejades	129
9.3. Entrevistes a experts	137

Índex d'il·lustracions

Figura 1. Inventari epistolar d'Enric Juanola	11
Figura 2. Llistat de voluntaris per allistar-se a l'exèrcit republicà.	26
Figura 3. Soldats de Serinyà.	27
Figura 4. Soldats morts de Serinyà del bàndol republicà.	28
Figura 5. Inventari de l'epistolari d'Enric Juanola 1936- febrer 1939	37
Figura 6. Inventari de cartes escrites per Enric Juanola, fet per ell mateix i trobat entre les cartes que es conserven	38
Figura 7. Cartes mutilades de l'epistolari d'Enric Juanola.	38
Figura 8. Cartes de l'epistolari d'Enric Juanola fora de la recerca (març 39 - juny 43).	40
Figura 9. Capçalera del paper de carta del negoci familiar de Pere Juanola.	41
Figura 10. Capçalera del paper de carta del negoci familiar del Olivé, amb qui Enric Juanola va mantenir correspondència assídua.	41
Figura 11. Capçalera del paper de carta del negoci de Domingo Juanola, més decorat.	41
Figura 12. Paper de carta de color rosa, molt poc freqüent en l'època.	42
Figura 13. Fragment de carta de condol de Maria Lloret a Enric Juanola.	42
Figura 14. Mostra de carta escrita a màquina, una novetat tecnològica del moment.	43
Figura 15. Paper de carta reciclat, molt porós.	44
Figura 16. Carta d'Enric Juanola als seus pares amb un dibuix final del seu llit de caserna (06-11-1937).	44
Figura 17. Carta de Narcís Auguet a l'Enric Juanola (25-11-1938) amb un dibuix de Popeye al revers, un personatge creat el 1929.	45
Figura 18. Carta de Vicenç Casademont a Enric Juanola (19-09-1938) amb un petit dibuix inserit en el text de contingut sexual .	45
Figura 19. Carta d'en Juan Güell a la Maria Juanola (04-10-1938) amb un dibuix de treballadors.	45
Figura 20. Fragment de carta de Maria Lloret a Enric Juanola (17-7-38).	47
Figura 21. Fragment de carta de Pere Juanola a Enric Juanola (27-12-37).	47
Figura 22. Fragment de carta de Juan Güell.	48
Figura 23. Fragment de carta de Juan Portella a Maria Juanola.	48
Figura 24. Sistema d'organització d'Enric Juanola per portar al dia les cartes rebudes, contestades i enviades.	49
Figura 25. Full volant de l'exèrcit republicà dirigit als combatents del cos de tren.	50
Figura 26. Poema popular de guerra.	51
Figura 27-30. Insígnies militars de l'exèrcit republicà.	51
Figura 31. Sarró de guerra de l'exèrcit republicà.	52

Figura 32. Claus del darrer camió republicà d'Enric Juanola (i altres claus petites de funció desconeguda.	52
Figura 33. Maleta que Enric Juanola va abandonar en un mas de Prullans durant la retirada i que va recuperar molts anys després, les seves inicials gravades a la fusta.	52
Figura 34. Uniformes militars de l'exèrcit republicà conservats dins la maleta.	53
Figura 35. Posa-retrats que feien els milicians durant el servei militar franquista en hores d'esbarjo.	53
Figura 36. Mapa interactiu del recorregut d'Enric Juanola.	80
Figura 37. "Can Ding Dang, casa de la família Juanola.	81
Figura 38. Enric Juanola de nen.	81
Figura 39. Certificat acadèmic d'Enric Juanola.	82
Figura 40. Portada de l'Acta de Alistamiento d'Enric Juanola.	83
Figura 41. Llistat dels soldats reclutats de l'Acta de Alistamiento on hi ha l'Enric Juanola.	84
Figura 42. Carta d'Enric Juanola del 7 de gener de 1937 (37-01-07_EnricJuanola_València).	85
Figura 43. Enric Juanola a Pins del Vallès enviada com a record als seus pares l'1 de maig de 1938.	89
Figura 44. Enric Juanola a la Plaça Catalunya de Barcelona procedent del front de Morella el 6 de maig de 1938.	89
Figura 45. Enric Juanola, a l'esquerra, i un company a Barcelona el 24 d'agost de 1938.	90
Figura 46. Marxa de les brigades internacionals de Barcelona el 28 d'octubre de 1938.	91
Figura 47. Panell informatiu del MUME on se situen els camps de concentració francesos i la funció que van exercir.	93
Figura 48. Santa Maria de Oia el 1939.	95
Figura 49. Enric Juanola amb el seu camió de l'exèrcit terrestre.	96
Figura 50. Enric Juanola fent el servei militar obligatori amb l'exèrcit feixista (el cinquè de la segona filera començant de baix a dalt i de la dreta).	96
Figura 51. Enric Juanola fent el servei militar obligatori amb l'exèrcit feixista (el tercer començant per l'esquerra que està dempeus).	96
Figura 52. Enric Juanola vestit amb l'uniforme de l'exèrcit franquista.	96
Figura 53. Partitura de la sintonia Entre bombes i records, una història de guerra.	119

1. Pròleg

Un noi de 17 anys em demana que escrigui un pròleg per al seu treball de recerca. El seu treball és l'anàlisi de les cartes que el meu pare, el seu besavi, va escriure i va rebre. És un treball dedicat a la memòria històrica, doncs. En el nostre cas, comptem amb una gran documentació. Tenim un gran nombre de cartes i les seves respostes, tot es va guardar i recollir. Tot i així, aquestes cartes no s'han llegit ni analitzat fins que un jove ha tingut el coratge de reclamar-les.

Durant aquest llarg exercici de memòria familiar, ens ha demanat, una i altra vegada, que rescatem de l'oblit fets que hauríem de conèixer i hem hagut de dir i repetir: no ho sé, em sembla, potser... Com constatem tants "fills de la gent que va viure la guerra", en sabem ben poc. Un enorme silenci va tancar les boques i tapar les oïdes. Potser és "necessari i forçós" que passi un temps, potser hi ha hagut massa por i no es troba mai el moment de parlar del que és tan dolorós. Sigui com sigui, si els besnets han decidit parlar, només podem celebrar-ho i ajudar-los.

Quan es redacta aquest treball, hi ha contínues notícies de guerres que ens colpeixen. Les veus de la guerra d'aquí ressonen en les d'ara i ens hi acosten, ens recorden que els patiments són sempre els mateixos i per tot arreu.

Descobrir el valor que tenia una carta durant la guerra, saber llegir i escriure, el desig de supervivència, ens fa repensar què és veritablement important. Guardar el que té valor documental, valorar la vida de les persones anònimes com a aportacions valuoses per a la història, la feina enorme de netejar, ordenar, classificar, escanejar, llegir, documentar-se, analitzar, comentar i redactar ha de portar els joves a valorar la investigació.

La gratificació que han suposat les troballes que s'han anat fent, anima i ajuda a superar aquells moments en què el treball sembla inacabable.

Perquè pensem que tot això és el que dona sentit als treballs de recerca de batxillerat, ens congratulem que avui es pugui presentar aquest, que ha estat realitzat i viscut amb una dedicació especial, i esperem que n'esperoni d'altres que ens facin conèixer una història que ja hem ignorat massa temps.

Dolors Juanola Terradellas
Professora de secundària

2. Introducció

Aquest treball de recerca narra el periple del meu besavi, Enric Juanola Portella, durant la Guerra Civil Espanyola, des del seu alistament, l'any 1937, fins a la derrota republicana, l'1 d'abril de 1939.

L'elecció d'aquest treball de recerca ve impulsada per l'ambició de recuperar una història familiar silenciada. Les biografies sempre m'han cridat l'atenció, sobretot les històries de guerra; per això, quan vaig descobrir que la meva família conservava les cartes que havia enviat el meu besavi a casa seva quan estava combatent a la Guerra Civil Espanyola, vaig voler indagar i recuperar una història que em tocava molt de prop però que mai ningú no havia tingut la paciència d'investigar a fons. Trobar documentació de fonts primàries i secundàries per poder verificar i saber amb exactitud tot el que va passar i resoldre les incògnites del periple de guerra que va viure ha estat una de les principals motivacions.

La labor dels xofers i camioners d'un conflicte bèl·lic sovint no és valorada ni estudiada i, si bé és veritat que no van estar exposats tan directament al perill com els soldats rasos d'infanteria, cal destacar el seu servei perquè no s'oblidi. A més, m'interessa donar a conèixer històries de guerra en la meva generació, perquè ja no hem conviscut amb els supervivents d'aquest conflicte bèl·lic i, com que ja no hi tenim una vinculació tan directa, ens sembla més llunyà del que realment és i no hi indaguem tan com hauríem.

Aquest treball ha suposat un incentiu per a la meva família i una oportunitat d'investigar sobre el seu pare, oncle, avi i besavi per descobrir una història enterrada. A través de records, cartes, fotografies i documents, de mica en mica s'ha anat cosint el recorregut de guerra d'Enric Juanola fins a obtenir-ne una idea més clara i coherent, amb dates i fets, que inclou el context històric i la tasca que va dur a terme.

Alhora, aquest treball de recerca m'ha fet adonar que probablement molts joves integrants dels dos bàndols no eren herois ni tampoc ho volien ser; simplement s'havien vist immersos en un conflicte que els tocava molt de prop i es van veure obligats a prendre-hi part i el seu principal objectiu era sobreviure per poder tornar a casa seva, reprendre la seva vida tal i com l'havien deixat i seguir endavant.

M'apassionen la història, les històries de vida i la creació de continguts. Per això, les meves futures vies d'estudi s'orienten cap al periodisme i a la comunicació audiovisual, i per això he fet el meu treball de recerca sobre la investigació i divulgació d'una biografia. Amb aquest treball de recerca s'ha posat la primera pedra a una investigació que es bifurcarà en un futur i tractarà diversos temes d'estudi.

3. Objectius i metodologia de recerca

Tal i com va suggerir l'historiador i director en funcions de l'Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany, Guillem Garcia, la recerca que he seguit se centra en la microhistòria, un concepte definit així per l'Enciclopèdia Catalana:

Tècnica d'anàlisi històrica fonamentada en la reducció de l'escala d'observació i en l'estudi intensiu del material documental. (...) moviment historiogràfic molt heterogeni, aliat contra el determinisme de les explicacions econòmiques, demogràfiques i geogràfiques. Davant l'abstracció dels grans models, la microhistòria, aprehenent mètodes característics de l'antropologia, elabora una minuciosa reconstrucció de la "vida real" a través de les descripcions denses que possibiliten els marcs d'estudi relativament reduïts.

És a dir, la microhistòria és una branca dins de l'estudi de la història iniciada als anys setanta que té com a finalitat la investigació del passat en una escala molt petita. En aquest cas, em centro en una part de biografia d'un xofer de l'exèrcit republicà (1937-1939) que és alhora el meu besavi.

Per aconseguir-ho, m'he basat sobretot en una font primària, el seu epistolari de guerra. Segons l'Institut Obert de Catalunya, "Les fonts primàries són restes de primera mà, que pertanyen a l'època que es vol investigar. És el material que en el seu temps ha servit per construir la història" Poden ser objectes o aparells, documents (diaris, manuscrits, autobiografies, premsa), enregistraments, etc. Han passat 88 anys des que l'Enric va escriure les primeres cartes, però Jordi Galofré (entrevista 30-7-2024), explica que són sovint els néts o els besnéts que fan aquesta feina d'investigar les vivències familiars entorn de la Guerra Civil, ja que tenen la distància històrica necessària.

3.1. Objectius

A partir d'aquí, s'han proposat els següents objectius:

- Entendre la Guerra Civil Espanyola amb profunditat per tal de saber les conseqüències i efectes en la societat i en les vides dels espanyols que va causar.
- Investigar la situació política del moment i com va afectar en l'esclat de la Guerra Civil Espanyola el 1936.
- Fer recerca sobre el recorregut dut a terme durant la Guerra Civil Espanyola del meu besavi, Enric Juanola, i investigar el conflictes i situacions en els quals es va veure directament i indirectament involucrat. Investigar les vivències personals del meu besavi durant la guerra i com li va afectar físicament i sobretot anímicament.

- Recollir la memòria familiar com a part fonamental de la història a partir de fonts orals (interlocutors) i escrites (cartes, documents, diaris, llibretes amb escriptures de suport).
- Investigar la carta com a font primària i sistematitzar l'epistolari d'Enric Juanola durant la Guerra Civil Espanyola.
- Divulgar una microhistòria única però molt comuna a molts soldats rasos adreçada al públic general i la gent jove perquè no s'oblidi què va suposar la Guerra Civil.
- Treballar el pòdcast com a mitjà de comunicació per tal de narrar històries de vida.

3.2. Metodologia

Aquesta recerca té una part teòrica, que ha consistit sobretot a documentar-me sobre la Guerra Civil Espanyola, i una part pràctica, en què s'ha treballat amb l'epistolari de guerra d'Enric Juanola i s'ha intentat donar-li sentit i divulgar-lo. Aquesta és la metodologia que s'ha seguit:

3.2.1. Recerca teòrica

Per aprofundir en la Guerra Civil Espanyola i entendre com va afectar Serinyà i la comarca del Pla de l'Estany, he seguit els passos següents:

Recerca bibliogràfica, webgràfica, artística i videogràfica

- Cerca d'informació històrica sobre la Guerra Civil Espanyola a nivell global i local (la Guerra Civil al Pla de l'Estany) per conèixer la successió de fets, la vida durant aquest període i les causes i les seves conseqüències.
- Recerca d'arxiu. Per aconseguir dades específiques del període bèl·lic d'Enric Juanola, s'ha recorregut a les següents institucions:
 - Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany i Arxiu Municipal de Banyoles: consulta de dades precises sobre la trajectòria de l'Enric Juanola i la Guerra Civil Espanyola al Pla de l'Estany (visita i entrevista).
 - Arxiu històric de Castelló de la Plana: cerca d'informació sobre l'Escola de Xofers de l'exèrcit republicà (correu electrònic).
 - Servei d'Informació i Documentació del Memorial Democràtic: consulta sobre l'expedient militar d'Enric Juanola i el camp de concentració de França (correu electrònic).
- Cerca d'informació bibliogràfica sobre les cartes com a font primària històrica.
- Cerca d'informació sobre el pòdcast, com a mitjà de comunicació nou, amb possibilitats lúdiques i apel·latives i amb possibilitats d'arribar a tots els públics.

- Lectura de còmics, novel·les i visualització de pel·lícules per fer-me a la idea de com es vestia, com es vivia, la cruesa de les batalles i enfrontaments, la devastació dels pobles i la divisió de les famílies. En definitiva, aprofundir en els detalls, fer-se càrrec dels estralls i entendre la part emotiva del període.

Entrevistes a historiadors experts en la Guerra Civil Espanyola

He entrevistat les següents persones, per tal que m'orientessin en la metodologia i m'ajudessin a entendre el període històric que estudio. En tots els casos, vaig preparar un guió de preguntes prèvies i en vaig fer també d'altres segons les respostes que em donaven.

- Montse Torra, historiadora i professora de secundària; ha editat dos llibres sobre la Guerra Civil Espanyola a partir de la documentació familiar: Em va explicar la metodologia d'edició i ordenació d'un epistolari. L'entrevista va tenir lloc el 26 de març de 2024 per videoconferència i es va enregistrar en àudio.
- Jordi Galofré: historiador expert en la Guerra Civil Espanyola al Pla de l'Estany, autor de múltiples llibres relacionats amb aquesta temàtica: Em va aportar informació sobre la trajectòria d'Enric Juanola, la importància de la seva correspondència i sobre la guerra al Pla de l'Estany. L'entrevista va tenir lloc el 30 de juliol de 2024 a la tarda al seu domicili particular, a Banyoles, i es va enregistrar en vídeo.(Annex 10.3)
- Josep Graboleda, arxiver de l'Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany, i autor de diversos llibres d'història. Em van proporcionar documentació sobre la lleva d'Enric Juanola, concretament l'"Acta de alistamiento". També va informar-me de les correspondències epistolars d'aquest període que es conserven i perquè són importants. L'entrevista va tenir lloc el 30 de juliol de 2024 a l'Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany i es va enregistrar en vídeo. (Annex 10.3). Aquell mateix dia vaig tenir l'oportunitat de parlar de manera informal amb el director en funcions de l'Arxiu, Guillem Garcia, el qual em va explicar el concepte de la microhistòria i la importància que es dona avui dia a aquest tipus de treballs de recerca.

3.2.2. Recerca pràctica

La recerca pràctica ha constatat de cinc fases, que sovint s'han solapat en el temps. Aquestes tasques s'han fet en l'ordre en què es descriuen, tot i que mentre avançava en la investigació teòrica també treballava paral·lelament en la neteja i ordenació de l'epistolari d'Enric Juanola.

I. Epistolari d'Enric Juanola

Aquestes són les tasques que ha calgut fer amb el conjunt de cartes d'Enric Juanola:

- Neteja: treure amb cura la pols incrustada dels sobres.
- Emmagatzematge de les cartes en arxivadors de la mida adequada i nous.
- Ordenació cronològica de l'epistolari; separació de l'altra documentació que vam trobar entre les cartes (fulls volants, cartipassos de festa major, partida de naixement, etc).
- Delimitació del corpus de cartes a estudiar, del període i d'un únic remitent: Vaig escollir investigar les cartes de l'Enric Juanola quan estava combatent a la Guerra Civil Espanyola, ja que eren les que em tocaven més de prop i de les quals tenia més material per analitzar. Deixo de banda per a d'altres recerques les cartes que li enviaven amics i familiars i les cartes que va escriure quan estava al camp de concentració franquista i durant el servei militar franquista (1939-43).
- Inventari de les cartes mitjançant una base de dades (full Excell) recollint la informació següent: any-mes i dia en que va ser escrita, remitent, lloc d'enviament, idioma de la carta, destinatari, lloc de recepció, temàtica o resum i observacions a destacar. També s'han generat dos fulls excel més amb informació de les destinacions militars de molts dels remittents de les cartes i també una llista de les destinacions de l'Enric Juanola on hi ha constància escrita.

Inventari de cartes										
Registre i document	Any	Mes	Remitent	Lloc d'enviament	Idioma	Destinatari	Lloc de recepció	Temàtica o resum	Observacions	
31-37-21-F_August	1934	Juliol	21 Govern de la Generalitat - Servei Forestal	Barcelona	Català	Enric August	Girona		Document administratiu	
35-53-18-José Juanola	1935	Març	18 José Juanola	Madrid-Monorca	Castellà	Pere Juanola	Serinyà		En Pere Juanola és el seu fill, per tant còpi de l'Enric. Està fent el servei militar.	
35-10-15-Melchor Farió	1935	Octubre	15 Melchor Farió	Torrevieja de Montgri	Castellà	Vicent Ugalit	Girona			
35-10-26-Pedro Juanola 34-05-18	1935	Octubre	26 Contrata	Girona	Castellà					
36-55-21-Juan Juanola de Targués Molins	1936	Maig	21 Juan Juanola	Targués - Melilla	Castellà	Enric Juanola			amic de l'Enric	
36-55-17-Juan Juanola de Targués Molins	1936	Juny	17 Juan Juanola	Targués - Melilla	Castellà	Enric Juanola			amic de l'Enric	
37-51-07-F.Juanola_Valencia.pdf	1937	Gener	7 Enric Juanola	Valencia	Català	Pere Juanola	Serinyà	Si		
37-51-20-F.Juanola_Torrevieja.pdf	1937	Gener	20 Enric Juanola	Torrevieja - Valencia	Català	Pere Juanola	Serinyà	Si		
37-54-8-Serinyà_Pere Juanola (Carretera).pdf	1937	Abril	8 Pere Juanola	Serinyà	Castellà			Rebut - negatiu	Pares de l'Enric	
37-55-12-Vicenç Casademont.pdf	1937	Setembre	12 Vicenç Casademont	Bihuega - Guadalupe	Català	Enric Juanola	Serinyà		amic de l'Enric	
37-55-21-Maria Català.pdf	1937	Setembre	23 Maria	Quixós	Castellà	Enric Juanola	Barcelona		amiga de l'Enric	
37-10-09-F.Juanola_Castelló.pdf	1937	Octubre	9 Enric Juanola	Castelló de la Plana	Català	Pere Juanola	Serinyà	Si		
37-10-14-Enric August Girona.pdf	1937	Octubre	14 Enric August	Girona	Castellà	Enric Juanola			Amic de la família i pare del Narcís August (amic de l'Enric). Dona destí a Narcís August.	
37-10-14-Pere Colons Juanola_Serinyà.pdf	1937	Octubre	14 Pere Juanola	Serinyà	Català	Enric Juanola	Castelló de la Plana		Pares de l'Enric	
37-10-17-Vicenç Casademont.pdf	1937	Octubre	17 Vicenç Casademont	Sector centre	Català	Enric Juanola			amic de l'Enric	
37-10-10-Melchor Farió.pdf	1937	Octubre	10 Melchor	Serinyà	Castellà	Enric Juanola			amiga de l'Enric	
37-10-19-Enric Juanola-Castelló de la Plana.pdf	1937	Octubre	19 Enric Juanola	Castelló de la Plana	Català	Pere Juanola	Serinyà	Si		
37-10-19-Enric Juanola-Castelló de la Plana.pdf	1937	Octubre	21 Dolores Vilagran	Lludó	Català	Enric Juanola	Castelló de la Plana		Cosina	
37-10-24-Juan Serra Rajol.pdf	1937	Octubre	24 Juan Serra Rajol	Cornellà del Terri	Castellà	Enric Juanola			amic de l'Enric	
37-10-25-Pere Colons Juanola_Serinyà.pdf	1937	Octubre	25 Pere Juanola	Serinyà	Català	Enric Juanola	Castelló de la Plana		Pares de l'Enric	

Enllaç a l'inventari

<https://lc.cx/H91fvf>

Figura 1. Inventari epistolar d'Enric Juanola. Font: Pròpia.

- Descripció del material existent: cartes i documentació.
- Escaneig de les cartes de 1936-1939: s'han passat en format digital totes les cartes i documents d'aquest període (les que escrivia Enric Juanola i les

respostes que rebia) per facilitar-ne la comprensió (es poden ampliar, fer zooms) i per poder consultar-les amb més facilitat.

- Lectura i resum de les cartes d'Enric Juanola i selecció de citacions rellevants i emocionals que permetin reconstruir les seves vivències.

II. Entrevistes a familiars d'Enric Juanola

Es van entrevistar cinc familiars que havien fet saber que recordaven converses amb l'Enric Juanola sobre les seves vivències a la Guerra Civil Espanyola per tal de gravar-les, contrastar-les entre elles i amb les cartes, i fer-les servir per reconstruir el seu periple. Van ser converses molt emotives i que han estat molt útils. Les persones entrevistades són les següents:

- Salvador Fuselles, nebot: Va explicar el bombardeig de Morella per part de l'aviació italiana i com s'hi va veure involucrat l'Enric Juanola, la retirada a França, la tornada a territori espanyol que va comportar anar a parar a un camp de concentració franquista i la dura vida en aquest camp. L'entrevista va tenir lloc el 10 de setembre de 2024 i es va enregistrar en audiovisual.
- Roser i Dolors Juanola Juanola, filles: Van explicar històries diverses sobre el seu pare sobre la guerra, el retorn a l'Estat espanyol i el seu pas pels camps de concentració; i sobre la seva necessitat de parlar de la guerra civil. L'entrevista va tenir lloc el 20 de maig de 2024 i es va enregistrar en audiovisual.
- Roser Masgrau i Mariona Masgrau, netes: van explicar els records que tenien sobre com el seu avi els explicava passatges de la guerra, i com en parlaven mig d'amagat. L'entrevista va tenir lloc el 8 de setembre de 2024 i es va enregistrar en audiovisual.

Cal destacar que l'entrevista a Salvador Fuselles va ser individual per mantenir els records genuïns i inalterats; però en el cas de la Roser i la Dolors Juanola, les filles, i de la Roser i la Mariona Masgrau, les netes majors, les entrevistes es van fer en parella, ja que així comptaven els seus records, que en la majoria de casos eren similars.

També el dia 19 de gener de 2024 es va crear un grup de whatsapp familiar per recollir els petits records que podien sorgir en qualsevol moment, compartir les fotografies que conservava un i altre, i per tal de poder preguntar a tothom alhora dades precises i puntuals. Aquest grup també ha servit per compartir amb els familiars les troballes que anava fent. El grup continua actiu.

III. Lectura de cartes

Lectura de les cartes que enviava l'Enric Juanola i puntualment de les respostes de pares i amics. Resum de 282 cartes i transcripció dels fragments més rellevants.

IV. Reconstrucció de la biografia d'Enric Juanola

Ordenació cronològica de fets a partir de les fonts bibliogràfiques, les cartes, les escriptures de suport pròpies (notes d'entrevistes, de la lectura de cartes), la memòria familiar i la documentació.

V. Divulgació

Des dels principi del treball de recerca, es volia que el resultat fos comunicable. Finalment, es va decidir fer un pòdcast degut, en part, a prèvies experiències amb el mitjà de comunicació auditiu. Per això he seguit aquests passos:

- Pràctiques d'empresa: estada de tres setmanes a Ràdio Banyoles per aprendre tècniques de guionatge, locució, gravació. Anteriorment també havia fet dos campus de periodisme organitzats pel diari Ara (estiu 2020) i RAC1 (estiu 2021); en aquest últim, vam treballar el procés de creació d'un pòdcast.
- Música i so: Creació d'una sintonia. Selecció d'efectes especials i altres músiques.
- Guió: Representació escrita, de forma entretinguda i apel·lativa, de la vida de l'Enric Juanola per tal de poder narrar-la posteriorment.
- Locució i gravació: Narració oral de la vida de l'Enric Juanola de forma entretinguda i apel·lativa.
- Edició: Inserció de música, sintonies i efectes de so per tal de fer més real la història i submergir l'oient. Edició de veu i correcció d'imperficcions.
- Difusió: Compartir el pòdcast per les xarxes mitjançant la plataforma iVoox, grups de Whatsapp i altres xarxes socials, i el boca-orella.

4. Marc teòric

4.1. La Guerra Civil Espanyola (1936-1939)

A continuació, s'intenten resumir els fets de la Guerra Civil Espanyola, les causes i les conseqüències, per tal de contextualitzar i entendre el periple d'Enric Juanola. Per aquesta tasca, s'ha fet servir sobretot l'estudi de Pierre Vilar, *La guerra civil española* (2000), entre altres documents.

4.1.1. Antecedents de la Guerra Civil Espanyola

Al segle XIX, mentre que la resta d'estats europeus evolucionava ràpidament a nivell social i polític, Espanya seguia estancada en el passat: la intervenció de l'església i l'exèrcit en la política no permetia el progrés del país, que el 1874 va tornar a restablir la monarquia borbònica. Amb Alfons XIII al poder, les diferències socials entre les classes dominants i la classe obrera es van fer majors, provocant així una esquerra social que s'anava eixamplant cada cop més.

El 1923, el general José Antonio Primo de Rivera va arribar al poder i va establir una dictadura. Aquest moviment, recolzat pel mateix Alfonso XIII, va suposar un agreujament de la situació social. Hi va haver vagues i mobilitzacions obreres i la dictadura i monarquia es se'n van ressentir. El 1930, després de 7 anys de dictadura, José Antonio Primo de Rivera, es va exiliar a París i posteriorment, el 1931, també ho va fer Alfons XII. Amb els dos principals dirigents desterrats es va aconseguir proclamar la Segona República Espanyola (Vilar, 2000: 11-43).

4.1.2. La Segona República Espanyola

La Segona República Espanyola va durar des de el 1931 fins al 1939 i tenia com a principals objectius establir una democràcia parlamentària, satisfer les demandes independentistes del País Basc i Catalunya i separar l'Església de l'Estat.

No obstant, els mandats i les decisions de Manuel Azaña i posteriorment d'Alejandro Lerroux van causar un descontent majoritari de tots els bàndols. Finalment, el sis d'octubre de 1934, Lluís Companys, president de la Generalitat de Catalunya, va declarar l'Estat Català en la República Federal Espanyola. Això va desestabilitzar el govern de Lerroux, que el 1936 va convocar eleccions generals.

Diversos partits d'esquerres (PSOE, ERC, PCE, entre d'altres) es van unir per formar el Front Popular i van guanyar les eleccions contra la unió dels diversos partits de dretes. Qui havia de ser el pròxim president, Francisco Largo Caballero, que en aquell temps era el líder del PSOE, es va a negar a formar part del nou govern. El seu lloc el va ocupar el primer president de la República, Manuel Azaña, que en el seu antic mandat havia retallat el pressupost militar i havia tancat acadèmies de l'exèrcit, guanyant-se així l'antipatia dels generals espanyols i de la gent d'ideologia de dretes.

Finalment, el dotze de juliol de 1936 un important membre del Partit Socialista i oficial de la Guàrdia d'Assalt fou assassinat a Madrid. En conseqüència, la Guàrdia d'Assalt va actuar i va assassinar el llavors líder de l'oposició José Calvo Sotelo. Aquests fets van fer de detonant i van precipitar el cop d'estat del 18 de juliol de 1936, els quals posteriorment van derivar en el conflicte bèl·lic conegut com la Guerra Civil Espanyola.

4.1.3. L'aixecament militar i l'esclat de la guerra

L'aixecament militar es va iniciar amb la idea de conquerir Madrid i establir un règim dictatorial, i en cap moment es va concebre que el cop d'estat derivés en una guerra civil que dividiria l'estat en dues meitats. Però no va ser així. L'exèrcit espanyol no va adherir-se completament al pronunciament militar, però els generals revoltats en cap van captar la majoria d'oficials joves i progressivament van anar guanyant fidels i van saber organitzar un gran exèrcit disposat a enderrocar el govern republicà, elegit democràticament a les urnes.

4.1.4. El fracàs del cop d'Estat a les diverses províncies

L'aixecament militar s'inicia al Marroc el 17 de juliol de 1936. Els principals dirigents foren polítics i militars del CEDA (Confederació Espanyola de Dretes Autònomes), on destacaven Ramón Serrano Suñer, polític català que posteriorment fou nomenat ministre del govern franquista, el comte de Mayalde, futur governador de la província de Madrid, i el seu principal dirigent Gil Robles, qui va prestar una ajuda econòmica considerable perquè la revolta fos possible. Francisco Franco va volar al Marroc per prendre el control de l'Exèrcit Colonial d'Àfrica. Tot i així, el 18 de juliol es considera l'inici de la guerra i encara avui es considera una data important per als adeptes de Francisco Franco. Vilar explica així aquesta data:

el 18 de julio será celebrado durante cuarenta años como la fecha del "Movimiento". Ese día, en Canarias, Franco proclamó "el estado de guerra", felicitó a los rebeldes de Marruecos, lanzó un manifiesto, subió a un avión alquilado desde hacía mucho tiempo en Inglaterra y pasó la noche en Casablanca."(Vilar, 1986: 51).

Tot i que el seu missatge va ser interceptat i el dia no va ser decisiu per la batalla, sí que ha esdevingut simbòlic. La revolta militar es va estendre per les diverses províncies i ciutats espanyoles (Sevilla, Illes Canàries, Pamplona, Valladolid, Illes Balears, etc). Tanmateix també va fracassar a diverses ciutats.

Províncies com Navarra i Castella van dissuadir les tropes feixistes amb molta facilitat, mentre que Aragó i Galícia van sucumbir a la revolta. Oviedo va caure però la resta d'Astúries, dominada per l'esquerra proletària, va resistir al cop d'estat. De manera similar, a Andalusia, Queipo de Llano, general en cap a la regió, va aconseguir prendre el control de Sevilla però una gran majoria de províncies, com Huelva, Cadis, Còrdova i Granada, que eren d'esquerreres, van oposar molta resistència i no va ser fins que van arribar les tropes comandades per Francisco Franco a donar suport amb l'exèrcit d'Àfrica que van deixar d'oferir resistència. A Extremadura van haver-hi revoltes a la capital, Càceres.

Al nord, al País Basc, el territori estava dividit, ja que Àlaba estava a favor de la revolta militar mentre que les dos províncies restants, Biscaia i Guipúscoa, hi estaven completament en contra, ja que s'aferraven a la promesa d'una propera concessió de l'estatut autonòmic.

A les Illes Balears va ocórrer al revés que al País Basc; Mallorca i Eivissa, de caràcter més nacionalista espanyol, es van unir a la revolta de dretes però Menorca, republicana i progressista, no.

Al País Valencià, el poder va ser disputat durant molt de temps i, si bé és veritat que va haver-hi una victòria a favor de la República, van quedar alguns nuclis dominats per les tropes militars revoltades, com és el cas de l'Alcàsser de Toledo, que fou un mite i símbol polític del franquisme i del qual es va fer molta propaganda (Vilar, 1986: 74-75).

A Madrid, la revolta militar fou dissolta ràpidament, ja que va ser molt desorganitzada i mal preparada, cosa que va permetre a les tropes republicanes retenir els revoltats a les seves casernes i continuar controlant la capital de l'estat.

4.1.5. La revolta fallida a Catalunya i la batalla de Barcelona (19 de juliol de 1936)

Tal com explica Vilar (2000: 49-57), els revoltats franquistes confiaven plenament en la seva victòria en terres catalanes, ja que comptaven amb el suport de la UME (Unión Militar Española), un grup de militars espanyolistes i feixistes que estaven completament enemistats amb el catalanisme i els ideals d'Esquerra Republicana, el partit que governava la Generalitat. No tenien de la seva banda, però, els dos militars de més alt

rang de Catalunya: José Aranguren Roldán (cap de la Guàrdia Civil, que posteriorment seria afusellat pels seus ideals republicans), i Francisco Llano de la Encomienda (capità general de la Capitania General de Catalunya).

El pla dels colpistes consistia a anar controlant progressivament les forces armades i polítiques de Barcelona: la Comissaria General d'Ordre Públic, el palau de la Generalitat i la Capitania General. El general Manuel Goded Llopis seria l'encarregat de comandar l'ofensiva, volaria des del Marroc fins a Catalunya i tot seguit destituiria Francisco Llano, ocupant així el seu càrrec.

A Barcelona, els carrers anaven plens de notícies que un cop d'estat contra la República s'estava duent a terme. La Generalitat i la CNT-FAI (Federació Anarquista Ibèrica - Confederació Nacional del Treball) preparaven els seus respectius plans per evitar o resistir l'ofensiva que estava per arribar. Frederic Escofet, que havia estat designat Comissari General d'Ordre Públic, va ser l'encarregat d'idear una estratègia per parar els militars revoltats. Independentment, la CNT-FAI tenia totes les casernes vigilades i pretenia atacar els colpistes quan tinguessin la guàrdia baixa i robar-losi les armes.

A la matinada del 19 de juliol, el setge començà i les primeres tropes colpistes van sortir de les casernes de Pedralbes. Cal destacar que els revoltats no tenien disponibles tots els oficials de l'exèrcit destacats a Barcelona, ja que molts estaven de permís d'estiu o simplement es mantingueren al marge del cop. Els militants d'Esquerra Republicana, CNT-FAI i d'altres entitats polítiques van començar a establir barricades als carrers de la ciutat. El comissari Escofet va posar en marxa el pla i va establir les diverses divisions de Guàrdies d'Assalt i de Mossos d'Esquadra als punts importants de la ciutat per aturar l'assalt: a plaça Catalunya, per frenar el pas cap al centre i per protegir l'edifici de Telefònica, al Pla de Palau, per protegir la seu de la Conselleria de Governació, i a la cruïlla entre passeig de Gràcia amb Diagonal, per ser el punt de pas de les casernes tant de Pedralbes com de Gràcia al Palau de la Generalitat, i la seu de la Comissaria General d'Ordre Públic a la Via Laietana, on es va traslladar el president Lluís Companys en persona. A mesura que anava passant el temps els colpistes es veien cada cop més perjudicats, ja que milers de civils republicans sortien cada hora armats a ajudar a defensar el govern legítim de la seva ciutat. Quan va arribar el migdia, una gran part de les tropes revoltades estava vençuda i molts esperaven davant de les casernes per poder saquejar-les i robar-ne les armes.

Respecte al General Goded, va aconseguir arribar a la Capitania General cap al migdia on hi havia el capità general republicà Llano de la Encomienda acorralat per les tropes colpistes. Goded tenia la intenció de destituir-lo però aleshores ja havien

perdut la batalla i el cop d'estat havia resultat fallit. Com a últim recurs, Goded va trucar el cap de la Guàrdia Civil, José Aranguren Roldán, i l'intentà convèncer que s'unís al cop d'estat juntament amb les seves tropes. Aranguren s'hi va negar i va comandar les seves tropes fins a la plaça Universitat i la plaça Catalunya posant-se a les ordres de Frederic Escofet. Van acabar guanyant la batalla que s'estava disputant allà i seguidament van partir a la Capitania per derrotar Goded i els seu homes, que s'hi trobaven atrinxerats. Finalment foren vençuts i portats al vaixell-presó Uruguay. A més a més, Goded fou obligat a comparèixer davant del president Companys i a declarar públicament a través de la ràdio que havien estat derrotats. Posteriorment Goded va ser condemnat a mort al castell de Montjuïc. Les altres revoltes a les ciutats catalanes es van dissoldre en saber que el cop d'estat a Barcelona havia fallat.

4.1.6. La Batalla de Madrid (del 8 al 23 de novembre) i els primers avenços significatius de les tropes franquistes de 1936

Segons Vilar (2000: 75-77), un cop acabat el setge de l'Alcàsser, les tropes colpistes van posar rumb cap a la capital. De Toledo fins a Madrid, hi havien 70 quilòmetres, però les tropes van tardar més d'un mes en arribar. Madrid estava essent bombardejada regularment i plantejava un greu problema logístic d'abastiment alimentari que provocava que els refugiats escapessin diàriament. Les milícies republicanes, novelles i desorganitzades, comandades pels generals Rojo i Miaja intentaven defensar la ciutat. Les tropes feixistes avancen poc a poc i el quatre de novembre arriben a Móstoles, Leganés i Getafe, a les immediacions de Madrid. Tot estava previst per una ocupació falangista ràpida però l'exèrcit republicà formà un front defensiu de trenta quilòmetres de barricades i trinxeres. Enmig del conflicte el govern es va traslladar a València per escapar del perill el sis de novembre.

Els dies 7 i 8 de novembre el Pla Varela, que preveia que els defensors estarien al sud de la ciutat i que havien d'atacar a l'oest de Madrid, va fracassar. L'atac va ser rebutjat pels republicans en una ferotge batalla a la Casa de Campo i la Ciutat Universitària. El 8 de desembre les anomenades Brigades Internacionals, unitats militars d'arreu d'Europa que venien a combatre el feixisme, van arribar per reforçar l'exèrcit republicà. Aquests voluntaris van lluitar amb tanta fe que van causar un fort impacte psicològic en els combatents. Amb les Brigades Internacionals també van arribar els Mosques, avions de combat soviètics, i el suport d'experts en tancs experimentats que van marcar la diferència al combat.

Finalment, el 23 de novembre de 1936, Franco renunciava a prendre Madrid i optava per una guerra a llarg termini. Després de la batalla, Madrid es convertí en un símbol mundial de la lluita contra el feixisme.

Madrid, després dels enfrontaments, es va fortificar gràcies a un cos d'enginyers que van reformar i fortificar la ciutat. Tot i això, la capital seguia sent l'objectiu de Franco, i vivia constantment sota bombardejos. Això suposava una dificultat per satisfer les demandes alimentàries de la població i això va afavorir les amenaces de la «Quinta Columna», organitzacions clandestines que es van generar a les principals ciutats espanyoles per donar suport als feixistes des de el bàndol republicà.

Això no obstant, el 1936 s'acaba amb avenços notables del bàndol franquista, tals com l'ocupació de Badajoz que va permetre la unió dels exèrcits del nord (comandants per Mola) i els del sud (comandats pel mateix Franco). Això, segons Vilar, "No era aún la soldadura de la zona sublevada, puesto que faltaba el norte asturiano y el vasco. Pero cubría desde entonces toda la frontera portuguesa. (Vilar, 2000: 74)

4.1.7. Els avenços de les tropes franquistes de 1937

La guerra segueix amb força durant els anys 1937 i 1938. Franco, després de la derrota a Madrid, va organitzar una mobilització de tropes a la seva zona, va encarregar la formació de comandaments per part d'instructors alemanys, que van entrenar les seues soldats. A més a més, va poder gaudir de l'ajuda de la infanteria italiana i l'aviació alemanya. A mitjans de novembre de 1936, els primers voluntaris de la l'armada feixista italiana desembarcaven a Cadis per lluitar juntament amb les tropes colpistes. Amb les seves forces agrupades, el general Francisco Franco, a principis de 1937, disposava de més de mig milió d'homes, el doble dels que tenien els republicans, que encara estaven intentant formar i reagrupar les seves tropes (Vilar, 2000: 77).

Entre el gener i els març de 1937, els nacionals van intentar tres maniobres per conquerir la capital que no van tenir èxit. Després de tres intents fallits (Vilar, 2000: 78-79), les tropes franquistes desisteixen durant un temps de conquerir la capital, tot i ser la plaça més desitjada, i això, tal i com el setge de l'Alcàsser es va convertir en un símbol de resistència per l'exèrcit nacional, la converteix en un símbol de la resistència republicana.

Però els triomfs franquistes es van accelerant en altres territoris, i la balança comença a decantar-se en contra del govern legítim republicà.

Del 3 al 10 de febrer de 1937 les forces franquistes de Queipo i Roatta ocupen Málaga, fet que afecta durament el bàndol republicà. La població malaguenya és ametrallada per aire de forma despietada (Villar, 2000, 80).

Les tropes franquistes, en aquest punt, opten per atacar el nord. Vilar (2000: 80) creu que el nou objectiu es deu sobretot a dues raons: "Los dos elementos de resistencia allí situados tenían un valor simbólico: Asturias como núcleo revolucionario, el País Vasco por su afirmación nacional."

L'atac al nord va començar per l'est. Vilar (2000: 81) destaca que els següents suports van ser claus per l'èxit franquista: el suport dels carlistes navarrencs, una divisió italiana feixista i la Legió Cóndor aèria alemanya. Els atacs aeris aconseguixen arrasar dos poblacions basques: Durango i Gernika. Aquesta darrera serà el motiu d'inspiració del quadre de Picasso amb el mateix nom, que no va ser retornar a l'Estat espanyol fins a la instauració de la democràcia. El nord resisteix fins a l'octubre de 1937 però, en pocs mesos l'exèrcit franquista és capaç de conquerir tota la costa cantàbrica. Bilbao és vençuda el 19 de juny de 1937 i Gijón el 21 d'octubre de 1937 i el front obrer serà víctima d'una dura repressió (Vilar, 2000: 83)

La capacitat de reacció de l'exèrcit republicà en aquesta època va ser molt feble. Durant aquests mesos tenen lloc la Batalla de Brunete (del 6 al 25 de juliol de 1937), unes operacions desenvolupades durant el juliol, en aquest poble de l'oest de Madrid, que volia disminuir la pressió de les forces revoltades sobre la capital i, al mateix temps, alleugerir la situació en el front nord però Franco va acabar guanyant aquesta plaça, i la batalla de Belchite (del 24 d'agost al 6 de setembre de 1937), prop de Saragossa; aquest combat el guanyen les tropes republicanes i Franco no aconseguix arribar a aquesta capital de província.

4.1.8.El principi de la fi: esdeveniments de 1938

El desembre de 1937 l'exèrcit republicà va aconseguir reconquerir Terol, en una de les seves victòries més històriques i memorables, ja que el terreny era muntanyós i les temperatures molt baixes. Però Franco no deixar que els aires de victòria duressin gaire i va reconquerir aquesta ciutat el 22 de febrer de 1938.

El 31 de gener de 1938, Francisco Franco va instaurar el primer Govern d'Espanya dictatorial a la ciutat de Burgos. En aquesta època, el general de l'Estat Major republicà era Vicente Rojo. Aquest alt comandant, pensava que les tropes franquistes es dirigirien a continuació a Catalunya, ja que com indica Tormo (2005: 555-556) era el territori on hi havia la indústria: "però les previsions de Rojo sobre les intencions de Franco no van ser correctes. Contràriament al que molts dels seus caps militars opinaven, Franco no tenia intenció d'avançar sobre Catalunya, sinó d'atacar, un cop més, la capital de l'Estat."

Però les tropes franquistes sí que van arribar fins al sud de Catalunya. La famosa batalla de l'Ebre va tenir lloc de juliol a novembre de 1938. Vilar (2000: 86) la defineix com una guerra de trinxeres i de "resultado territorial nulo", però que va suposar un gran desgast per l'exèrcit territorial i una derrota decisiva. L'historiador del Maestrat Baila (2010: 46) explica que la Batalla de l'Ebre va tenir tres grans etapes:

la primera fué el avance al sur del Ebro, ajustándose a la línea del río Guadalupe; la segunda se desarrolló al norte del Ebro, llegando hasta el límite del río Segre; la tercera fue la ruptura en profundidad a través del Maestrat geográfico hasta la costa, que se amplió con rapidez hasta la línea del bajo Ebro y, más lentamente, hacia el sur.

Observemos el papel que jugaron los ríos –barreras naturales, unas más contundentes que otras–, en el ajuste de las diversas fases de la batalla.

Morella cau en mans de les tropes franquistes el 4 d'abril de 1938. Segons Querol, Querol, Sangüesa i Martí (2020: 120-130), testimonis franquistes deien que aquesta conquesta s'havia aconseguit sense ni un mort, però és qüestionable. Els dies següents, Morella és bombardejada i hi ha encara avui una gran discussió sobre els autors de l'atac: no se sap si es va tractar d'un atac del bàndol franquista que arribava massa tard (ja que el van fer forces aèries molt potents que només tenien Franco i els seus aliats) o bé de l'exèrcit republicà, per tal de reconquerir la ciutat. Aquests historiadors lamenten el silenci que hi ha encara avui sobre aquests fets històrics. L'Enric Juanola estava destinat en aquest tercer front i va patir un bombardeig molt llarg a Morella que atribuïa clarament als colpistes.

El que sí queda clar és que la Batalla de l'Ebre en la seva totalitat la van guanyar les tropes franquistes i van aconseguir trencar les línies de control marítimes republicanes.

4.1.9. La desfeta de 1939

La campanya de Catalunya té lloc del 23 de desembre de 1938 al 2 de febrer de 1939: en un mes, les tropes franquistes van aconseguir desorganitzar els comandaments republicans i les unitats militars les tropes franquistes van avançar aprofitant totes les bretxes i sense gaires miraments respecte de la població civil. Barcelona cau el 26 de gener de 1939.

La desfeta militar republicana provoca un èxode massiu de tot l'exèrcit i la població civil compromesa amb el govern legítim. Aquesta retirada té lloc sense ordre ni concert, en desbandada. Vilar (2000: 88) descriu així aquest moment:

Pero el espacio de retirada era limitado: 100.000 combatientes fueron desarmados en la frontera; una masa de refugiados (¿250.000?, ¿300.000?) fue internada en campos improvisados, vigilados por tropas coloniales. Este recuerdo es aún hoy amargo.

Quan va caure Barcelona, Madrid i València encara resistien. Negrín, llavors president del Govern, reuneix 67 diputats al Castell de Figueres i intenta negociar amb el govern franquista. Però Franco apostava per una rendició sense pactes ni condicions. El govern abandona el territori el 6 de març de 1939. I el 28 de març les tropes franquistes entren a Madrid. L'1 d'abril de 1939 Franco proclama: "La guerra ha terminado." Començava llavors la repressió de tots els que s'havien posicionat a favor del govern democràtic, que duraria molts anys.

Els motius de la derrota són diversos però diverses fonts apunten la falta de professionalitat del novell l'exèrcit republicà, per contra de l'exèrcit franquista. Vilar apunta:

"a nivel medio, de unos 16.000 españoles que tienen grado de oficiales, el gobierno sólo pudo utilizar entre 2.000 y 3000. Su gran problema fue la organización de mandos intermedios; en el ejército sublevado, el problema no se planteaba en los cuerpos coloniales; más tarde, cuando haga falta pensar en los reservistas, el alférez provisional será exaltado como un héroe típico;" (Vilar, 2000: 66). Tormo (2005: 558) explica que "L'Exèrcit Popular havia demostrat com la seva capacitat ofensiva es limitava a victòries ràpides sobre fronts dèbils i escassament defensats que li permetien una penetració relativament fàcil que aviat, però, restava estancada."

L'altra motiu, Vilar (2000: 67) també el resumeix molt bé: "intervención exterior rápida, eficaz, favor del "Movimiento"". Més endavant, aquest autor remarca que sorprèn la ràpida reacció de les tropes afins a Franco, hitlerianes-germàniques i feixistes-italianes en contrast amb la inhibició que mostren els governs suposadament afins a la república espanyola, els francesos i anglesos (2000: 69). No cal treure importància també a les desavinences del bàndol republicà i els diversos interessos que tenien, cosa que sovint provocava una manca de lideratge clar o disputes entre ells. Aquestes conflictes interns van durar fins l'últim moment, a l'hora de decidir si Madrid havia de resistir o pactar la rendició i Vilar (2000: 91) calcula que potser van costar la vida de 2000 soldats.

Fins aquí la síntesi de la Guerra Civil Espanyola que ha de servir per a contextualitzar el que Fontana (2004: anomena "petita història" i altres autors historiadors anomenen "microhistòria": la història d'un soldat ras que, si bé no va ser determinant per la gran història, sí que és molt important d'estudiar i conèixer, perquè explica la vida i problemes de la majoria d'afectats dels conflictes bèl·lics.

4.2. La Guerra Civil Espanyola al Pla de l'Estany

Tot i que els fronts militars més violents van tenir lloc a punts molt concrets de l'estat Espanyol, com Terol, l'Ebre, Barcelona, Madrid, la Guerra va tenir conseqüències per tot el territori espanyol i català: els homes i joves eren quintats i enviats a la guerra de forma obligatòria o voluntària; això provocava un empobriment de les famílies; també, entre les persones que quedaven a la rereguarda hi havia conflictes polítics de més o menys intensitat. La situació de tensió política propiciava assassinats, traïcions i robatoris. Molts béns particulars eren també expropiats per les necessitats bèl·liques, com cotxes, bestiar de càrrega... I, com és sabut, moltes esglésies van ser cremades pels republicans que desitjaven un estat laic. A continuació es revisen alguns dels fets que van tenir lloc al Pla de l'Estany, focalitzant sobretot en Serinyà, ja que és el poble on va néixer Enric Juanola, i que mostra l'agitació política del moment. La font principal per aquesta secció han estat les publicacions de Jordi Galofré *La repressió franquista a la comarca del Pla de l'Estany* (2017) i *Temps de guerra i revolució al Pla de l'Estany* (2011), i l'entrevista al mateix autor i a Josep Graboleda.

4.2.1. L'organització política de Serinyà en temps de guerra: el comitè i l'ajuntament

Un comitè és un òrgan directiu d'un partit polític o una de les seccions, un òrgan representatiu dels treballadors d'una companyia o centre de treball per a la defensa dels seus interessos. Durant la Guerra Civil Espanyola, moltes institucions públiques (Ajuntaments, etc) i empreses van ser col·lectivitzades i el seu dirigent o propietari va ser substituït per un comitè. Lamentablement, es va generar molt poca documentació i per conseqüència, se'n té relativament poca informació de les seves composicions i actuacions.

Tal com explica Galofré (2017: 111-113), el comitè de Serinyà estava format entre d'altres per Florenci Juanola, que es va exiliar un cop acabada la guerra. Va confiscar diferents edificis de caràcter religiós i cases particulars. A Serinyà la coexistència de l'Ajuntament i el comitè, a diferència dels altres municipis del Pla de l'Estany, es va donar amb molta més claredat. A l'inici de la revolució, l'Ajuntament estava format majoritàriament per integrants d'Esquerra Republicana. L'ajuntament i el comitè van plantejar, entre altres coses, la necessitat de construir una nova escola i van col·laborar en iniciatives per ajudar a les víctimes del feixisme.

El 19 d'octubre de 1936 es va formar un nou ajuntament. Sorprenentment, l'acte no recull de quin partit formaven part els nous regidors. Josep Porta fou designat nou alcalde de Serinyà, i Pere Saurina i Miquel Juanola, segon i tercer alcalde, respectivament. L'Ajuntament, segurament per la falta de comissions, entre altres

raons, no va funcionar del tot bé. En conseqüència, aprofitant que Miquel Juanola i un dels membres de l'Ajuntament, Josep Port (que no s'ha de confondre amb l'alcalde Josep Porta) van estar cridats a files, Josep Porta va proposar que es fes un nou consistori. Així que el 27 de desembre del 1936, es va establir el nou ajuntament. Els partits integrants eren ERC, CNT (Confederació Nacional del Treball) i PSUC (Partit Socialista Unificat de Catalunya). Josep Porta, de la CNT, fou nomenat novament alcalde i aquest cop, corregint l'error anterior, sí que es van nomenar les comissions municipals.

El 31 de gener del 1937, van haver-hi discordances amb la CNT, entre els quals s'hi trobava l'alcalde, i van acabar abandonant l'Ajuntament. L'Ajuntament de Serinyà només estava constituït llavors per militants d'ERC i PSUC i es va designar Pere Saurina (ERC) com a nou alcalde.

Els regidors de l'ajuntament van anar alternant-se per militants del CNT, PSUC i ERC fins el 9 de febrer de 1939 quan, l'encara vigent alcalde, Pere Saurina, davant l'ocupació de les tropes de Franco a Catalunya, va llegir un comunicat justificant la dimissió del seu govern on s'hi llegia:

Si bien este Ayuntamiento no tenía carácter político, pues al constituirse fue solamente para cuidarse de la administración municipal y evitar de tal modo que elementos de significación extremistas se apoderasen de la misma en perjuicio del pueblo y sus intereses; dado el triunfo de Franco en el territorio de 'Cataluña', considera llegada la hora de dar por terminada su misión, poniendo su cargo y el de todo el Ayuntamiento a disposición de los representantes del nuevo Gobierno a los efectos procedentes. (2017: 113)

Josep Porta, antic alcalde republicà de Serinyà, un cop acabada la guerra, va ser afusellat.

4.2.2 .Temps de guerra al Pla de l'Estany: participants i conseqüències

El govern de la República, davant la revolta militar, va decidir dissoldre l'exèrcit. Aquesta decisió va provocar que l'ofensiva republicana anés a càrrec de les milícies voluntàries. El CCMA (Comitè Central de Milícies Antifeixistes de Catalunya) va ser el pioner a organitzar la primera columna de voluntàries, comandada pel sindicalista i revolucionari anarquista Buenaventura Durruti, que va marxar amb entusiasme i esperances a defensar les terres d'Aragó. Com la columna Durruti, va haver-n'hi moltes més (Columna Lenin, Macià-Companyans, Carles Marx,...) que van anar a defensar Aragó, i s'ha calculat que entre el juliol i el setembre del 36 va haver-hi més de 30.000

soldats voluntaris. Lamentablement, les ofensives republicanes no van donar el seu fruit i van optar per establir una línia de front de cinc-cents quilòmetre d'extensió que anava des de la frontera francesa fins a Terol, on enllaçava amb les milícies valencianes.

El Pla de l'Estany va prendre força partit a aquesta primera etapa de la Guerra Civil i nombrosos joves van anar a Barcelona coma voluntaris per allistar-se a les columnes. No i ha un recompte exacte, ja que no es disposa d'una llista clara. La majoria de soldats eren nois d'entre 19 i 23 anys, però també n'hi havien de 43 i fins i tot de 16, que havien destacat per la seva activitat revolucionària.

5.1 VOLUNTARIS DEL PLA DE L'ESTANY

Nom	Localitat	Edat	Columna o sector del front
Josep Abulí i Servosa	Banyoles	29	-
Josep Angelats i Matamala	Banyoles	22	Columna Pirenaica
Vicenç Arnau i Vilarrasa	Porqueres	27	Columna del POUM
Joan Batllori i Sayeras	Sant Esteve de Guialbes	33	-
Miquel Boixó i Geli	Banyoles	26	Columna Carles Marx
Narcís Bosch i Casademont	Vilademuls	18	-
Salvador Bramon i Planas	Banyoles	16	-
Pere Brunyol i Vila	Banyoles	24	Expedició a Mallorca
Enric Buixasa i Salas	Banyoles	27	Columna Pirenaica
Ramon Bustins i Oliveras	Porqueres	22	-
Josep Cabanas i Garcia	Banyoles		-
Miquel Caritg i Frigola	Riudellots de la Creu	20	-
Bartomeu Casadevall i Carré	Banyoles	19	Pajaroncillo, Conca
Joaquim Casas i Pla	Banyoles	19	Laguarta, Osca
Sebastià Coll i Coromines	Banyoles	20	Tardienta, Osca
Joaquim Colomer i Campas	Banyoles		Columna Pirenaica
Joan Congost i Estany	Mata	21	-
Joan Congost i Masó	Banyoles	16	-
Jaume Corominas i Pujolàs	Banyoles	20	Lécera, Saragossa
Joan Corominas i Tarradas	Banyoles	19	Alcubierre, Osca
Jaume Costa i Masó	Usall	23	Columna Pirenaica
Sebastià Cufí i Barceló	Banyoles	29	-
Josep Darné i Carreres	Banyoles	43	-
Miquel Dilmé i Amagat	Banyoles	19	Mequinensa, Baix Cinca (Saragossa)
Lluís Domènech i Perich	Banyoles	17	-
Jaume Dutras i Fontbernat	Banyoles	18	Fraga, Baix Cinca (Saragossa)
Jaume Feixes i Verdú	Vilamarí	16	-

Nom	Localitat	Edat	Columna o sector del front
Marti Font i Arbat	Banyoles	20	Columna del POUM
Pere Funtané i Serra	Banyoles	20	Columna Carles Marx
Lluís Grabolosa i Coll	Usall	21	Columna Pirenaica
Domènec Hernández i Arenas	Banyoles	26	-
Miquel Juanola i Pujolar	Serinyà	-	-
Josep Julià i Llorens	Porqueres	21	Columna Pirenaica
Joan Juncà i Serrat	Porqueres	20	Tierz, Osca
Josep Matamala i Recasens	Vilert	19	Alcubierre, Osca
Manuel Mateu i Dilmé	Banyoles	18	Columna Pirenaica
Josep Musquera i Sais	Vilafreser	23	-
Joan Nierga i Planas	Banyoles	22	Columna Pirenaica
Eliseu Noguer i Comas	Fontcoberta	34	-
Salvi Oliva i Camps	Banyoles	20	Tardienta, Osca
Joaquim Oliveras i Ros	Banyoles	19	Laguarta, Osca
Josep Palmada i Comas	Banyoles	20	Tardienta, Osca
Marcel·lí Parramon i Mainegra	Banyoles	23	-
Enric Planas i Pararols	Banyoles	20	Lécera, Saragossa
Jaume Parés i Xargay	Banyoles	32	-
Lluís Pau i Soler	Banyoles	19	-
Ventura Pau i Soler	Banyoles	22	Columna Carles Marx
Joan Pijoan i Bosch	Banyoles	19	-
Joan Pinsach i Castanys	Banyoles	19	Expedició a Mallorca
Enric Planells i Coronas	Serinyà	20	-
Josep Port i Ferrer	Porqueres	17	Columna Carles Marx
Josep Port i Guinart	Serinyà	21	-
Pere Roca i Faig	Banyoles	20	Tardienta, Osca
Onofre Roura i Capell	Miàrigues	28	Columna Pirenaica
Joan Rustullet i Congost	Banyoles	31	-
Manuel Saderra i Puigferrer	Banyoles	28	Brigada Garibaldi
Josep Sala i Canals	Banyoles	20	Columna Ascaso
Francesc Salrà i Casademont	Porqueres	20	-
Miquel Sarquella i Pla	Banyoles	20	Columna del POUM
Josep Saubi i Montaner	Porqueres	17	-
Jesús Serra i Carrero	Banyoles	16	-
Jaume Serra i Juanmiquel	Camós	20	-
Antoni Serra i Vinardell	Banyoles	21	-
Joan Serradell i Buixasa	Banyoles	27	-
Martirià Serramonmany i Planas	Banyoles	25	-
Josep Soler i Pagès	Banyoles	22	-
Pere Teixidor i Surroca	Banyoles	20	Tardienta, Osca
Albert Torrent i Busquets	Vilert	23	-
Francesc Torres i Garcia	Vilavenut	22	-
Salvador Trull i Pairet	Orfes	21	-
Joaquim Trullàs i Saló	Banyoles	18	Fraga, Baix Cinca (Saragossa)
Miquel Turró i Pla	Banyoles	19	-
Enric Vila i Bramon	Banyoles	23	Columna Pirenaica
Marià Vila i Bramon	Banyoles	19	Albalate, Osca

Figura 2. Llistat de voluntaris per allistar-se a l'exèrcit republicà. Font: Galofré (2017: p. 117-118)

A mesura que passaven els dies, el conflicte anava avançant i les milícies començaven a mostrar evidents mancances. El govern de la República i la Generalitat van impulsar la militarització de les milícies.

Paral·lelament, hi van haver les lleves massives de soldats no voluntaris. Els primer intents, fets al 1936, van fracassar. Es van mobilitzar 5 lleves però poca gent va

respondre, en part perquè alguns preferien anar directament a les milícies o bé perquè ja havien anat directament al front. Al cap d'un temps, la situació ja es va començar a normalitzar i es van anar creant diversos Cossos d'Exèrcit. La columna Carles Marx, formada principalment per comunistes, va ser de les més partidàries a la mobilització i va esdevenir la 27 Divisió per posteriorment integrar-se a l'exèrcit republicà.

A partir del 36, es van començar a llevar soldats. Al principi, només es llevaven homes d'entre 20 i 28 però a mesura que va anar avançant l'enfrontament, que causà milers de baixes, el rang es va anar ampliant fins a arribar a cridar menors d'edat de fins a 17 anys. Aquesta lleva d'infants (a vegades se'ns oblida que no eren més que adolescents atemorits), és coneguda com 'La lleva de Biberó' i va afectar a milers de joves catalans, que es havien d'enfrontar a les cruentes batalles del Merengue i el Baladredo, les dues al front del Segre i fins i tot en la batalla de l'Ebre.

Al Pla de l'Estany, es van cridar al voltant de 2700 persones, però no tothom hi va anar. Alguns es van exiliar a França, d'altres els van declarar inútils i d'altres es van emboscar. A l'Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany i a diversos arxius locals es conserven gran part dels expedients de lleves que han permès fer un recompte de les persones cridades.

La taula següent mostra les persones de Serinyà cridades els anys 1937 i 38, juntament amb els voluntaris.

5.10 SOLDATS DE SERINYÀ

Lleva	Cridats	Bàndol republicà	Bàndol franquista	Desertor
1923	-	-	-	-
1924	7	7	0	0
1925	7	7	0	0
1926	13	13	0	0
1927	11	11	0	0
1928	9	8	1	0
1929	16	15	1	0
1930	10	7	2	1
1931	10	8	1	1
1932	10	6	4	0
1933	9	8	1	0
1934	10	10	0	0
1935	9	7	2	0
1936	10	9	1	0
1937	8	8	0	0
1938	6	5	1	0
1939	9	7	2	0
1940	10	8	1	1
1941	8	7	0	1
Total	172	151	17	4

Figura 3. Soldats de Serinyà. Font: Galofré (2017: p. 126)

Per tant, si sumem les 2.300 persones que van estar llevades des del bàndol republicà i les 300 llevades des del bàndol franquista, el total de civils llevats escala a la suma de 2.600, que se'n tingui registre.

4.2.3. Soldats del Pla de l'Estany morts en el bàndol republicà

No se sap amb exactitud el nombre de morts del Pla de l'Estany, però sí els morts al front, 202, 11 dels quals serinyarencs.

5.23 SOLDATS MORTS DE SERINYÀ (BÀNDOL REPUBLICÀ)

Nom	Edat	Data de la mort	Lloc de la mort
Rafael Behi i Oliveres	31 anys	1938	Front de l'Ebre
Vicenç Comajoan i Fita	21 anys	10 d'agost de 1938	Sector d'Artava (Castelló de la Plana)
Vicenç Ferrer	28 anys	1938	Front de l'Ebre
Josep Ferrer i Masó	22 anys	4 de setembre de 1937	Sector de Mediana (Saragossa)
Joan Juanola i Font	23 anys	-	-
Miquel Guinart i Riera	30 anys	-	Hospital militar de la Granja
Pere Oliana	29 anys	-	Osca
Pere Palomer	30 anys	-	-
Esteve Saurina	20 anys	Agost de 1936	Mallorca
Martirià Saurina	18 anys	1938	Front de l'Ebre
Nom desconegut	-	-	-

Figura 4. Soldats morts de Serinyà del bàndol republicà. Font: Galofré (2017, p.135)

El nombre de morts s'accentua a la fase final del conflicte, l'any 38, al Front de l'Ebre, on va haver les batalles més sagnants. Tal com explica Galofré, molts soldats van morir a la seva llar poc després d'aquest combat a causa de les ferides o penalitats del conflicte, i no figuren en el registre de víctimes.

La gent tendeix a guiar-se inconscientment per una cita de Iossif Stalin, "Una mort és una tragèdia, un milió és una estadística". Cal recordar que cada soldat tenia una vida, amics, família, aficions i somnis, i que aquesta guerra va terminar-ne molts. A més, com que van combatre en el bàndol derrotat van quedar silenciats i oblidats per la societat, a diferència dels vencedors, *los mártires de una noble causa*, de la patria, que encara avui en dia són recordats i aclamats. Una injustícia que les lleis de memòria història intenten reparar.

4.2.4. La derrota republicana i l'ocupació al Pla de l'Estany

Galofré (entrevista 30-7-2024) assenyala que no es té gaire documentació històrica de com va ser l'ocupació de Serinyà. Però sí de Banyoles.

L'entrada de les tropes franquistes a Banyoles es va produir a través de tres línies. La primera, efectuada la nit del 7 al 8 de febrer de 1939 per les tropes de la 12 divisió del cos d'exèrcit de Navarra, va entrar per Pujarnol. La segona línia, també a càrrec de

l'exèrcit de Navarra, va avançar per la carretera de Girona amb tancs i altra maquinària i van ocupar la Vall del Terri per posteriorment ocupar Banyoles el dia 8. Finalment, la tercera línia, a càrrec de l'exèrcit del Maestrat, va entrar a la comarca per l'oest i va ocupar Sant Miquel de Campmajor i la capital. Cal remarcar que l'exèrcit republicà tenia una base a El Collell prou important.

La població civil no va oposar pràcticament resistència però tot i així l'exèrcit nacional va matar 2 civils innocents: el sereno, Miquel Canadell i Joan Coll, un veterà de la Guerra Civil, que en veure'ls, va intentar fugir però com que anava coix no se'n va sortir i morí abatut a trets.

A més, diversos soldats republicans que no van tenir temps a escapolir-se, van morir afusellats a diferents llocs de la comarca. Fins a 17 soldats republicans emboscats van ser trobats morts i enterrats a la fossa comuna del cementiri municipal.

Segons Galofré, amb el pas dels dies es van produir més morts encara. A prop de Pujarnol va haver-hi un tiroteig amb uns soldats de la brigada de Líster que va acabar amb 8 morts. Tres soldats es van entregar, i amb les mans enlaire, l'oficial que els examinava els va revisar la documentació i sense dir res els va executar allà mateix, a sang freda.

El fet que no hi hagués resistència no implica que la gent aprovés aquest assalt. I l'ocupació de Banyoles es va rebre amb por per part dels seus habitants. La gent encenia els llums de les cases per evitar que els soldats es pensessin que estava deshabitada i deixaven les portes obertes perquè no les tiressin a terra. Fins i tot en alguns casos es va arribar a col·locar un cartell on s'hi llegia «*Casa habitada por el su propietario*». Una sèrie de noies, per exemple, van sortir al carrer cantant el poc que sabien del *Cara al sol*. Fonts familiars expliquen els records que tenia Francesca Terradellas (esposa d'Enric Juanola) d'aquesta entrada de les tropes franquistes: recordava que fou una ocupació cruel i aterridora, entraven a les cases i les saquejaven sense miraments. Explicava, a més, que els soldats del nord d'Àfrica van causar un fort impacte en la població local, ja que molta gent no havia vist mai ningú amb les seves faccions i color de pell.

Les tropes franquistes es van establir a diferents llocs de Banyoles. Galofré (2017, 205) explica que a Can Xampinya, l'emblemàtic cinema mercantil, van treure les butaques i van deixar la platea plena de lliteres i el cinema Modern el van omplir de cavalls i amb la tropa de cavalleria. Llocs com l'hort de les monges carmelites, l'Horta del senyor Narcís, la fàbrica de xocolata Amatller, l'escola Casa Nostra i altres convents i edificis on hi havia espais lliures van ser ocupats per les tropes de Franco.

Amb el pas del temps, l'atmosfera es va anar relaxant i es van començar a reprendre les activitats quotidianes per part dels locals. A la plaça Major es feia ball a càrrec de la banda militar dels ocupants i a la tarda es feia el ritual de la baixada de la bandera, tot un espectacle seguit pels habitants. A la mateixa plaça Major també tenien lloc les misses de campanya, repletes de la nova simbologia del règim polític. Aquestes atreïen una gran multitud, ja que feia molt de temps que no se celebrava cap cerimònia religiosa a Banyoles, en part perquè tant l'església del monestir com Santa Maria encara no s'havien restablert de l'ocupació patida durant la guerra: l'església de Santa Maria s'havia convertit en un taller mecànic i de fusteria i el monestir, en un hospital militar.

4.3. La carta, un gènere privat i una font primària per a la història

Quan comença la Guerra Civil, el correu postal ja estava consolidat. Segons indica Segovia (s/d), "La estabilización de dos frentes generó en cuestión de meses dos administraciones con su correspondiente sistema postal. El correo pasó a ser un instrumento fundamental ya que como señala Javier Cervera muchas relaciones dejaron de ser personales para ser postales." (Cervera Gil, 2016): relacions pare-fill, matrimonials, d'amics, etc.

Cal dir, però, que durant la guerra costava trobar paper i segells, sobretot a la zona republicana. Per això, molta gent escrivia les targetes postals de campanya que eren propagandístiques i gratuïtes, i sovint s'escrivien de manera perpendicular per aprofitar molt bé l'espai.

També cal dir que, en aquests anys, un 25% de la població era analfabeta i hi havia també molts soldats que escrivien tal com parlaven: això fa que a vegades sigui difícil entendre algunes cartes però també les fa interessants per conèixer el català d'aquells anys, les formes dialectals.

Per contra del que pot semblar, hi va haver censura als dos bàndols: no només al bàndol franquista sinó també al republicà, fet que "impidió que los combatientes desde el frente y sus amigos o familiares desde la retaguardia dejaran para la posteridad sus impresiones más íntimas: el hambre, el hastío, la dureza de la vida en la trinchera, pero también la añoranza, el compromiso político, el alivio al recibir noticias de un familiar e incluso los pequeños momentos cotidianos de felicidad." (Segovia, s/d). Enric Juanola, (en la carta del 16 de gener de 1938), explica a la seva família com els van advertir que les seves cartes passarien censura a partir de llavors per garantir que no donaven informació estratègica que pogués interceptar l'enemic. I en algunes cartes es veuen noms de pobles i ciutats esborrats.

També es va destruir molta correspondència dels soldats republicans quan els franquistes van guanyar la guerra (per por de represàlies) o simplement les famílies la consideren documents íntims que no s'han de compartir (aquest és el nostre cas, mentre la dona d'Enric Juanola, Francesca Terradellas, va viure).

Però les cartes ens permeten conèixer la vida quotidiana dels soldats rasos (molt diferents dels polítics i alts comandaments), conèixer els períodes de la guerra menys convulsos i com la vida seguia endavant, per això són una font primària molt important.

4.4. El pòdcast, un gènere de divulgació modelable

4.4.1. Definició del pòdcast

El pòdcast és un terme molt recent, que té menys de deu anys de vida. El Termcat (www.termcat.cat) defineix el pòdcast d'aquesta manera:

Emissió d'àudio o audiovisual emmagatzemada a internet com a arxiu digital, sovint formant part d'una sèrie, que l'usuari pot reproduir en qualsevol moment, sigui en línia o, un cop descarregada a l'ordinador o en un dispositiu mòbil, fora de línia.

L'Enciclopèdia Catalana en fa aquesta definició:

Emissió d'àudio o audiovisual emmagatzemada a internet com a arxiu digital, sovint formant part d'una sèrie, que l'usuari es pot descarregar a l'ordinador o en un dispositiu mòbil i reproduir-la quan vulgui.

Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus el descriu així:

A radio programme that is stored in a digital form that you can download from the internet and play on a computer or on an MP3 player.

És, per tant, un programa de ràdio en format digital que es pot descarregar des de la xarxa i reproduir-lo des de qualsevol dispositiu (mòbil, ordinador, etc.) en qualsevol moment, pot arribar a tots els públics i tractar els temes més diversos.

Ross Winn, fundador d'un dels portals líders en la producció de pòdcasts a nivell global, explica que la gent defineix els pòdcasts fent servir aquestes paraules: lliure, a petició, nínxol de mercat, ràdio.

Félix Riaño (2023), al seu llibre autoeditat *Todo Podcast*, destaca que els podcasts no són una simple evolució o millora de la ràdio, sinó que suposen una innovació radical, perquè “involucra canvis en l'estil de vida de les persones”.

Escoltar un pòdcast quan tu vols enlloc d'escoltar la ràdio quan ella emet els programes, i, a més, poder fer el teu propi programa tal com l'has somiat sempre, és un canvi que trenca la línia de futur cap a una ampliació del que ja existia. T'adones del canvi radical que suposa en el moment en què, després d'haver estat escoltant pòdcasts, et sorprens buscant el botó de pausa a la ràdio.

El terme uneix dues paraules anglosaxones: *iPod* i *broadcasting*. *iPod* és en realitat una marca comercial, creada per la companyia tecnològica americana Apple, que designa popularment els primers dispositius mòbils dissenyats per escoltar arxius en format mp3. El *broadcasting* és un terme molt més ampli i complex que podria traduir-se, de forma simple, com emissió o difusió radiofònica. *Broadcasting*, segons el Collins Dictionary, significa “the making and sending out of television and radio programmes”. La primera vegada que es va utilitzar el terme *podcasting* va a ser al diari britànic *The Guardian*, el mes de febrer de 2004, en un article publicat a la seva edició digital i escrit per Ben Hammersley, que portava per títol “Audible Revolution” (la revolució de l'àudio, o la revolució audible), on es parlava de la creixent tendència dels comunicadors amateurs a l'entorn online.

La comercialització de l'iPod i el naixement del pòdcast van respondre en el seu moment a un canvi natural en la manera com consumeix continguts audiovisuals. Avui dia, el gènere està encara en expansió: molta gent va descobrint les possibilitats que tenen i cada vegada se'n fan més.

A vegades costa de distingir el programa radiofònic del pòdcast ja que cada cop amb més freqüència, certs programes de ràdio, com “El búnquer”, de Catalunya Ràdio, emeten el seu contingut en directe a través del dial però més tard, o paral·lelament, penen la gravació a les seves xarxes socials en format de pòdcast.

El que fa que la popularitat del pòdcast s'hagi disparat en els últims anys és el fet que pot tractar tèmics molt especialitzats o molt superficials que mai tindrien cabuda en una emissora, però que apelen a un cert grup d'oients.

Recentment, a més, amb les plataformes d'*streaming* i de difusió de continguts en directe, molts pòdcasts s'han fusionat amb el món audiovisual i ofereixen, a més de

l'àudio, l'opció de veure'ls. Això indica que el pòdcast està evolucionant i pot guanyar molt terreny com a mitjà de difusió de continguts.

4.4.2. Anàlisi de pòdcasts i programes de ràdio paral·lels sobre història

A continuació, es fa una anàlisi dels pòdcasts, programes de ràdio i seccions amb els que m'he inspirat i he utilitzat de guia per crear el producte final.

El búnquer

Tipus: Programa de ràdio i pòdcast

Gènere: històric, comedia i humor, i concurs.

Realitzador: Roger Codina

Productora: El corral de l'humor

Presentadors: Peyu, Jair Domínguez i Neus Rossell

Guionistes: Albert Sayós Vilardaga, Peyu, Jair Domínguez i Torregrosa i Neus Rossell

Emissora: Catalunya Ràdio i canal de YouTube de Catalunya Ràdio, si es vol veure en vídeo.

Primer programa: 31 d'agost de 2020

Num de programes: 675+

Periodicitat: De dilluns a dijous; els divendres reemetten els millors moments de la setmana.

Durada: 1h

Premis: Premi Ondas 2023 al millor programa de ràdio de proximitat, Premi Sàpiens 2023 a la Millor Iniciativa de Divulgació dels Països Catalans.

Resum: El programa està dividit en tres segments. En el primer, que és el que serveix de referent per a l'objectiu d'aquest treball de recerca, en Lluís Jutglar, Peyu, narra la història d'un personatge cèlebre històric que tant pot ser heroic com tràgic, macabre o violent. Sovint fan pauses per comentar la història amb Jair Domínguez des d'un punt de vista satíric i humorístic, amb la fi de decidir, amb l'ajuda del públic, si entra o no al búnquer. Tot i haver-hi llargues digressions, el programa explica amb rigor als fets històrics.

Què n'extrec d'aquest programa?

El que fa que aquest programa sigui tan popular entre totes les edats és que saben narrar les històries de manera amena i divertida. A més, no només expliquen històries de grans noms, sinó que també n'expliquen de persones menys conegudes però amb

vides igualment interessants. Per tant, n'extrec com a referent la manera que tenen de narrar les vides de persones no conegudes de manera entretinguda i clara.

Il·lustres execrables

Tipus: Secció del programa de ràdio Via Lliure de Xavi Bundó. Es difon també com a pòdcast per xarxes.

Gènere: històric de comedia i humor.

Programa: Via Lliure

Presentadors: Malcolm Otero i Santi Giménez

Guionistes: Malcolm Otero i Santi Giménez

Emissora: RAC1

Primer programa: 12 de setembre de 2015

Num de programes: 383+

Periodicitat: Cada dissabte a les 11 de matí.

Durada: 25-40m

Resum: Malcolm Otero i Santi Giménez desmunten mites i descriuen la vida de personatges il·lustres detallant-ne la cara més i es recreen en els fets menys coneguts i populars.

Què n'extrec d'aquest programa?

A diferència del búnquer, s'aprofundeix molt més en moments clau de la vida dels personatges i va dirigit a un públic més madur. Tot i ser en essència un programa d'humor, és fidel als fets històrics i no n'omet cap detall. Per tant, n'extrec la profunditat i divulgació extensa.

En guàrdia!

Tipus: programa de ràdio

Gènere: periodisme històric i divulgació

Presentador: Enric Calpena i Oller

Col·laboradors: Oriol Junqueras, Josep Maria Solé i Sabaté, etc.

Realitzador i director: Enric Calpena i Oller

Productora: Pilar Razquín

Guionista: Josep Maria Bunyol

Emissora: Catalunya Ràdio

Primer programa: 9 de setembre de 2001

Num de programes: 1123+

Periodicitat: Dissabtes i Diumenges de 15h a 16h.

Durada: 1h

Premis: Premi 2002 Òmnium de Ràdio

Resum: "En guàrdia!" és un programa de ràdio de divulgació amè però seriós alhora. Parla sobre fets, fenòmens, batalles, aventures i heroïcitats dque han tingut un pes important en la història del món però sobretot en la història de Catalunya. Expliquen que van fer i com els seus actes han canviat el transcurs de la humanitat. Cada programa se centra en un tema concret i Enric Calpena, el presentador compta amb amb la veu d'un expert o experta convidat amb el qual conversa i aprofundeix. Per reviure el passat es fan també amb dramatitzacions de textos originals o adaptacions.

Què n'extrec d'aquest programa?

D'aquest programa n'extrec també la profunditat amb què tracten el tema en qüestió. A més, també entrevisten especialistes per parlar d'un tema en profunditat, fet que aporta diferents visions. Finalment, les dramatitzacions i adaptacions de textos ajuden a visualitzar millor la història i que sigui més entenedora i entretinguda.

5. Recerca pràctica: L'epistolari d'Enric Juanola

A continuació, es descriu l'epistolari d'Enric Juanola trobat en unes caixes en descomposició l'any 2004 a la casa familiar de Can Ding Dang de Serinyà. Es tracta d'un conjunt de més de 616 cartes i d'altra documentació adjunta.

En l'apartat 5.1 es fa una descripció numèrica o quantitativa de l'epistolari i en l'apartat 5.2 i 5.3. es fa una descripció detallada o qualitativa.

5.1. Descripció del corpus total i anàlisi dels buits

Aquest és el conjunt de cartes que s'ha estudiat en aquest treball de recerca (del 1936 fins el 1939 abans d'entrar al camp de concentració):

Període	Nombre de cartes
Cartes del 36	2
Cartes del 37	73
Cartes del 38	191
Cartes del gener i febrer 39	4
Nombre total de cartes escanejades	270
Cartes de l'Enric Juanola (remitent)	Nombre de cartes
Cartes del 36	0
Cartes del 37	14
Cartes del 38	69
Cartes del 39	3
Nombre total de cartes escrites i conservades per Enric Juanola	86
Cartes a l'Enric Juanola (destinatari)	Nombre de cartes
Cartes del 36	2
Cartes del 37	57

Cartes del 38	110
Cartes del 39	0
Nombre total de cartes rebudes per Enric Juanola	169
Cartes amb remitents i destinataris diferents a l'Enric Juanola	Nombre de cartes
Cartes del 36	0
Cartes del 37	2
Cartes del 38	12
Cartes del 39	1
Nombre total de cartes d'altres	15

Figura 5. Inventari de l'epistolari d'Enric Juanola 1936- febrer 1939. Font: Pròpia.

Com ja s'ha explicat, aquestes cartes s'han escanejat i inventariat en una base de dades en línia (consultable en l'annex 10.1). En aquesta base de dades es recullen també les cartes dels anys 1934-35 (4 cartes) i les primeres cartes que escriu i que rep l'Enric Juanola des del camp de concentració de Santa María de Oia (7 cartes). Aquest treball se centra en les cartes escrites per Enric Juanola a la seva família durant el període de guerra, tot i que les respostes dels seus pares i germans i d'altres amics també s'han llegit per poder entendre les converses. Cal posar de relleu que no es conserven totes les cartes que va escriure a amics, amigues i familiars llunyans, però es conserva aquest petit inventari que va fer i que puja a 220 cartes i hi ha un segon inventari del període del camp de concentració i el segon servei militar que és també molt important.

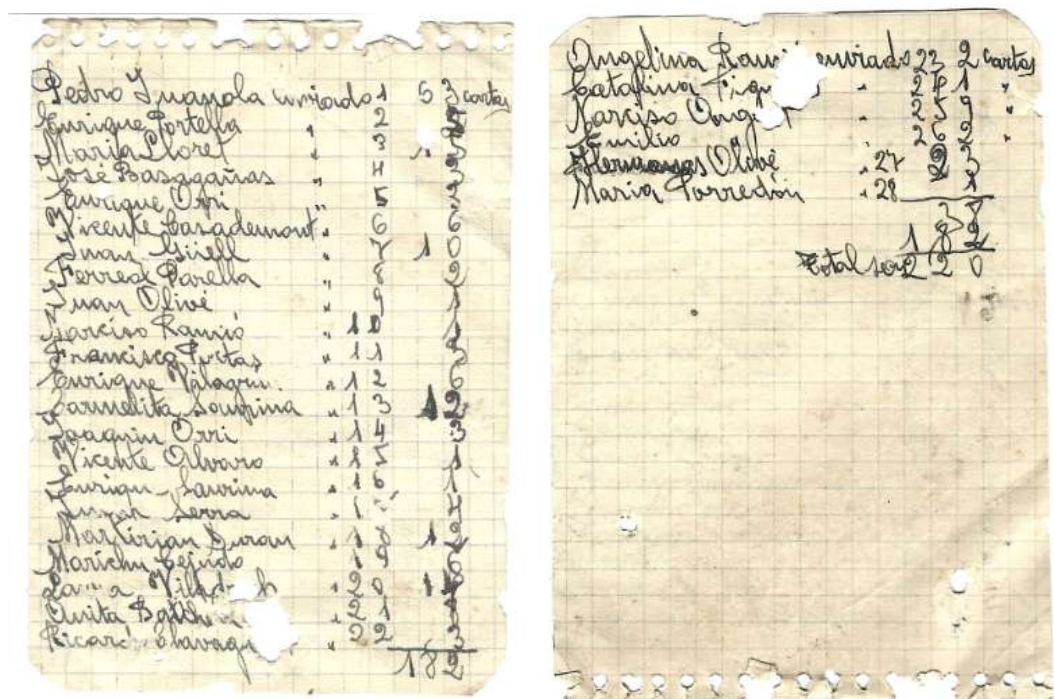

Figura 6. Inventari de cartes escrites per Enric Juanola, fet per ell mateix i trobat entre les cartes que es conserven. Font: Arxiu Familiar Juanola.

A més a més, s'han classificat aquestes cartes incompletes de les quals no se n'ha pogut treure informació important:

Cartes mutilades	
Sense sobre	35
Sobres sense carta	18
Sense data o amb una data il·legible	15

Figura 7. Cartes mutilades de l'epistolari d'Enric Juanola. Font: Pròpia.

Finalment, es deixen per a propers estudis, les cartes següents, que han estat netejades, ordenades i classificades:

Període	Nombre de cartes conservades
1939	
març del 39	4
abril del 39	13
maig del 39	15
juny del 39	5
juliol del 39	5
agost del 39	3

setembre del 39	5
octubre del 39	4
novembre del 39	3
desembre del 39	2
Subtotal	59
1940	
gener del 1940	2
febrer del 1940	3
març del 1940	2
abril del 1940	5
maig del 1940	3
juny del 1940	2
juliol del 1940	2
agost del 1940	4
setembre del 1940	3
octubre del 1940	7
novembre del 1940	7
desembre del 1940	5
Subtotal	45
1941	
gener del 1941	6
febrer del 1941	6
març del 1941	4
abril del 1941	4
maig del 1941	5
juny del 1941	5
juliol del 1941	8
agost del 1941	5
setembre del 1941	10
octubre del 1941	22
novembre del 1941	16
Desembre del 1941	12
Subtotal	103
1942	
gener del 1942	7
febrer del 1942	12
març del 1942	10
abril del 1942	15

maig del 1942	10
juny del 1942	11
juliol del 1942	6
agost del 1942	12
setembre del 1942	16
octubre del 1942	11
novembre del 1942	2
Desembre del 1942	11
Subtotal	123
1943	
gener del 1943	2
febrer del 1943	5
març del 1943	3
abril del 1943	2
maig del 1943	3
juny del 1943	1
Subtotal	16
Total de cartes març 39-juny 43	346

Figura 8. Cartes de l'epistolari d'Enric Juanola fora de la recerca (març 39-juny 43). Font: Pròpia.

5.2. Format de les cartes

A continuació es descriu l'epistolari d'Enric Juanola i se'n destaquen els aspectes més particulars.

5.2.1. Paper

Hi ha diferents tipus de paper. En regla general s'acostuma a ser un paper molt prim, on es pot veure el contorn de les lletres de l'altre pàgina, però hi ha diferents variants: els membres d'una mateixa família que tenien negoci familiar, utilitzaven paper de carta personalitzat amb el nom del negoci i l'adreça a la capçalera. És el cas de la família Juanola Portella, en les cartes que escriu el pare de l'Enric Juanola, Pere Juanola, utilitza sovint el paper de carta de l'empresa familiar.

Figura 9. Capçalera del paper de carta del negoci familiar de Pere Juanola. Font: Arxiu Familiar Juanola.

Però molt sovint aquest paper és utilitzat tant pels pares com per l'Enric Juanola, ja que el paper de carta escassejava i, com explica l'historiador Jordi Galofré (entrevista 30-7-24): "Sovint els soldats demaven a les famílies que els enviessin tot tipus d'objectes, des de menjar, fins a paper de carta."

La família Olivé també tenien paper de carta del negoci.

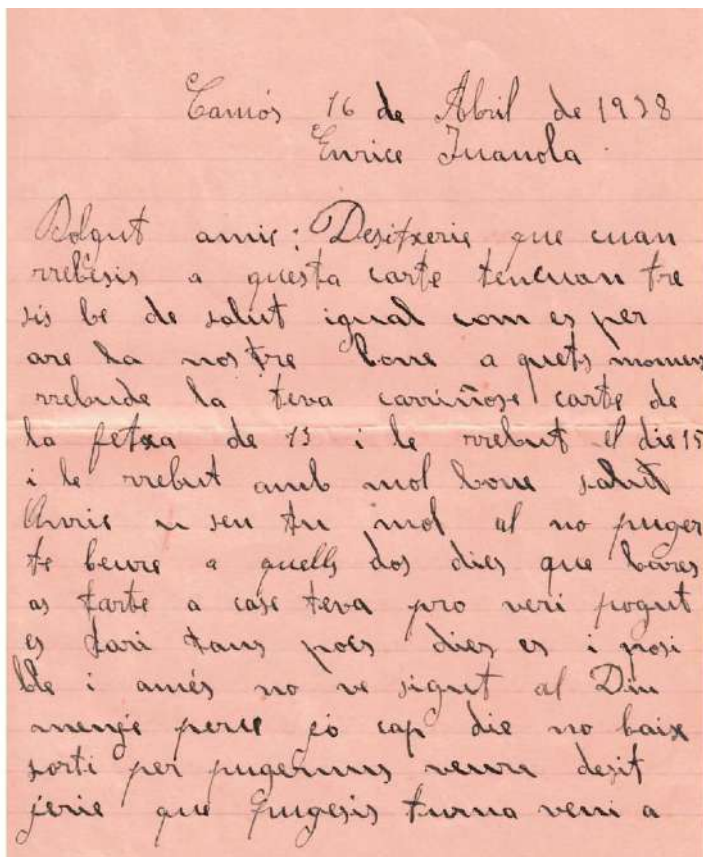
Figura 10. Capçalera del paper de carta del negoci familiar del Olivé, amb qui Enric Juanola va mantenir correspondència assídua. Font: Arxiu Familiar Juanola.

N'hi havia fins i tot que hi tenien dibuixades una sanefa, com és el cas de Domingo Juanola, parent d'Enric Juanola, propietari d'un forn de pa.

Figura 11. Capçalera del paper de carta del negoci de Domingo Juanola, més decorat. Font: Arxiu Familiar Juanola.

Tot i que la qualitat del paper sovint era similar, hi ha algunes excepcions en els colors. Per exemple, Anita de Camós, amiga d'Enric Juanola, utilitzava a vegades paper de color rosa.

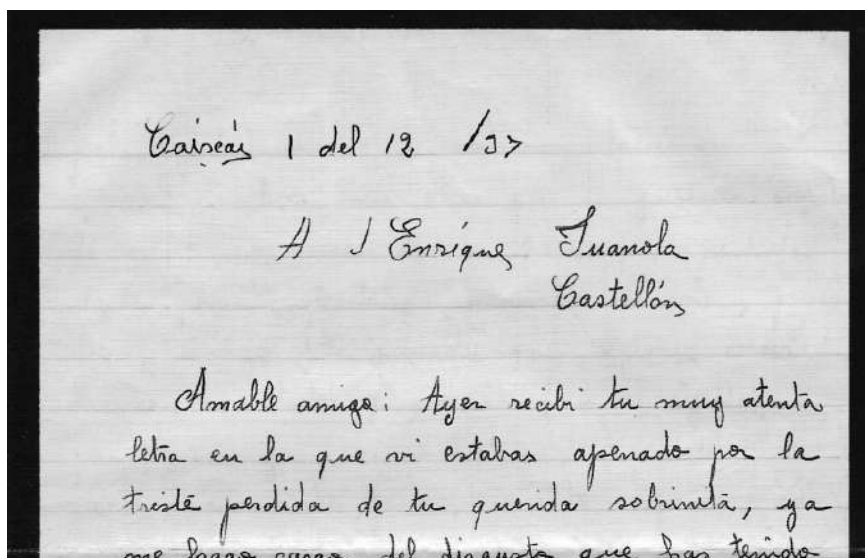

Camós 16 de Abril de 1938
Enric Juanola

Bonit amic: Desitjaria que quan
arribés a aquesta carta t'encu-
sis be de salut igual com es per
ara la nostra bona a quets moments
rebride la teua caminada carta de
la festa de 15 i la rebrut el dia 15
i la rebrut amb mol bona salut
l'horis a seu de mol al no pugen
te beure a quets dos dies que bonas
as farte a casa teua pro veri pugen
es d'ari d'ari pels dies es i posi-
ble i amés no se sigui al Din-
menys peris jo cap die no baix
sorti per pugenys reure desit-
jerie que pugenys torna veni a

Figura 12. Paper de carta de color rosa, molt poc freqüent en l'època. Font: Arxiu Familiar Juanola.

També trobem algunes cartes amb un marc negre tot al volt: aquestes cartes comunicaven una mort propera o expressaven el condol al destinatari per la mort d'una persona propera a ell. Aquest és el cas de la carta de Maria Lloret a Enric Juanola, que li expressa el condol per pèrdua de la seva neboda:

Caibari 1 del 13 137

A J Enric Juanola
Castellón

Amable amiga: Ayer recibí tu muy atenta
letra en la que vi estabas apenado por la
triste perdida de tu querida sobrineta, ya
me haas contado del disgusto que has tenido

Figura 13. Fragment de carta de condol de Maria Lloret a Enric Juanola. Font: Arxiu Familiar Juanola.

Un altre exemple ve de part d'en Narcís Auguet, de família benestant, un amic, que per primera vegada li envia una carta escrita a màquina en un paper verdós.

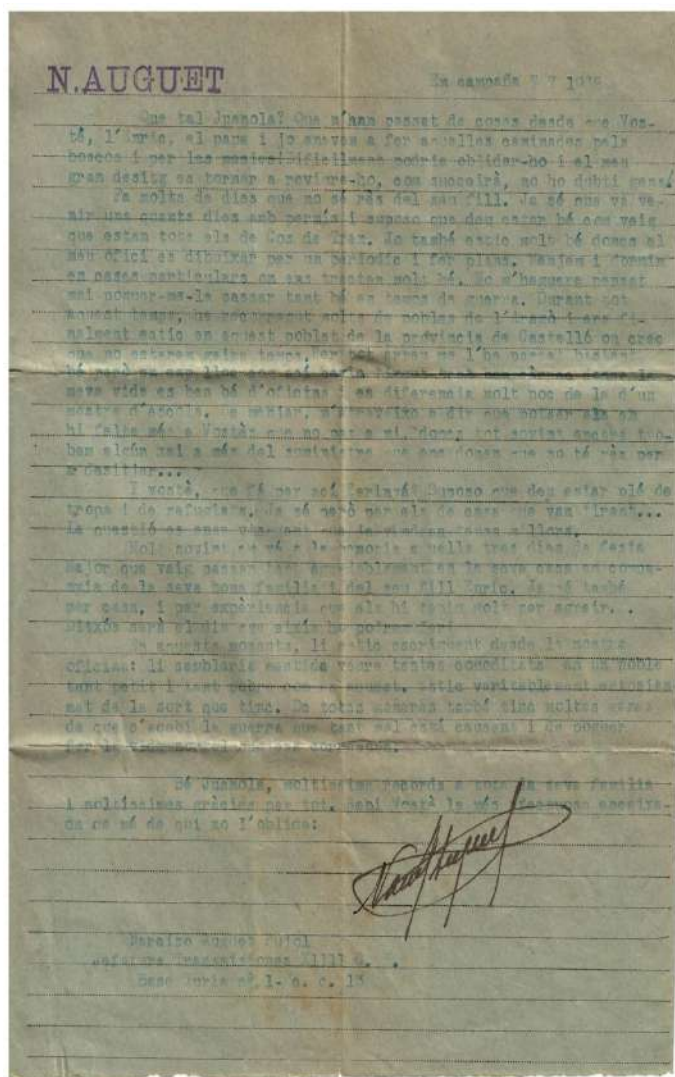

Figura 14. Mostra de carta escrita a màquina, una novetat tecnològica del moment. Font: Arxiu Familiar Juanola.

Com explica Josep Grabuleda, arxiver de Banyoles (entrevista 30-7-2024), quan hi havia escassetat en molts àmbits, es va començar a utilitzar paper reciclat de baixa qualitat.

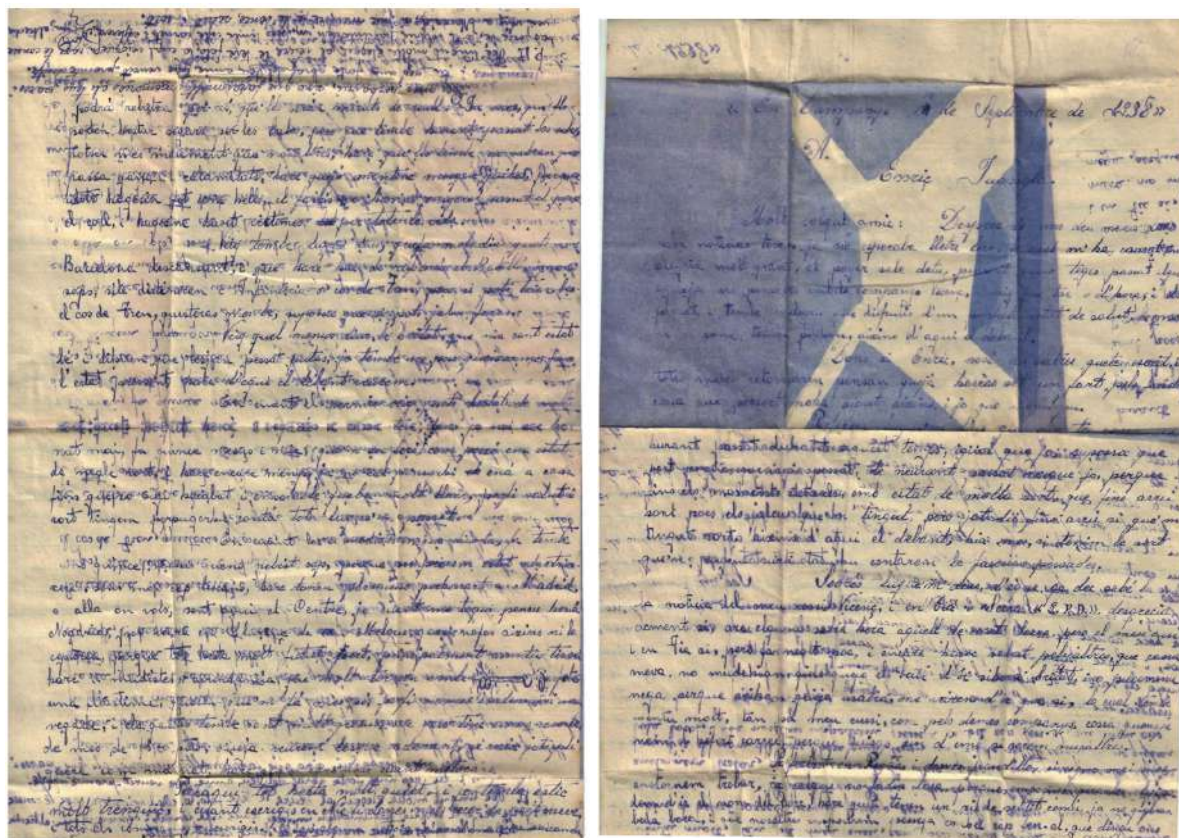

Figura 15. Paper de carta reciclat, molt porós. Font: Arxiu Familiar Juanola

En aquest exemple, es pot veure clarament com la tinta traspassa el paper i fa la carta pràcticament il·legible. (38-09-19)

5.2.2. Dibuixos a les cartes

És poc freqüent que es trobin dibuixos a les cartes i si n'hi ha tenen a veure amb el text, i es fan servir per donar vida al que expliquen. Aquests són els dibuixos que s'han trobat:

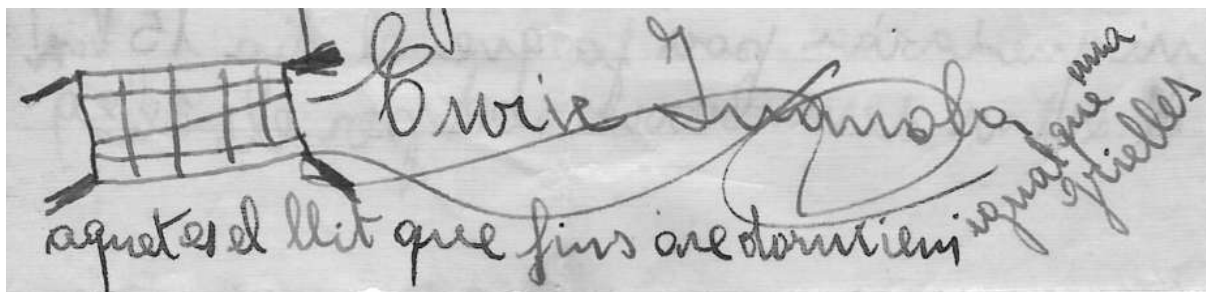

Figura 16. Carta d'Enric Juanola als seus pares amb un dibuix final del seu llit de caserna (06-11-1937). Font: Arxiu Familiar Juanola.

Figura 17. Carta de Narcís Auguet a l'Enric Juanola (25-11-1938) amb un dibuix de Popeye al revers, un personatge creat el 1929. Font: Arxiu Familiar Juanola.

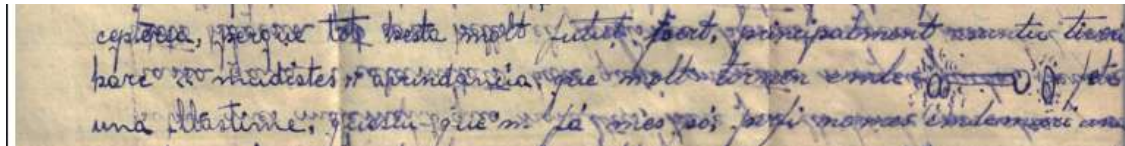

Figura 18. Carta de Vicenç Casademont a Enric Juanola (19-09-1938) amb un petit dibuix inserit en el text de contingut sexual (un penis i una vagina). Font: Arxiu Familiar Juanola.

Figura 19. Carta d'en Juan Güell a la Maria Juanola (04-10-1938) amb un dibuix de treballadors. Font: Arxiu Familiar Juanola.

5.2.3. Llengües en què s'escriu

L'Enric Juanola, des del 1936 fins a principis del 1939, escriu sempre en català quan es comunica amb els seus pares, excepte en una carta del 31 d'agost de 1938 en què explica que vol practicar el castellà; en aquell mateix sobre, però, hi inclou unes anotacions en català sobre plantacions de roures i alzines i explica que les ha extret d'un llibre d'un enginyer. D'altra banda, tenim constància que s'escrivia amb catalans castellanoparlants però, com que només en guardem les respostes, no sabem amb exactitud si ell els escrivia en català o en castellà. Després de la derrota del bàndol republicà, però, es veu obligat a escriure exclusivament en castellà. Tot i així, es percep que el castellà era una llengua d'ús freqüent per ell, sobretot a l'hora d'escriure, i es veu que la fa servir, per exemple, a l'hora de fer l'inventari de persones amb qui es carteja. També observem que un parent seu de Serinyà, que destinen a Targuist (Melilla) a inicis de la guerra (la primera carta seva és del 17-6-36), opta per escriure sempre en castellà, tot i que molt probablement devia ser catalanoparlant.

5.2.4. Estil i coneixement lingüístic

L'ortografia varia dràsticament depenent de qui escriu les cartes. El català prefabricat està present a tots els textos i la clara absència d'una educació en una llengua catalana reglada es mostra a totes les cartes. És molt freqüent que s'escriguin paraules tal com sonen, com *garaix*, o s'utilitzen barbarismes castellans, per exemple, *cuartel* o *sargento*. El registre escrit és molt proper a l'oral i això fa que de vegades sigui difícil entendre els escrits.

La falta de puntuació també es fa notar. Només s'utilitzen els punts quan es canvia de tema radicalment però, en general, es parla de diferents temes en una mateixa frase, és a dir les frases se separen adequadament en contades ocasions. L'ús de la coma en molts casos equival a un punt i seguit.

Les noies, en la gran majoria, escrivien pitjor que el nois, potser per la seva manca de formació escolar. Moltes s'excusaven de la seva falta de vocabulari i tenien complexes a l'hora d'escriure a algú perquè els feia vergonya escriure malament. Així ho explica l'Enric Juanola a la seva família en una de les cartes. Una excepció, però, són les germanes Olivé, de Cornellà del Terri, que tenien un nivell de vocabulari i lèxic molt més elevat.

5.2.5. Cal·ligrafia

La cal·ligrafia, en regla general, es força treballada i entenedora. La de l'Enric Juanola, la majoria de vegades, és clara, entenedora i bonica, però en certes ocasions, possiblement perquè escriu a correu, la cal·ligrafia es torna difícil d'entendre. El màxim exponent de bona cal·ligrafia de l'epistolari d'Enric Juanola es Maria Lloret de Queixàs, que fa una lletra espaiada i senzilla. S'observa també que fa servir signes de puntuació (com punts, comes i el parèntesi) i escriu en castellà: això potser significa que va rebre més educació del que era comú en l'època.

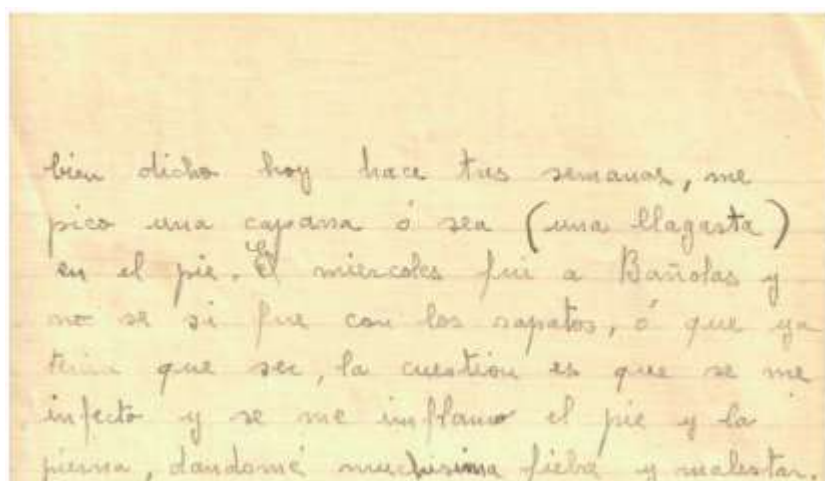

Figura 20. Fragment de carta de Maria Lloret a Enric Juanola (17-7-38). Font: Arxiu Familiar Juanola

O bé els mateixos pares d'Enric Juanola, Pere i Dolors, que també fan una lletra clara.

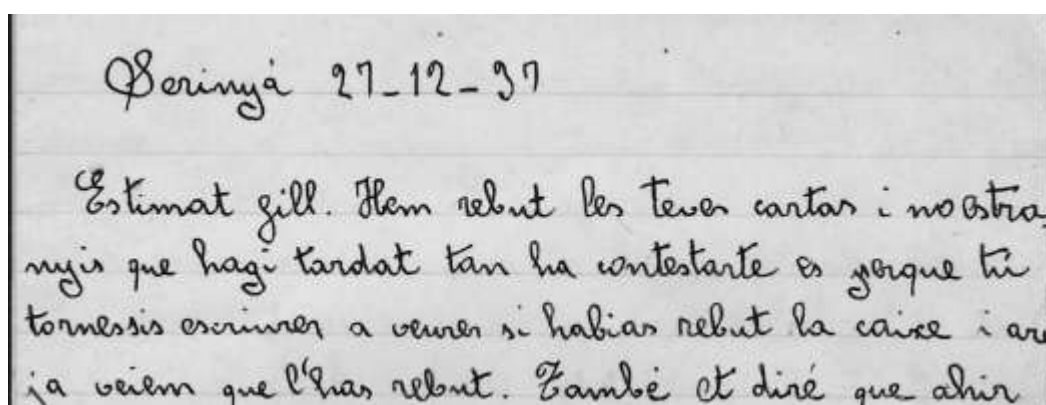

Figura 21. Fragment de carta de Pere Juanola a Enric Juanola (27-12-37). Font: Arxiu Familiar Juanola

Per contra, la cal·ligrafia més desmanegada de Juan G., que també denota poca educació en ortografia. Tot i que s'ha de dir, en defensa seva, que estava majoritàriament en campanya i no devia tenir tant temps per escriure.

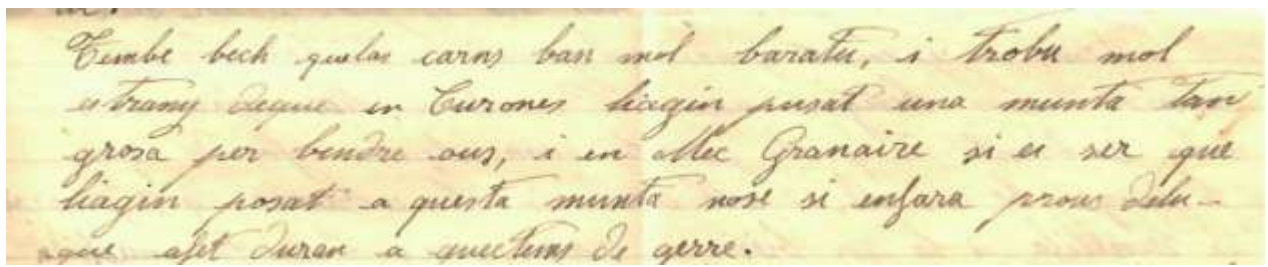

Figura 22. Fragment de carta de Juan G.. Font: Arxiu Familiar Juanola

Enric P. També mostra inseguretat en la cal·ligrafia i l'ortografia, fet que el porta a ratllar moltes paraules:

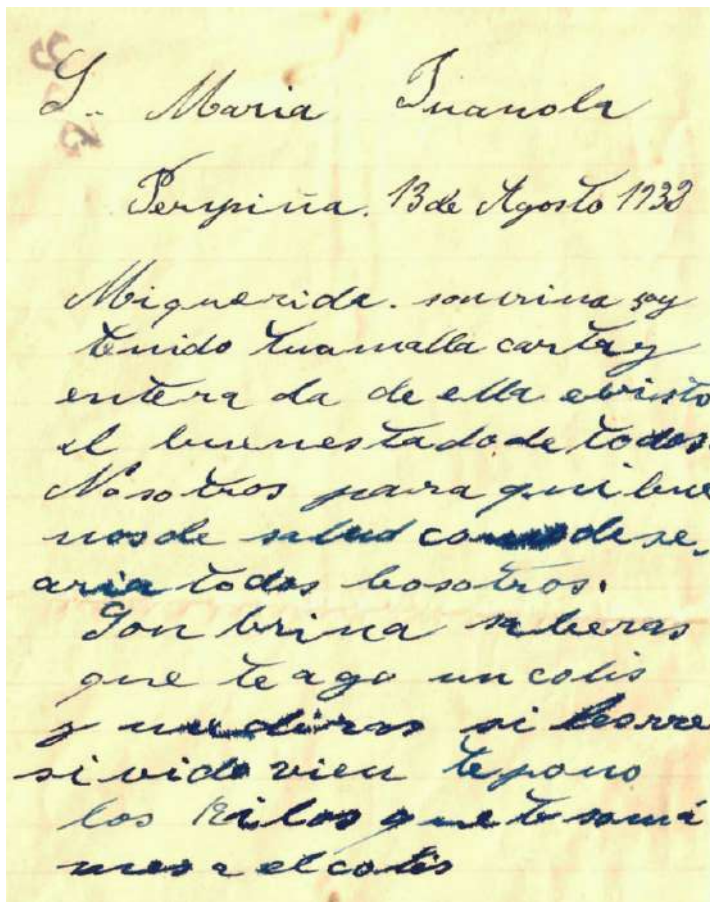

Figura 23. Fragment de carta de Enric P. a Maria Juanola. Font: Arxiu Familiar Juanola

5.2.6. Organització de cartes enviades i rebudes

Finalment, cal destacar la meticulositat del caràcter de l'Enric que es reflecteix en el sistema que adopta per saber les quan ha rebut les cartes, quan les ha contestat i quan les ha enviat als remittents. Consisteix a escriure davant del sobre les inicials R: C: E: que corresponen a Rebuda, Contestada i Enviada, seguides de les dates en què es van fer les respectives accions.

Figura 24. Sistema d'organització d'Enric Juanola per portar al dia les cartes rebudes, contestades i enviades. Font: Arxiu Familiar Juanola.

5.3. Documents i materials adjunts a les cartes

Si bé aquest treball de recerca se centra en les cartes d'Enric Juanola, en les caixes que es van trobar el 2004 hi havia també altra documentació interessant. Aquest és un petit inventari d'alguns dels documents trobats, dels quals se'n posa alguna mostra.

- Partida de naixement d'Enric Juanola
- Una pauta per escriure rectament
- Cartipàs de la Festa Major de Banyoles
- Esqueles
- Rebuts del negoci familiar
- Llibretes petites on hi ha esborranys de cartes, un petit fragment de diari, comptes en pessetes, llistes, adreces, etc.
- Fulls de ruta

- Fotografies
- Fulls volants
- Poemes de caserna: poemes manuscrits. Tot i que la lletra és d'Enric Juanola, eren un tipus de poema que corria entre els soldats i que copiaven per poder-lo conservar.

Potser un dels documents més interessants és un full volant de l'exèrcit republicà que demana als seus xofers que tinguin molta cura dels seus camions, una ordre que Enric Juanola va seguir al peu de la lletra fins on va poder segons expliquen els seus familiars:

Figura 25. Full volant de l'exèrcit republicà dirigit als combatents del cos de tren. Font: Arxiu Familiar Juanola

Figura 31. Sarró de guerra de l'exèrcit republicà. Font: Pròpia.

Es guarden també unes claus amb una increïble història al darrere. Abans de creuar la frontera, el 10 de febrer de 1939, l'Enric, passant per un petit poblet arran de la frontera, va encallar el seu camió en un carreró. Veient que no podia avançar, va treure les claus del camió perquè els nacionals no poguessin confiscar-lo, i va seguir el camí a peu amb el sarró i una maleta.

Figura 32: Claus del darrer camió republicà d'Enric Juanola (i altres claus petites de funció desconeguda. Font: Pròpia.

Figura 33. Maleta que Enric Juanola va abandonar en un mas de Prullans durant la retirada i que va recuperar molts anys després, les seves inicials gravades a la fusta. Font: Pròpia

Figura 34. Uniformes militars de l'exèrcit republicà conservats dins la maleta. Font: Pròpia.

Figura 35. Posa-retrats que feien els milicians durant el servei militar franquista en hores d'esbarjo. Font: Pròpia.

5.5. Buidatge i anàlisi de cartes d'Enric Juanola 1937-1939

5.5.1. Cartes de camí

*7 de gener del 1937. Enric Juanola. València
(37-01-07_EnricJuanola_Valencia)*

La primera carta d'Enric Juanola de la qual tenim constància, dirigida als seus pares, Pere i Dolors, explica que es troba a València. Com de costum i per no preocupar els seus pares, està molt bé de salut. Aquella nit, després de sopar han anat al cinema i demà al matí marxaran destinats amb un grup de 16 soldats a Torrebaja, Conca, a la 41a divisió. Explica que intentarà anar a casa del senyor Vilarrasa, amic de la família, per veure si encara 'queda algo bo al paquet' però que potser no podrà perquè han arribat a Barraques, un poble que, segons ell, és similar a Centenys, i que està ple de neu. Quan sàpiga l'adreça d'on s'estarà, els l'enviarà, però fins llavors els escriurà cada cop que pugui. Acaba la carta dient que no es preocupin si no arriba cap carta durant uns dies, que a vegades el camió amb què van tarda 15 dies a arribar al seu destí. S'acomiada afectuosament, dona records als amics i família i firma la carta.

*20 de gener de 1937. Enric Juanola. Torrebaja
(37-01-20_EnricJuanola_Torrebaja)*

La carta comença, com de costum i per no preocupar els seus pares, dient que es troba en perfecta salut. Està situat juntament amb 7 altres soldats al poble de Torrebaja, Valencia, i tal vegada es quedin destinats allà, cosa que els encantaria, ja que, segons sembla, és molt similar a Serinyà i per acabar d'arrodonir-ho, les noies d'allí són molt bufones. Fent broma, explica que el dia que li donin un permís per tornar a casa, vindrà casat amb alguna noia del poble.

Segueix la carta explicant que una de les grans riqueses del poble són les pomes, i que en fan l'anyada, com a València. Explica també que les taronges són molt grosses i que es venen a 3,5 pessetes el quilo. Acaba la carta dient que aquest és el *puesto* on millor es troba, que menja igual de bé que quan estava a casa i que *per ell no passen maldecaps, que res li falta*. S'acomiada afectuosament, dona records als amics i família i firma la carta.

A continuació hi ha un impàs de nou mesos. El més probable és que hi hagi cartes escrites durant aquest període però que no s'hagin conservat. És possible que els seus pares no guardessin les cartes perquè creien que la guerra duraria poc però a mesura

que el conflicte va anar avançant hi van donar més valor per si no aconseguia tornar i aquelles eren les seves últimes paraules.

5.5.2. Cartes de l'estada a l'Escuela Automobilística de Castelló de la Plana

*9 d'octubre de 1937. Enric Juanola. Castelló de la Plana
(37-10-09_EnricJuanola_Castelló)*

Es troba a una caserna i encara no sap si s'hi quedaran gaire temps. Demana als seus pares l'adreça de l'oncle de França, que li vol escriure una carta. Han arribat a la una del migdia després d'un viatge de 18 hores en tren que, tot i ser molt llarg, també ha estat molt divertit, ja que al seu vagó hi havia un italià i un soldat que feia dos veus, que els feien morir de riure. Explica també que els altres soldats de la comarca amb els que havia coincidit no sap on han anat. S'acomia afectuosament, dona records als amics i família i firma la carta.

*19 d'octubre de 1937. Enric Juanola. Castelló de la Plana
(37-10-19_EnricJuanola-CastellóndelaPlana)*

La carta comença, com de costum i per no preocupar els seus pares, dient que es troba bé de salut. Explica que està escrivint la carta sobre la maleta perquè no té cap altre lloc per fer-ho. Li han donat dos calçotets, dos parells de mitjons, uns pantalons que, en paraules seves, redéu que "van cordats de baix amb dos betes que sembla que anem a jugar al golf i unes sabates de cama alta però de molt bona qualitat que valen 110 ptes".

El dissabte al vespre els van deixar sortir fins la una de la matinada i els altres dies de la setmana de les sis a les vuit del vespre. El dissabte van sopar amb una família i van menjar fesols, una amanida d'escarola, tomàquet i olives, un bistec, un tall de meló i per acompanyar-ho, pa i vi. Tot això els va costar 3,50 ptes per cap i destaca que aquí les coses són més barates.

El diumenge els van donar festa des de les 6 del matí fins a les 10 del vespre i van ell, «un de can Olivé de Borgonyà» i l'Alfonso Porteria. Seguidament explica que l'Alfonso treballava de mecànic a Figueres i el de can Olivé, a la companyia d'autos de Banyoles i que s'han fet molt amics i que són amb els qui més surt. Explica que el diumenge van agafar el tren a les 10 h del matí i que van anar a Grau de Castelló, una part de la ciutat que té mar i que s'assembla a l'Escala, a passar el dia. Van dinar a un restaurant, van anar a fer un volt pel moll i van agafar el tren de tornada. Un cop allà van prendre un cafè i van anar al cinema. Finalment van anar a fer un volt per la

rambla amb les xiquetes de la zona, van prendre una taronjada deliciosa i van anar al llit.

Els altres dies acaben de treballar a les 6 i a vegades van a sopar o a fer el vermut. Segueix explicant que ja va escriure l'oncle de França i que ha rebut la seva carta i la de l'Emili Auguet. Demana als seus pares que expliquin com va el negoci i si funciona el cotxe. Finalment, s'acomiada afectuosament, dona records als amics i família i firma la carta. Hi afegeix a la postdata que el pròxim diumenge tenia previst anar a València a visitar els Vilarrasa però no ho farà perquè és massa car. Els diu que escriurà una carta cada setmana però que hi ha dies que *han de fer tasques* i no poden.

*5 de novembre de 1937. Enric Juanola. Castelló de la Plana
(37-11-05_EnricJuanola-CastellóndelaPlana)*

La carta comença, com de costum i per no preocupar els seus pares, dient que es troba en perfecta salut. Explica que els van donar una injecció contra el tifus que els ha deixat amb mal d'esquena durant dos dies però que ara ja no els fa mal. De camí al parc, s'han trobat el carter que els ha donat la carta dels seus pares. S'interessa pel negoci familiar: "i veig que el negoci marxa bé, del qual molt me n'alegro". I enumera els següents negocis que feia la família: l'hostal i el cafè, fer córrer l'auto i anar a portar cossis (?) a Cornellà. Demana que no deixin perdre el negoci que ell havia arrencat.

Explica perquè ha tardat tant a arribar la seva carta: eren a Tortosa i l'Ebre va pujar 6 metres i alguns pobles van quedar inundats. Per això el tren no podia circular. Diu que se sap espavilar. "L'únic que no trobem és xocolata ni fuet ni res de tocino." Per això, els emana embotit. Explica que, tot i que té el títol de xofer, no sap si s'haurà de tornar a examinar aquí (és a l'escola de xofers) o bé ja donen per bo el seu títol: "Sembla que quan estarem destinats estarem molt bé." Explica la carta que ha rebut d'en Narcís Huguet. Finalment, s'acomiada afectuosament, dona records als amics i família i firma la carta.

*6 de novembre de 1937. Enric Juanola. Castelló de la Plana
37-11-06_EnricJuanola_Castelló)*

La carta comença, com de costum i per no preocupar els seus pares, dient que es troba en perfecta salut. Explica que l'acaben d'examinar de xofer i que és el que ha quedat millor: Aquí he après molt entre els llibres i els consells de mecànics. Explica que al matí, a les 6, han marxat tots els aprovats i els han donat un cotxe petit, el qual ell espera que també li donin. Demà a les sis ell també haurà de marxar cap a València, ja que hauran de deixar l'escola buida i llesta per als del 39. Enumera els amics dels qui

ha tingut carta i diu que estan tots bé. Diu que ha d'anar a cobrar, que li deuen 22 dies de sou a 15 ptes cada dia. Quan sàpiga la seva nova adreça de València els la farà saber de seguida. Segueix la carta en to de broma: "pot ser que us vingui a veure mudat com un general amb bossa plena de vent". Finalment, s'acomiada afectuosament, dona records als amics i família i firma la carta, aquest cop, però, hi afegeix un dibuix del llit on dormen.

*8 de novembre de 1937. Enric Juanola. Castelló de la Plana
(37-11-08_EnricJuanola_Castelló)*

La carta comença, com de costum i per no preocupar els seus pares, dient que es troba en perfecta salut. Explica el que ja ha dit a les dos últimes cartes perquè creu que no han arribat. Els diu que no pateixin si no arriba cap carta durant un temps i s'acomiada afectuosament de la família i amics i firma la carta.

*13 de novembre de 1937. Enric Juanola. Castelló de la Plana
(37-11-13_EnricJuanola-CastellóndelaPlana)*

La carta comença, com de costum i per no preocupar els seus pares, dient que es troba en perfecta salut. Explica que van fer neteja a les casernes i que els van fer espolsar i treure tots els llits i les mantes. Diu que abans dormien al garatge però que ara els han traslladat al 3r pis de la caserna on les vistes són molt boniques. Explica que des del seu balcó es poden veure uns camps de tarongers, palmeres, unes muntanyes pelades i fins i tot el mar. Afirmar que aquí estan més bé que al garatge, però que hi ha més disciplina i es castiga a qui desobeeix les ordres amb un temps al calabós. Parla d'en Narcís Huguet i els agraeix que li hagin fet arribar fuet i altres menjars i d'en Quimet, que ara es troba a Cartagena però que de camí va passar per València i la va trobar molt bonica.

Explica que sovint van al camp de taronges a agafar-ne tantes com volen i que no els diuen res ja que només hi ha dos guàrdies que vigilen i són benevolents. Cap botiga en ven perquè tota la gent n'agafa dels camps, per tant no farien negoci.

Segueix la carta dient que ja l'han aprovat i que espera que el traslladin d'aquí a poc temps i explica que té més de 30 cartes per contestar. Acaba la carta explicant com arreglar certs problemes del cotxe de Serinyà i aconsella al seu cunyat que si vol treure's el títol i entrar al cos, que no ho faci, que n'hi molts que tot i tenir coneixements de sobres, els han fet fora de l'acadèmia. Finalment, s'acomiada afectuosament, dona records als amics i família i firma la carta.

*19 de novembre de 1937. Enric Juanola. Castelló de la Plana
(37-11-19_EnricJuanola-CastellóndelaPlana)*

1a part de la carta

Aquest cop la salutació és diferent, ja que en comptes de dir que està bé de salut, diu que ja està tranquil perquè li han pagat el sou dels dies que li devien, 22 dies a 15 pessetes, altrament dit 330 ptes. Explica que només tenia 20 pessetes, ja que n'havia deixat 80 a uns amics. Segueix la carta dient: "no diria lo que és divertit passejar-se pels carrers i anar de blau marí, t'encantes a per tot i no gastes res enlloc". Destaca que allí hi ha coses amb les que no s'hi havia trobat mai. Afirmar que és dels primers a aixecar-se i d'anar a buscar el cafè. Un cop n'hi serveixen ja se'n torna a la cua i això ho repeteix fins a tres vegades.

Segueix la carta explicant que les tardes que no es fa instrucció aprofita per contestar els 40 remitents que té pendents d'escriure, però que se li fa difícil, ja que cada nit tenen a la seva habitació un de Castella i de Calonge que canten. A partir d'ara cobraran 450 ptes cada mes i si diumenge li queden diners anirà amb un de Cabanes a Valencia.

Acaba la carta narrant algunes de les peripècies que fan els seus companys, que a vegades el fan riure, tanmateix també el cansen una mica. Finalment lamenta el que ha passat amb la neboda però se n'alegra que el seu pare estigui bé.

2a part de la carta

La carta comença, com de costum i per no preocupar els seus pares, dient que es troba en perfecta salut. Encara no ha rebut la contesta dels seus pares. Diu que ha rebut el paquet però els demana que n'hi enviïn un altre amb botifarra de sang o fuet, i si troben pastes o ametlles, que n'hi enviïn també que se les menjarien el matí mentre reposen de la instrucció.

Explica que comença a anar curt de calderilla i que ja fa uns dies que s'han privat dels petits luxes d'anar al cinema, a fer el vermut o anar a sopar ja que encara no han cobrat el que els pertoca. Aquests dies que no disposen de diners opten per comprar una bossa de cacauets i passejar pels carrers de la ciutat. Destaca que a la caserna s'hi dorm molt bé però que fa uns dies que el clima és calorós.

Ja ha rebut la contesta de l'oncle de França, que li diu que la Rosina (la seva filla/neta?) espera un infant. Aprofita també per explicar-li a la seva germana on guarda el paper de carta i li diu que no els en faltarà mai ja que el calcula que n'hi són suficients per escriure 800 cartes.

Acaba la carta dient: "Estic bé, no em falta res i aquí s'aprèn a viure". Segueix amb la convicció que el traslladaran en qualsevol moment. Finalment diu: "Es despedeix el vostre fill que ja sap rentar, cosir, fer el llit i rentar els plats. Rebeu un fort abraç del vostre fill, i firma la carta."

*2 de desembre de 1937. Enric Juanola. Castelló de la Plana
(37-12-02_EnricJuanola-CastellóndelaPlana)*

La carta comença, com de costum i per no preocupar els seus pares, dient que es troba en perfecta salut. Explica que ja sap que l'altre dia va venir la noia de can Saurina de Borgonyà a Serinyà i els diu als seus pares que el pròxim cop que hi vagi que la convidin a dinar, li guardin la bicicleta i que en general la tractin, bé que podria ser la seva pròxima jove. La refugiada de cal Nino, forn de pa encara avui present, li va enviar una carta dient-li que quan es mengi el pa que li han enviat, que pensi en ella. Una altra noia també l'ha escrit i diu que també l'estima. A tot això respon: "podeu veure que tinc feina a escriure mentides a una i a l'altre, però com que tinc el cor gros n'estimo a moltes."

No sap notícies dels seus amics i encara no ha anat a València perquè diumenge li tocava fer feines a la caserna. Explica tots els plats que van cuinar i les feines que van fer. Després van anar a fer un cafè, al cinema i per primera vegada al ball, que tal com diu: "Recollons, me va agradar molt i hi ha unes xiquetes que ballen molt bé!" Després van anar a sopar per només 4 pessetes, van fer el cafè i es va acabar el dia. La carta s'acaba, però no hi ha cap missatge de cloenda per tant s'intueix que s'han perdut les pàgines restants.

*6 de desembre de 1937. Enric Juanola. Castelló de la Plana
(37-12-06_EnricJuanola_Castelló)*

La carta comença, com de costum i per no preocupar els seus pares, dient que es troba en perfecta salut. Ha rebut cartes dels seus amics que afirmen que es troben bé i els envien records. Diu als seus pares que li diguin a en Vilarrasa, un amic de la família, que està a la 1a companyia 3a secció.

Ahir va anar amb el de Cabanes a dinar per 5 pessetes, a prendre el cafè i al cinema, al ball. Explica que hi torna a haver rumors que alguns xofers hauran de marxar però que en general estan molt tranquils i fins i tots uns s'han comprat una bandúrria i una guitarra per fer festa els vespres. Finalment explica que ell es troba tranquil però que molts no dormen bé perquè temen que els avions que els sobrevolen ataquin: tots es fiquen al llit i molts cauen perquè "tenen el llit en fals" (potser vol dir que no tenen un llit

assignat en ferm). Diu també que no els facin por els avions per ell, "ja que aquí res hi han de buscar". S'acomiada afectuosament, dona records als amics i família i firma la carta.

*16 de desembre de 1937. Enric Juanola. Castelló de la Plana
(37-12-16_EnricJuanola_CastellóndelaPlana)*

La carta comença, com de costum i per no preocupar els seus pares, dient que es troba en perfecta salut. Explica que es va comprar una camisa blanca molt bona per 35 pessetes, una corretja per 45 pessetes i un suèter de llana de coll alt que li va costar 45 pessetes. Reitera que és dels primers que s'aixeca per poder repetir de cafè. Segueix la carta explicant la seva rutina que consisteix a anar al gimnàs, instrucció i dinar. Explica que sovint van a una fonda a sopar.

Diu que el diumenge els van donar granotes noves i una gorra. Explica que van anar a València a dinar i a passar el dia però que no va tenir temps d'anar a veure en Salvador. Un cop van arribar de València van anar a sopar i al cinema. Afirmar que ara està acostumat a la vida de la caserna i que encara no sap quan els mobilitzaran, així que no es preocupin.

Finalment s'interessa per com van les coses per Serinyà. Pregunta si han hagut fer gaires reparacions al Citroën i si ja han sembrat el camp. Per acabar explica que han vingut uns xofers a requisar cotxes de la caserna i s'acomiada afectuosament de la família.

*19 de desembre de 1937. Enric Juanola. Castelló de la Plana
(37-12-19-EnricJuanola_CastellóndelaPlana)*

Comença la carta saludant els seus pares afectuosament i els repeteix que tot i que ha rebut la seva última carta, encara no ha rebut el paquet que fa tant que espera. Explica que ha rebut cartes d'en Quimet i de l'oncle de França, que han celebrat el bateig d'un nounat a la família.

Diu que si no fan servir els diners que va deixar a Serinyà, que els tornin a can Guarada ja que així no tindran diners prestats i faran una cosa del seu gust. Troba estrany que el cunyat s'hagi comprat una moto en aquests temps, ja que algun dia li podria requisar l'exèrcit. Explica que pels pobles dels voltants de Castelló ha estat passant.

Finalment, explica que aquest diumenge li ha tocat fer guàrdia i que té feina a contestar cartes. Per acabar, torna a destacar que encara no sap quan el traslladaran

i que de moment es troba bé, que van al cinema cada dia i que no pateixin. S'acomiada afectuosament, dona records a la família i firma la carta.

5.5.3. Cartes de la primera mobilització

*2 de gener de 1938. Enric Juanola. Sogorb
(38-01-02-EnricJuanola-Segorbe_IdeIV)*

Explica que finalment, juntament amb 50 xofers, han marxat de l'escola automobilística de Castelló de la Plana i els han destinat al poble de Barraques. Allà els donaran el camió per fer les mobilitzacions necessàries. Diu que es pensava que anirien a València primer però resulta que ara només en surten de Barraques. Confia que estarà bé, ja que només hauran de traslladar evacuats i portar provisions.

Explica que s'ha trobat diferents coneguts dels voltants, d'Esponellà, Centenys i Banyoles i que han passat el dia fent trasllats. Ara es troba a l'estació de Segorbe i no sap si esperaran el tren o es quedaran a dormir aquí. Per acabar, repeteix que no es preocupin per ell i que els enviarà la nova adreça quan la sàpiga. S'acomiada afectuosament, dona records a la família i firma la carta.

*4 de gener de 1938. Enric Juanola. Barraques
(38-01-04-EnricJuanola-Barraques-IIdeIV)*

La carta comença, com de costum i per no preocupar els seus pares, dient que es troba en perfecta salut. Fa dos dies que es troba a Barraques i avui creu que marxarà amb el seu tinent i 15 altres soldats Torrebaja, lloc on els han destinat. Explica que hauran de passar per València abans així que tardaran uns dies a arribar. Els diu que no podrà escriure tant com quan estava a Castelló, que potser estarà un mes sense escriure, però que no s'alterin.

Finalment, explica que on es troben hi ha dos pams i mig de neu però que creu que marxaran avui o demà. S'acomiada afectuosament, dona records a la família i firma la carta.

*11 de gener de 1938. Enric Juanola. Salvacañete
(38-01-11-EnricJuanola-Salvacañete-IIIdeIV)*

Comença la carta explicant que han arribat a Salvacañete, un poble a la vora de Torrebaja, i que la seva divisió es quedarà aquí. Fa dos dies que esperen els camions i mentrestant han trobat una casa deshabitada on s'han instal·lat tots 16.

Explica que Salvacañete es troba al mig de la muntanya i que és petit com Ravós del Terri. La seva rutina, mentre esperen els camions, és anar a les 8h del matí a la plaça a passar llista i després cadascú fa una cosa diferent: anar a buscar llenya, fer el cafè i les mongetes per dinar, anar a buscar aigua,...

Explica que no va poder anar a can Vilarrasa perquè no va haver-hi prou temps. Segueix explicant el trajecte que van fer per arribar aquí: van sortir de València i van fer 30 km fins que van arribar a les 5h a Campillo de Altobuey. Allà els va rebre l'alcalde i la resta del poble i els van repartir per les cases. Va sopar molt bé i va anar a dormir a la seu del partit comunista, on hi havia una ràdio. Van venir també altres convidats i van estar al voltant de l'estufa fins les 11h. L'endemà al matí van marxar i van anar a dinar a Conca. Després d'un llarg trajecte, van arribar a Salinas del Manzano, on van passar la nit.

Finalment, diu: "jo estic bé, només que estic cap un 700 km allunyat de vosaltres i crec que les cartes tardaran molt més a arribar. Escriuré quan i sempre que pugui però no feu si alguna vegada tardeu un mes a saber res, ja que aquesta divisió tot sovint es trasllada. S'acomiada afectuosament, dona records a la família i firma la carta."

P.D.: La meua adreça. 41 División Cuerpo Tren Automóvil Salvacañete

*16 de gener de 1938. Enric Juanola. Salvacañete
(38-01-16-EnricJuanola-Salvacañete-IVdeIV)*

La carta comença, com de costum i per no preocupar els seus pares, dient que es troba en perfecta salut. Explica que el seu capità ha sol·licitat que un dels catalans de la divisió vagi a casa seva, a Barcelona, per portar-hi dos paquets a canvi de vuit dies de permís. La sort ha tocat al de Barcelona i no a ell.

La carta sembla que no acaba aquí però no se'n guarda cap més tros.

*26 de gener de 1938. Enric Juanola. Torrebaja
(38-01-26_EnricJuanola_Torrebaja)*

La carta comença, com de costum i per no preocupar els seus pares, dient que es troba en perfecta salut. Explica que encara no ha rebut cap carta dels seus pares mentre que els companys ja n'estan començant a rebre. Diu: "espero que ja no tardaran perquè fa dies que no sé res de vosaltres i estic desitjós de saber notícies vostres".

Explica que en aquest poble s'hi està molt bé, que hi ha unes noies molt boniques i unes pomes molt bones. Ahir els van tornar a examinar i van aprovar tots, en conseqüència van quedar agregats a la Companyia de Tren Automòbil del 19 cos de l'exèrcit. Aquesta companyia és sobretot de cotxes lleugers i només hi ha algun camió. De moment només ajuden a arreglar cotxes. Destaca que tenen uns superiors molt amables que els pregunten si estan contents i els diuen que d'aquí a poc ja tindran cotxes.

Continua dient que aquí fan uns dies molt *hermosos* i que estan tots contents i alegres. Per acabar, afegeix que li ha tocat un company aragonès i que no pateixin per la seva alimentació, que fins i tot s'està engreixant. S'acomiada afectuosament, dona records a la família i firma la carta.

4 de febrer de 1938. Enric Juanola. Torrebaja
(38-02-04_EnricJuanola_Torrebaja)

La carta comença amb una salutació als seus pares on afirma haver rebut la seva primera carta des que és fora de Castelló. Els van tornar a examinar i van aprovar tots, però segueixen sense cotxe.

5.5.4. Cartes de la primera estada a Barcelona i abastaments a les costes

22 de gener de 1938. Enric Juanola. Barcelona
(38-02-22_EnricJuanola_Barcelona)

Explica que s'han de presentar els de les quintes del 29 i 40. Espera i confia que el seu cunyat pugui entrar al cos de tren, ja que contracten a gent que no té carnet de conduir per fer d'ajudants i estan més apartats del perill. Una altra opció, no tan bona, seria entrar a l'artilleria hipomòbil o artilleria de cavall, que, tot i que és perillós perquè han d'anar a les trinxeres a proveir el que falta, segueix sent millor que Infanteria. Tot és millor que infanteria, segons ell.

Dona la nova adreça: 1a companyia expedicionària. Sarrià. Cuartel Voroixílov Barcelona

S'acomiada i firma la carta.

23 de febrer de 1938. Enric Juanola. Barcelona
(38-02-23_EnricJuanola_Bacelona)

La carta comença, com de costum i per no preocupar els seus pares, dient que es troba en perfecta salut. Explica que va anar a la barberia, a comprar pantalons i uns calçotets i al cinema. Afirmar que hi ha un cafè al *cuartel* i que no saben quant de temps s'hi quedaran. Diu que no pot anar a Serinyà, ja que es podria posar en un embolic. Fa servir l'expressió: "si esteu bé, cada qual que vagi fent com en Met de Ribes". Proposa, en canvi, que el seu pare, Peret, vingui a Barcelona, si va bé de temps. Si vol venir, ha d'agafar els tramvies 13-14-64 que venen a Sarrià. Per acabar els demana que si finalment ve algú, que li portin l'abric i un fuet, que de la resta no li falta res. S'acomiada i firma la carta.

24 de febrer de 1938. Enric Juanola. Barcelona
(38-02-24_EnricJuanola_Bacelona)

La carta comença, com de costum i per no preocupar els seus pares, dient que es troba en perfecta salut i saludant la seva família. Explica que avui l'han nombrat *retén* i que s'ha d'estar tot el dia al *cuartel* per si hagués de sortir alguna caravana de camions, ja que allí n'hi ha centenars de requisats que han vingut de Rússia. Explica que solen anar a Segobre, a València o a Barraques. Destaca que es troben molt bé. Diu que es troba a un *cuartel* molt gran a prop del Tibidabo juntament amb uns altres 2.000 xofers i ajudants. A diferència d'altres llocs, aquí cadascú va vestit com vol. Seguidament explica la seva rutina. Afirmar que al *cuartel* hi ha un cafè, una barberia on t'afaiten i et tallen els cabells a tan sols 0,30 pessetes, un jardí i fins i tot una sala de música amb un piano i harmòniques. S'acomiada enviant-los petons i abraçades i firma la carta.

28 de febrer de 1938. Enric Juanola. Barcelona
(38-02-28_EnricJuanola_Barcelona)

La carta comença, com de costum i per no preocupar els seus pares, dient que es troba en perfecta salut i saludant la seva família. Explica que ha agafat el tramvia des de Girona, ha anat a plaça Catalunya i ha agafat el tramvia 64 per anar a presentar-se al sergent de la setmana. Explica que aquesta setmana només han fet que anar a buscar camions i portar-los on es troben ara. Per acabar diu que està satisfet d'haver-los vist tots bons i espera que s'acabi la guerra per poder anar tots plegats a fer un viatge a València.

Finalment, dona tres instruccions: "Donareu un abraç als bous, carícia al Murillo, una estirada d'orelles al mascle i força perolada a les gallines." S'acomiada i firma la carta.

3 de març de 1938. Enric Juanola. Barcelona
(38-03-3_EnricJuanola_Barcelona)

La carta comença, com de costum i per no preocupar els seus pares, dient que es troba en perfecta salut i saludant la seva família. Explica que finalment els que tenen el carnet de conduir més vell (de més temps) els han donat un camió nou de Rússia. És verd, té 40 cavalls, pesa 4 tones i només té 20 km. Ha pogut triar l'ajudant i ha escollit un jove d'Alcarràs, Lleida, que ja es coneixien de l'escola. Sap conduir però diu que només li deixarà quan ell estigui cansat i quan no tinguin res a fer. Explica que durant els matins fan instrucció amb els camions. Ara que tenen camions se li farà més difícil tornar a casa ja que si necessiten camions, sovint surten sense saber si tornaran aquí o no. S'acomiada i firma la carta.

P.D: Diu que no l'escriguin perquè no tenen carter i les cartes no li arriben.

4 de març de 1938. Enric Juanola. Barcelona
(38-03-4_EnricJuanola_Barcelona)

La carta comença amb una salutació a la família. Encara es troba al "cuartel" de Barcelona. Explica el que han fet aquest matí ell i el seu ajudant. Diu que és l'únic xofer que encara conserva totes les eines i que les cuida tancant-les dintre la cabina i traient el pany de les portes perquè no li robin. Explica que el Govern va comprar una barbaritat de camions a 4000 ptes la unitat i que a la seva companyia en tenen 40 que s'han de repassar perquè tenen es cargols fluixos. Creu que quan en tinguin 75 amb 2 homes per camió en faran 150, que equival a una companyia i els enviaran a algun poble a prestar els seus serveis. Finalment els diu que ja ha rebut les cartes i que intentarà anar amb la Xiqueta. S'acomiada i firma la carta.

5 de març de 1938. Enric Juanola. Barcelona
(38-03-5_EnricJuanola_Barcelona)

La carta comença amb una salutació a la família. Explica que ahir va anar a Barcelona a veure la Maria, que va estar molt contenta de veure'l i "li va fer menjar dos ous ferrats", un amanit i un cafè. Seguidament van anar a passejar per la ciutat. Explica que van passar per Urquinaona, per uns magatzems molt grans i per la Rambla de les Flors, que li agradaria que la seva mare hagués vist. Explica que quan ja havia marxat i estava arribant amb tramvia a Sarrià, va sentir a la llunyania el soroll d'una bomba i uns reflectors, però diu que ja no en fa cas. Segueix la carta explicant que després de sopar van anar al cinema però que al cap de poc van sonar les sirenes i es van haver d'amagar. Les alarmes van parar, i van poder tornar al cinema però quan ja pel·lícula va acabar i ja estaven al metro tornant al "cuartel", van tornar a sonar.

Explica que quan ja estaven al llit, van tornar a sonar, però que ignora els danys que van provocar.

L'endemà al matí, explica que el seu tinent els va dir que ja no formaven part de la 3a Cia Expedicionària sinó que ara eren de 8e Batalló i que creu que es quedaran al "cuartel" i només tindran que anar a Roses o com a màxim a Castelló de la Plana per portar tot el que els falti a les defenses de les costes.

Afirma que està molt content de poder quedar-se a Catalunya, a prop de la seva família i que si estan per Roses que intentarà visitar-los. S'acomiada de la família amb una abraçada i firma la carta.

7 de març de 1938. Enric Juanola. Barcelona.

(38-03-7_EnricJuanola_Barcelona)

La carta comença amb una salutació a la família. Explica que va anar a portar roba a la Maria i que quan tornava cap a Sarrià va sentir la fressa d'unes bombes i seguidament dels antiaeris i els reflectors. Semblava el front, afirma. Van anar caient durant tot el dia, fins i tot a la matinada, quan tothom estava dormint, però ningú es va immutar ja que hi estan tots acostumats.

Explica que l'endemà la Maria volia que hi anés a dinar, però que no li agrada abusar de la seva bondat i tot i que en tenia ganes no hi va anar. Afirma que per culpa dels bombardejos els està arribant la meitat del menjar i que molts pateixen gana. Tot i això van anar a veure les feres, que també pateixen gana per culpa dels bombardejos. Explica que va caure una bomba al recinte dels monos i que els va matar a tots. Finalment van anar a ballar i al cinema a Sarrià. S'acomiada de la família i firma la carta.

10 de març de 1938. Enric Juanola. Banyeres del Penedès

(38-03-10_EnricJuanola_Banyeres)

La carta comença amb una salutació a la família. Explica que està a un poble anomenat Banyeres. No sap quan s'hi estaran, ni on aniran, però s'han establert a una finca on diuen que el rei anava a passar-hi cada any uns dies quan venia a Barcelona. La finca es troba entre la carretera del Vendrell i Banyeres però afirma que és una llàstima perquè tot sembla abandonat. Hi van estar refugiats abans que ells i ara s'hi allotgen més de 100 soldats.

Informa a la seva família de la mort d'en Serra, de can Ferro, antic company i amic i diu que està molt apenat. Constat: "així és la guerra, et separa de la família i et mata els companys. Tot seran tragèdies fins el dia que s'acabi tot això."

Tot i això, per no preocupar encara més la família, diu que ells estan bé. Explica que la casa és molt bonica, que té grans jardins, banys i fins i tot una piscina. Explica el viatge que van fer des de Barcelona sense problemes i diu que ha deixat la seva roba amb la Maria. Per acabar explica que es troba fent guàrdia a la porta de la finca perquè ningú no marxi, s'acomiada de la família i firma la carta.

11 de març de 1938. Enric Juanola. Banyeres del Penedès
(38-03-11_EnricJuanola_Banyeres)

La carta comença amb una salutació a la família. Explica que a la finca on es troben hi vivien un marquesos. Comparteix habitació amb dos altres catalans i el seu ajudant, i compta amb una planxadora dels antics propietaris. Explica que van anar a Llorenç del Penedès, el poble que queda més a prop, i va conquerir a una modista de pell "morena". Espera poder anar a Barcelona a agafar la roba que deixà amb la Maria. Els diu que no pateixin, que l'aviació no passarà per allà i que estaran segurs. S'acomiada i firma la carta.

13 de març de 1938. Enric Juanola. La Vall d'Uixó
(38-03-13_EnricJuanola_Vall d'Uixó)

La carta comença amb una salutació a la família. Explica que estaven a Llorenç del Penedès i que quan estaven a punt de marxar van avisar d'un possible bombardeig i es van haver d'amagar en un refugi juntament amb unes noies durant més de dues hores. Quan finalment han parat han marxat cap a Castelló. Han conduït tota la nit ell i l'ajudant. Explica que tenien el camió sota garrofes per si passa l'aviació. S'acomiada de la família i firma la carta.

17 de març de 1938. Enric Juanola. Llorenç del Penedès
(38-03-17_EnricJuanola_Llorenç del Penedès)

La carta comença amb una salutació a la família. Explica que ja han acabat el viatge des de la Vall d'Oixó/Osca. Es van afaitar i rentar la cara a la fàbrica de calçat Segarra, on hi treballen 5000 persones i es fan 6000 parells de sabates diàriament. Explica que van prendre un cafè, van anar al cinema i després van "conquistar" a dues noies de 14 anys, a les que després afirma que escriuran.

L'endemà van anar a un poble a "carregar forces de Líster". Explica que el migdia van transportar amb camió un bon grapat de soldats fins a Castelló. Van recórrer més de 900 km "del tirón" van anar a dormir. L'endemà a la tarda van anar a casa la modista, amb qui van coquetejar una mica i els hi va arreglar les peces de roba que estaven malmeses. Afirmar que va rebre 3 cartes de Barcelona però cap seva (dels seus pares).

Per acabar, explica que no sap quan de temps es quedaran aquí, ja que marxaran de viatge. Diu que escriurà quan pugui però que potser tardarà a arribar, ja que les trens de la zona ja no funcionen. Els diu que no es preocupin per ell, que està molt bé i que ja li agrada viatjar perquè veu terreny desconegut. En forma de broma diu que d'aquí a poc ja haurà vist tota "l'Espanya Leal". S'acomiada afectuosament de la família i firma la carta. En la postdata diu que creu que aniran cap a Madrid.

24 de març de 1938. Enric Juanola. Morella
(38-03-24_EnricJuanola_Morella)

La carta comença amb una salutació a la família. Explica que en comptes d'anar a Madrid van anar cap a Castelló, concretament cap a Morella. Allí els han requisat fins que s'acabi l'ofensiva i creu que tornaran a Llorenç del Penedès.

Explica que el diumenge a la tarda van anar a Vinaròs a buscar material de fortificacions i que al passar pel poble de Traiguera estaven ballant i s'hi van quedar a fer uns quants balls. Van anar a carregar pics i pales per fer trinxeres, van comprar dos ous, un membrillo, un vi de la Manxa que tenia 3 anys i van tornar al ball. A les 11 van anar a dormir. Explica que ell i l'ajudant dormen en un matalàs de matrimoni que està darrere el camió i que és molt còmode. L'endemà van passar per Allepuz i Cantavieja on van comprar ous i van cuinar unes patates fregides. Van carregar bidons plens de gasolina i els van portar a Monrayo.

Explica que els pobles de la zona encara tenen "molta teca" i el ranxo que hi ha els hi dona grans i bones quantitats de menjar. Afirmar que no sap quan tornarà, però que quan arribi serà el millor "camionista" dels voltants. Finalment, els diu que no l'escriguin perquè on estan allotjats no tenen cap adreça. S'acomiada afectuosament de la família i firma la carta.

29 de març de 1938. Enric Juanola. Morella
(38-03-29_EnricJuanola_Morella)

La carta comença amb una salutació a la família. Explica que segueixen estan requisats al mateix poble i que no sap quan podran tornar a Tarragona.

La setmana passada van transportar dos cuines i cuiners a Monrayo i van anar fent petits serveis com a transportistes. El dijous van transportar una altra cuina. Explica que s'ha trobats bastants catalans i coneguts. Va trobar el de Can Roset, l'Agustí de Can Capella que fa de cuiner i diu que s'ha engreixat molt i un de Besalú. Es van alegrar molt de trobar-se i després de dinar els va atipar de taronges, ja que sempre que va a prop de Castelló en compra un saquet.

Explica que el camió, quan van de buit, sembla un carro, perquè sempre deixen pujar a tothom. Passen pel cantó de "noies com a Paula", criatures i pobres que han d'anar a peu i per fer "una obra humanitària" els ajuden apujar, ja que el que per ells és només una petita molèstia, és una gran ajuda pels altres.

Acomiada la carta d'aquesta manera: "Rebeu molts petons i abraços del vostre fill que dintre pocs mesos creu estar al vostre costat un cop el nostre gloriós exercir hagi obtingut la victòria final" i la firma.

5.5.5. Cartes des de Barcelona i Torà

Entre el mes d'abril i principis de juliol de 1938, les cartes d'aquest període són molt repetitives. S'estableix a Torà, en una base d'abastament, com a punt estratègic entre les poblacions de Solsona, Manresa, Igualada, Cervera, Pons, per donar suport a les tropes republicanes que lluiten a diferents fronts. En una carta demana als seus pares que guardin les cartes que els escriu perquè quan siguin vells les puguin llegir als seus nets i ell pugui recordar els moments bons i dolents.

5.5.6. Cartes de la segona estada a Barcelona

16 de juliol de 1938. Enric Juanola. Barcelona
(38-07-16_EnricJuanola_Barcelona)

La carta comença amb una salutació afectuosa a la família. Explica que acaben d'arribar a Barcelona, concretament al Convent de Loreto, on ja hi havia estat abans de marxar a Pins.

Ja han entregat els camions i creu que estarán aquí dos o tres setmanes fins que els hi tornin a donar camions i puguin marxar. Fa un mes que no en sap res de cunyat.

Dona records a la padrina, la tieta, i la Paula, s'acomiada i firma la carta.

(El personatge de la Paula, intuïm que era una vella de Serinyà que no devia tenir descendents i que va fer hereu a l'Enric. Potser eren parents llunyans.)

20 de juliol de 1938. Enric Juanola. Barcelona

(38-07-20_EnricJuanola_Barcelona)

La carta comença amb una salutació afectuosa a la família. Li han arribat les notícies del naixement del seu primer nebot i expressa la seva felicitat. Diu textualment: "desitjo que pugui viure per poder-lo fer un bon xofer i també d'ensenyar-li a ser l'hereu Riera". Demana que li escriguin novetats sobre la Montserrat i el seu nebot i s'acomiada firmant la carta.

21 de juliol de 1938. Pere Juanola. Serinyà

(38-07-21_PereJuanola_Serinyà)

Comença la carta saludant el seu fill. Li explica que la Montserrat es troba bé, però que el nen ja és mort, només va viure 48 hores. De noms li van posar Quimet, Enric i Pere.

25 de juliol de 1938. Enric Juanola. Barcelona?

(38-07-25_EnricJuanola)

La carta comença amb una salutació afectuosa a la família. Acaba de rebre les notícies i afirma que està profundament trist. No és el primer fill que se li mort a la Montserrat.

Explica que s'ha comprat una maleta de cuir de molt bona qualitat que li durarà tota la vida. No sap quants dies s'estaran aquí, però creu que marxaran al front de Tortosa d'aquí a no molt.

Explica que el dissabte, mentre estaven passejant per la rambla amb uns amics es van creuar unes de les dones que van portar amb camió mentre estaven per les terres de Castelló, concretament a Morella. Li van dir que van haver d'abandonar el poble i que més tard es van traslladar a la capital. Els van convidar a veure-les algun dia d'aquests.

Explica que anirà a visitar la Maria i a portar-li un parell de robes per cosir.

Per acabar, els hi explica que li és impossible adquirir un permís per anar a visitar-los, perquè ja no en concedeixen, però que estan més que convidats a venir-lo a veure.

S'acomiada afectuosament i firma la carta.

9 de juliol de 1938. Pere Juanola. Serinyà
(38-08-9_PereJuanola_Serinyà)

La carta parla de les "novetats" de Serinyà, però el que la fa diferent és que és la primera carta per part dels pares escrita en castellà, tret de quan s'acomiaten i la post data que ho fan en Català.

15 d'agost de 1938. Enric Juanola. Barcelona
(38-08-15_EnricJuanola_Barcelona)

La carta comença amb una afectuosa salutació a la família. Explica que ja ha rebut la seva carta que tan esperava. Ja no va gaire a casa la Maria, ja que en prou feines tenen menjar per ells i sempre que hi va li donen per bona voluntat però prefereix no abusar de la seva amabilitat.

Els demana si li podrien fer una funda per la maleta, que se li embruta molt i explica que quan la guerra s'acabi i rebi la fortuna de la Paula, se n'anirà a fer un llarg viatge i amb el que li sobri farà una torre a Barcelona.

Per acabar, explica que aquí les coses no han canviat gaire i que avui li toca pelar patates i demà fer guàrdia. Els desitja que passin una bona diada de Santa Maria i que vagin a dinar al restaurant Gorges, però que no s'enfitin. Finalment s'acomiada i firma la carta.

24 d'agost de 1938. Enric Juanola. Barcelona
(38-08-24_EnricJuanola_Barcelona)

La carta comença amb una afectuosa salutació a la família. Explica que ja li ha arribat el paquet i la carta que van enviar a casa la Maria. Se n'alegra que la Montserrat i l'oncle de França ja estiguin bé de salut.

Explica que ahir els van donar una segona injecció contra el tifus i que tot i que últimament les racions de menja estan minvant, no passa gana.

El va venir a visitar en Peret Jaumet, i van estar una llarga estona parlant. Explica que ara es troba combatent al front de l'Ebre.

Tots els dies fan instrucció uns 600 soldats. Afirmar que ara ja ho fan millor i estan preparats per desfil·lar davant d'un general. Aquesta nit han anat al teatre Tívoli però diu que li hagués agradat molt més que ells (la seva família) l'hagués acompanyat. Explica que quan no saben què fer van a veure a una noia que està al col·legi que son

pare té molts boscos. Li diu al seu pare, tractant de boscos, feina que ell heretaria més tard, que quan acabi la guerra els anirien a comprar.
S'acomiada de la família i firma la carta.

31 d'agost de 1938. Enric Juanola. Barcelona
(38-08-31_EnricJuanola_Barcelona)

Aquesta és la primera carta escrita en castellà per part de l'Enric. Comença amb una afectuosa salutació a la família i per primer cop afirma no trobar-se gaire bé ja que la tercera injecció contra el tifus li ha provocat un còlic. Malgrat això, aquesta tarda ha anat al metge i creu que no serà res greu. La Maria l'ha recollit, li ha preparat un ou ferrat i han anat a veure en Blau, que està més prim del normal i en Florenci.
A mitja carta explica que ha decidit escriure-la en castellà per practicar l'idioma, que patia perquè se li oblidés.

Ha decidit fer-se una americana a mida, ja que molts altres companys se n'estan fent i tot i que és una mica car, ell no vol ser menys. Els demana que quan puguin que li envïïn la roba d'hivern, que així quan marxin ja se la podrà emportar. Finalment, els demana als seus pares que no donin gaires franqueses a la Cabreta, una noia, ja que en una carta li va dir que si tenia que tornar i casar-se amb una altra noia, que preferia que el matessin al front. S'acomiada afectuosament i firma la carta.
(En català)

En un full a part, en català, copia unes recomanacions per a les plantacions de boscos d'alzines i roures que ha extret d'un llibre d'un enginyer.

7 de setembre de 1938. Enric Juanola. Barcelona
(38-09-7_EnricJuanola_Barcelona)

La carta comença amb una afectuosa salutació a la família. Ahir li van donar la quarta i última injecció pel tifus però es troba bé. Explica que de moment estan bé, que no li falta menjar i que l'americana li arribarà d'aquí a una setmana. Està desitjant rebre la visita del pare. S'acomiada afectuosament i firma la carta.
P.D: Li demana al pare que li porti dos mudes d'hivern, el barret, els guants i els pantalons d'hivern.

9 de setembre de 1938. Enric Juanola. Barcelona
(38-09-9_EnricJuanola_Barcelona)

La carta comença amb una afectuosa salutació a la família. Explica que ahir els van fer aixecar a les 7 per anar a posar gasolina al mig de Barcelona i tot seguit van anar a portar 40 camions al Vendrell. Els van deixar a una gran casa de senyors, amagats entre palmeres, pins i demás perquè si passés l'aviació no els veurien. Van passar per Molins de Rei i Vilafranca del Penedès i van parar a fer gasolina i a comprar menjar. Va compartir camió amb un sergent de Madrid que havia conegut a l'autoescola i van estar parlant durant el viatge. Van arribar a les set del vespre a Barcelona i avui han esmorzat i els hi han donat el mateix model de camió, que creu que hauran de tornar a portar al Vendrell. S'acomiada afectuosament i firma la carta.

17 de setembre de 1938. Enric Juanola. Barcelona
(38-09-17_EnricJuanola_Barcelona)

La carta presenta unes taques vermelloses a la part dreta superior del paper. Comença amb una afectuosa salutació a la família. No hi ha cap novetat tret que ha anat a dinar a casa la Maria. Està content de veure que la família està bé de salut. Dona records a la família, s'acomiada i firma la carta.

Cal destacar una curiosa firma, molt més gran que de costum, amb què acaba la carta.

4 d'octubre de 1938. Enric Juanola. Barcelona
(38-10-4_EnricJuanola_Barcelona)

La carta comença amb una afectuosa salutació a la família. Explica que van tenir un bon viatge i que ell i en Joan van anar a dinar a casa la Maria. Tot seguit, el van portar a l'oficina de la 5a companyia però li van dir que no hi formava part. Després va anar a la companyia de Dipòsit on es va trobar el seu ajudant. Finalment el van posar a la 2a companyia on coneix un noi de Salt de l'autoescola i altres persones de la comarca. Creu que hi ha la possibilitat que posin el seu ajudant amb ell. Explica que a la companyia on es troba hi donaran un carnet militar. Li van oferir de d'ascendir a cap o sergent i cobrar 30 ptes diàries però ho va declinar ja que no volia mal de caps. Explica que cada dia arriben nous "aparatos" de totes les classes per "fer córrer els "moros italians" fins a Sevilla i derrotar-los per poder estar a casa en pau i tranquil·litat". Dona records a la família, s'acomiada i firma la carta.

5 d'octubre de 1938. Enric Juanola. Barcelona
(38-10-5_EnricJuanola_Barcelona)

La carta comença amb una afectuosa salutació a la família. Acaba d'arribar a Barcelona del viatge que va fer a Serinyà. El tren amb el que va marxar no va sortir de Girona fins a tres quarts de dues. A l'estació es va trobar molts coneguts de la comarca que també anaven a Barcelona. Van haver d'estar tot el trajecte de peu però a les 7, finalment, van arribar a la capital. Els tramvies no anaven, però, i va haver d'anar a casa la Maria a peu. Un cop allà es va canviar i van sopar junts. Durant els següents dies el sergent va demanar 35 voluntaris per anar als voltants de Vic i d'allí cap al front.

Quan ja estava al "cuartel", les sirenes van començar a sonar i durant la tarda van venir dos vegades (intueixo que els avions). Els avions van passar quatre o cinc vegades durant la nit però no van "descarregar gaire". Explica que ja sap que (el seu pare) no està gaire content amb les visites que fa a Serinyà i tot i que fins a cert punt creu que té raó, també li diu que ha d'entendre el seu punt de vista.

Diu, textualment: "Ja sé que passo més temps anant a visitar noies que no estan a casa, però vos heu de fer el càrrec que quan sóc aquí, no puc pas pensar en la guerra, doncs prou em queden dies per estar-hi i per això no s'ha d'estranyar que al ser aquí pensi en les noies, que amb el temps alguna d'elles s'haurà de convertir en la meva dona. Per no disgustar-vos procuraré que no sigui d'ulls blaus encara que dades les circumstàncies d'ara, em sembla que tindrà que ser-ho. "

També vos deu estanyar que no prengui interès en els negocis, doncs tampoc és d'estranyar ja que pels pocs dies que un està aquí, no pot interessar-s'hi ja que sap que l'endemà té que marxar. Tampoc us puc ajudar massa doncs, el que puc fer és esperar que s'acabi la guerra i llavors ja veurem el que cal fer." Dona records a la família, s'acomiada i firma la carta.

19 d'octubre de 1938. Enric Juanola. Barcelona
(38-10-19_EnricJuanola_Barcelona)

La carta comença amb una afectuosa salutació a la família. Explica que ha comprat uns guants per regalar i que valen 125 ptes. Ja fa un mes que no rep cap notícia del cunyat però espera que els hagi enviat alguna cosa a ells si més no.

Explica que la Maria, que li ha estat donant menjar i allotjament durant tots aquests, possiblement vindrà amb el seu fill a Serinyà i que ja que ell no li pot donar res a canvi de la seva amabilitat, havia pensat que es podrien quedar alguns dies a casa els seus

pares i deixar-hi el seu fill. Els demana que si li podrien donar una mica més de "teca" ja que a Serinyà no es passa tanta gana com a Barcelona.

Ahir els van proposar que si pagaven 1,50 ptes al dia, els donarien 2 plats per àpat. Tots van acceptar. Explica que abans d'ahir van oficiar l'enterrament d'un capità del País Basc que el van matar al front de l'Ebre. Va voler ser enterrat cristianament i van aconseguir portar un capellà que l'oficiés.

Com a curiositat, explica que va veure el general Miaja caminant per la rambla juntament amb altres militars.

Explica que ahir estava parlant amb un advocat que li va dir que per Nadal ja estarien "menjant torrons " perquè ja s'hauria acabat la guerra, que "és el que tothom desitja".

Finalment, es va fer amic d'un tinent i li va preguntar si podria venir amb ell a Girona regularment. El tinent es va apuntar el seu nom i el del seu company i els va dir que els cridaria sempre que els necessités.

Constata que es troba molt bé, s'acomiada i firma la carta.

1 de novembre de 1938. Enric Juanola. Barcelona
(38-11-1_Barcelona_EnricJuanola)

La carta comença amb una afectuosa salutació a la família. La Maria vindrà el divendres a Serinyà però no sap si deixar el fill per culpa de les males veus.

Explica que les possibilitats de venir a Girona "s'ha anat tot aigua" ja que la companyia que havia d'anar-hi s'han establert també a Barcelona. Molts d'aquells son coneguts dels voltants. Hi ha un noi de Camós, en Badó en Joan que s'ha casat amb la Rosalía de can Cufí,... A tots aquests els fan anar a fer de manobres a Viladecans per construir una gran emissora. Ells, en canvi, només fan serveis al *cuartel* i tenen molta llibertat.

Aquests últims dies han estat dormint a casa d'un matrimoni d'ancians a canvi d'un duro ja que la seva habitació del "cuartel" no té finestra i passaven fred. Tot i això, creu que canviaran d'habitació, encara que hagin de pagar més, perquè la casa està molt bruta.

Explica que no sap fins quan es quedarà al *cuartel* ja que no va haver-hi prou voluntaris per la crida que van fer per anar a ajudar al front i l'han posat a la llista de convocats. Ja en van marxar cinquanta i entre ells hi havia algun Enric, per tant segons

com ho ordenin, és possible que li toqui d'aquí poc. Per mala sort, no podrà anar amb el seu antic ajudant, ja que va marxar voluntari per anar a fer de mecànic a un taller.

Explica que fa tres dies que a l'Ebre hi estan havent uns combats tan severs, que se senten els estrèpits dels canons i les bombes des d'on es troba ell. Es van trobar en Ramon de can Juli Pagès i a la nit van anar junts a teatre.

La mateixa nit es va fer el comiat dels voluntaris internacionals. Li hagués agradat que els seus pares hi haguessin estat ja que els carrers estaven atapeïts des de la seva caserna fins el carrer de França. Van desfilat els soldats de marina davant la presidència que es trobaven on estava ell i va poder veure perfectament els presidents Manuel Azaña, Juan Negrín i Diego Martínez Barrios i el general Vicent Rojo.

Explica que van desfilat els "marinos" amb música de fons i moltes noies els hi tiraven flors i cridaven proclames. Al cap de poca estona van començar a desfilat els internacionals. Explica que alguns batallons cantaven i molts estaven plorant. Les noies sortien del pas i els feien petons. Va durar molta estona i després fou el torn de les infermeres i els metges internacionals. L'escena entendria a tothom i conta que tota la Diagonal anava plena de plors, banderes i flors. Els que estaven ferits els portaven amb camió. Tot i que encara havia de passar i desfilat més gent, com que començava a fosquejar, van anar donant per acabada la cerimònia. Va desfilat la guàrdia presidencial i tot darrere baixaren els governants. Explica que en Lluís Companys li va passar per davant i li va donar la mà, Manuel Azaña marxà amb un cotxe descobert juntament amb Diego Martínez Barrios i a l'altre automòbil blindat hi van marxar Juan Negrín i el general Rojo. Tot seguit va passar l'artilleria: tancs, carros d'assalt, metralladores, canons, ràdio-emissores,... Tot semblava nou.

No van tenir temps de desfilat els carrabiners, vigilants de costes i fronteres, els guàrdies d'assalt ni els soldats de l'exèrcit republicà com ell mateix. Diu textualment: "Conteu quina alegria haguera sigut que aquesta desfilada hagués sigut per celebrar l'acabament de la guerra, que encara que es diu que no serà llarga, pot haver per alguns dies."

Per acabar els anima a venir tots plegats a veure'l, juntament amb l'euga i el carret, tot i que afirma que segurament no els agradaria gaire estar aquí ja que fa poc han bombardejat el moll. Finalment, explica que fa vuit dies van anar al gran teatre del Liceu, el millor de Barcelona, i van trobar-hi en Marcos Redondo, un dels millors artistes del moment. Van escoltar una orquestra de setanta músics i van gaudir molt del concert. S'acomiada i firma la carta.

16 de novembre de 1938. Enric Juanola. Barcelona
(38-11-16_EnricJuanola_Barcelona)

La carta comença amb una afectuosa salutació a la família. Explica que i han entregat un cotxe i estarà més de 15 dies amb els de la Comissió de Recollida de Draps passant pels pobles. Que no s'estranyin si tarda més dies a escriure'ls, ja que tindrà poques estones.

Li va caure el rellotge, se li va trencar i està valorant si arreglar-lo perquè costa molts de diners. Explica que la Maria va tenir un bon viatge, s'acomiada i firma la carta.

P.D: S'està recuperant del refredat.

(Hi ha una altra carta sense data al mateix sobre que intueixo que és la continuació)

Novembre de 1938. Enric Juanola. Oliana
(38-11-X_Oliana_EnricJuanola)

La carta comença amb una afectuosa salutació a la família. El diumenge a la tarda va marxar de Barcelona amb el "cotxe d'Estat Major de Solsona". Un cop arribaren a Manresa els van dir que havien d'anar a Solsona. Van fer nit a allà i l'endemà un comandant els destinà a Oliana. Disposen d'un camió rus i un altre de petit . Està juntament amb un altre xofer dels voltants de Barcelona. La seva tasca consisteix en portar pinso, palla i algun ferit. Creuen que aquest serà el seu servei fins acabar la guerra.

Explica que a la casa on es troben, mengen molt bé. Tots els de la companyia son molt amables i bona gent. Ho atribueix a que tots son veterinaris i que per tan son molt educats. Explica que tots tenen molt de respecte pels soldats i els tracten molt bé. Els hi diu als seus pares que es tranquil·litzin i que no pateixin perquè el que farà d'ara endavant serà servei de rereguarda. S'acomiada afectuosament i firma la carta.

19 de novembre de 1938. Enric Juanola. Barcelona
(38-11-19_Barcelona_EnricJuanola)

La carta comença amb una afectuosa salutació a la família. Explica que ja han arribat al "cuartel" on van anar directament a cobrar el que els hi devien.

Li ha tocat anar de membre a l'emissora de Viladecans però creu que no hi tornarà ja que a partir d'ara hi aniran només voluntaris. Explica que a l'emissora encara hi ha més

d'un any de treball, ja que estan construint unes parets de més de metre i mig d'amplada resistents a les bombes. Al costat de l'emissora hi ha un camp d'aviació. Afirmar que han demanat 25 xofers per anar a Solsona.

Un seu amic ha escrit a l'ajudant, que actualment es troba a Torrebaja, i li va dir que va anar a la casa on es va deixar la maleta però estava tancada. Li va dir que truqui en Vilarrassa (amic de la família que viu a València) perquè hi vagi i li guardi fins que s'acabi la guerra. S'acomiada afectuosament i firma la carta.

6 de desembre de 1938. Enric Juanola. Barcelona
(38-12-6_Barcelona_EnricJuanola)

La carta comença amb una afectuosa salutació a la família. Explica que fa vuit dies que abans d'entrar a Valls va xocar amb un camió d'aviació. Per sort no es van fer res greu i només es van aixafar un far de llum, el parafangs i el radiador. Fa vuit dies que estan a Lleida i no es poden moure perquè li estan arreglant el cotxe. Com que no es poden moure i hi ha poc a fer, s'aixeca tard, va a fer unes feinetes i té la resta del dia lliure. Diumenge va anar a dinar a casa la Maria, que li va preparar macarrons, i explica que ella i el nen estan bé. S'acomiada afectuosament i firma a carta.

11 de desembre de 1938. Enric Juanola. Barcelona
(38-12-11_Barcelona_EnricJuanola(Postal))

Primera i única postal que envia als seus pares. La carta comença amb una afectuosa salutació a la família. Explica que, al igual que tots, ja té l'equipatge preparat ja que estan esperant l'ordre de marxar en direcció cap el front i sense camió. No tornarà a escriure més fins que tingui la nova adreça. Marxaran més de 1000 soldats, entre ells molts coneguts. S'acomiada afectuosament i firma a carta.

26 de desembre de 1938. Enric Juanola. Barcelona
(38-12-26_Barcelona_EnricJuanola)

La carta comença amb una afectuosa salutació a la família. Ha arribat al *cuartel* les vuit després de tenir un bon viatge. Ha anat a portar un paquet a la senyora Asunción que li va dir que no li digués res als masovers sobre les mongetes ja que no volia viure de la caritat. Al sortir de casa seva han bombardejat però no sap a on. Mirarà d'anar a visitar la Maria al vespre. No sap encara quan marxaran. Plega d'escriure perquè diu que té les mans gelades. S'acomiada afectuosament i firma a carta.

7 de gener de 1939. Enric Juanola. Oliana
(39-01-7_Oliana_EnricJuanola)

La carta comença amb una afectuosa salutació a la família. Van estar dos dies fora a Riudoms de Bages on es troba la infermeria general. Avui ha anat a Manresa a buscar el seu camió, rus i amb "els costats alts", per portar bestiar. Ara ja han tornat i han anat a dinar.

Explica que sempre que surten transporten gent evacuada i militars, que sempre els hi donen cigarros. Li han posat d'ajudant un valencià que "en fa dos com ell". Els de l'altre camió ahir van patir un accident i van xocar en una corba però no es van fer gaire res. En canvi, el seu ajudant, que era un cap, va pujar en un altre camió que també va xocar i va matar dues persones i va ferir la resta dels ocupants. El cap no es va fer gaire res.

Explica que avui fa 8 dies que era cap d'any i de poc que no el toca el massiu bombardeig que va haver-hi. Estava a la cua de l'autobús però va decidir marxar a peu. Al cap de poca estona van bombardejar la zona i van matar a moltes persones. Tot i això, afirma que està bé. S'acomia de la família i firma la carta.

5.5.7. Retirada i pas de frontera

14 de febrer de 1939. Enric Juanola. Pamiers (França)
(39-02-14_VillaPamiers(França)_EnricJuanola)

Aquesta carta ja està escrita en castellà i és conscient que passarà per la censura franquista. La carta comença amb una afectuosa salutació a la família. Està impacient per saber notícies seves. Explica que va creuar França el 10 de febrer i que està molt content de no "tener que estar más al lado de los bandidos rojos".

Van marxar de Catalunya el divendres, des de Guils, mitja hora abans que entressin els nacionals i van arribar al primer poble francès, anomenat La Tor de Querol. Allà van passar una nit a un prat i aprofitant la primera ocasió que va tenir, ell i el seu ajudant van marxar cap a l'estació per agafar un tren cap a Espanya.

Explica que porten dos dies esperant a l'estació per poder creuar la frontera però que com que només poden passar per Irún i l'estació està a vessar de soldats que tornen a Espanya, han d'esperar el seu torn. Creu firmament que d'aquí a poc es podran tornar a reunir. Recalca que a l'estació son més de 1.300 soldats i que s'esperen a un vagó jugant a cartes i explicant batalletes.

Segueix sense saber notícies del cunyat i espera que estigui bé. Desitja que tinguin una bona salut i sort i s'acomiada "al grito de ¡Viva Franco! Y Arriba España!"

La següent carta que es conserva és del 22 de febrer de 1939 i ja està tancat al camp de concentració franquista de Santa Maria de Oia, a Galícia. Totes les cartes resumides i les altres cartes del corpus total es mostren a l'inventari de cartes consultable a l'annex 10.1.

5.6. Periple d'Enric Juanola durant la Guerra Civil Espanyola

Amb el buidatge i resum d'aquestes cartes s'ha pogut reconstruir el periple d'Enric Juanola de gener de 1937 fins al febrer de 1939. En el següent mapa es pot observar, de manera gràfica, el territori que va trepitjar l'Enric Juanola mentre va servir com a xofer de l'exèrcit republicà fins que va ser empresonat en un camp de concentració, durant el període de 1937 a 1939. La informació està extreta de les cartes que va escriure als seus pares.

Enllaç al mapa : <https://n9.cl/lyss2> o QR

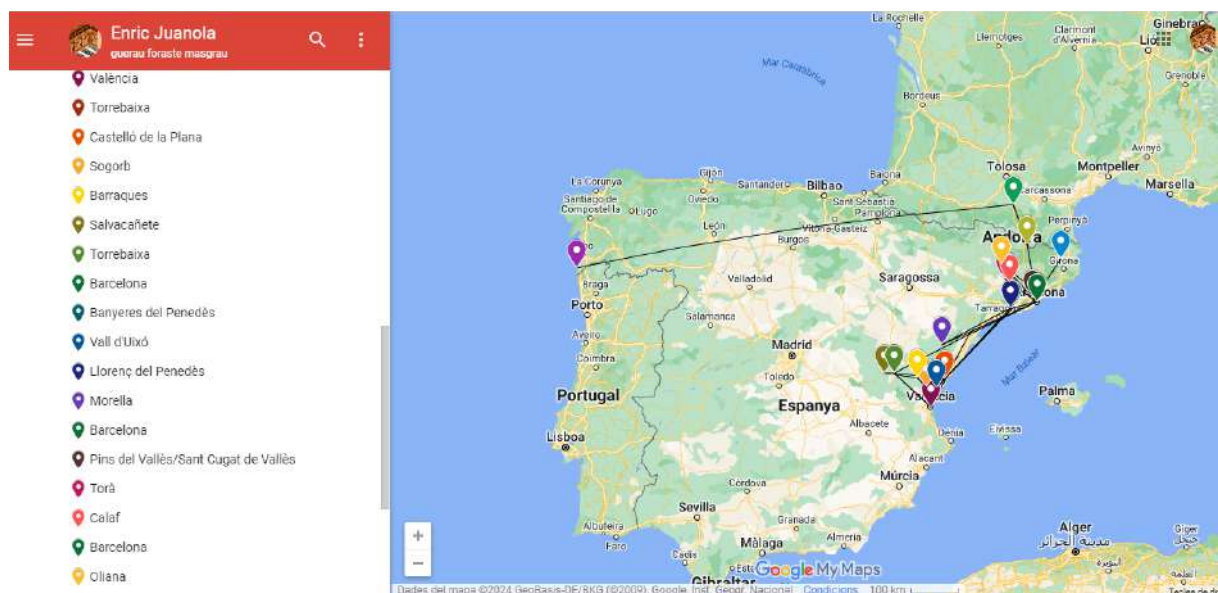

Figura 36. Mapa interactiu del recorregut d'Enric Juanola. Font: Pròpia.

5.7. Biografia d'Enric Juanola

A partir de tota la informació recollida i amb els testimonis familiars, s'ha reconstruït la biografia d'Enric Juanola, centrant-nos en el període de la Guerra Civil Espanyola. S'explica a continuació.

5.7.1. Infància i estudis

Enric Juanola va néixer el 17 de juny de 1917 a Serinyà, un petit poble del Pla de l'Estany de menys de mil habitants. La seva família, de classe treballadora, vivia fent petits negocis. La casa, situada a la carretera més concorreguda del poble i popularment anomenada Can Ding Dang, anava canviant de negoci depenent de les necessitats. Al llarg dels anys, va adoptar forma de cafè, sala de balls, carnisseria i recollida de paquets. Però la seva principal font d'ingressos era la compravenda i tala de boscos, feina que exercia el seu pare, Pere Juanola. Cal destacar que la tala de boscos d'aquell moment no era massiva ni devastadora, sinó que era selectiva i vetllava pel repoblament dels boscos.

Figura 37: "Can Ding Dang, casa de la família Juanola Font: Arxiu familiar Juanola. Font: Arxiu Familiar Juanola.

Figura 38: Enric Juanola de nen. Font: Arxiu Familiar Juanola.

La infància de l'Enric va passar sense complicacions. Va anar a l'escola de primària de Serinyà. Tot i que la II República havia fet grans esforços per renovar l'educació amb moviments com l'Escola Nova, el cert és que aquests canvis no havien arribat encara a Serinyà. Ell recordava una escola castigadora on es castigava amb facilitat i es premiava la memorització i l'obediència. La família recorda que ell explicava sovint que quan un nen entrava tard o sense saludar a la classe del professor Vidal, tota la resta d'alumnes, alhora, cridaven: "¡Señor Vidal, ha entrado un perro!" , i el nen havia de sortir i tornar a entrar saludant.

Figura 39. Certificat acadèmic d'Enric Juanola. Font: Arxiu familiar Juanola

Tot i que li hagués agradat estudiar més, es va posar a treballar poc després de fer 16 anys, tal com feien la majoria de joves de l'època. Tot seguit va treballar durant un temps als negocis familiars però degut a petites desavinences amb el seu pare, va decidir provar altres feines, com ajudant de cuina l'Hotel Flora però no li van interessar i va plegar al cap de poc.

Un dels seus interessos eren els cotxes, per això va convèncer la família de comprar-ne un, que va passar també a formar part dels negocis familiars. Sabem per la correspondència, (carta 37-10-19_EnricJuanola-CastellóndelaPlana), que poc abans de la guerra, el cotxe era font de negoci, ja que proporcionaven un servei de taxi.

Totes aquestes iniciatives i expectatives de futur, però, es van esfondrar ràpidament amb l'esclat de la Guerra Civil Espanyola.

5.7.2. Esclat de la Guerra Civil Espanyola: lleva o ingrés voluntari?

Lamentablement, el 18 de juliol de 1936, quan tenia 19 anys, el general Francisco Franco mobilitzava les tropes de l'exèrcit Colonial d'Àfrica a les terres espanyoles per enderrocar el govern de la Segona República Española, elegit democràticament, i esclatava, així, la Guerra Civil Espanyola. Davant de la imminent amenaça de l'exèrcit colpista, el govern republicà es va veure forçat a reclutar i formar un exèrcit a correcuita. I així és com, a inicis del 1937, l'Enric Juanola ja és a files. Llevat?

Aquesta pregunta encara comporta molts de dubtes. A la família, sempre s'havia cregut que l'havien llevat a la força, però després d'haver consultat fonts primàries, documents oficials i haver parlat amb experts, s'ha descobert que tot indica que hi va anar voluntàriament. Hi ha fins a tres dates sobre la lleva o ingrés a de l'Enric Juanola a l'exèrcit republicà:

Segons l'historiador Jordi Galofré, l'edat de lleva obligatòria era als 21 anys, tot i que a mesura que avançava el conflicte i el nombre de baixes augmentava, aquesta edat es va anar avançant fins a la coneguda com a Lleva del Biberó, que va incorporar menors d'edat.

Segons l'Acta de alistamiento que s'ha trobat a l'Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany, Enric Juanola va ser llevat el 12 de setembre de 1937 per l'Ajuntament de Serinyà. El seu nom, però, consta només al llistat inicial. En les pàgines següents, on es feia constar un registre més detallat, l'Enric Juanola no hi apareix, no té aquest registre detallat.

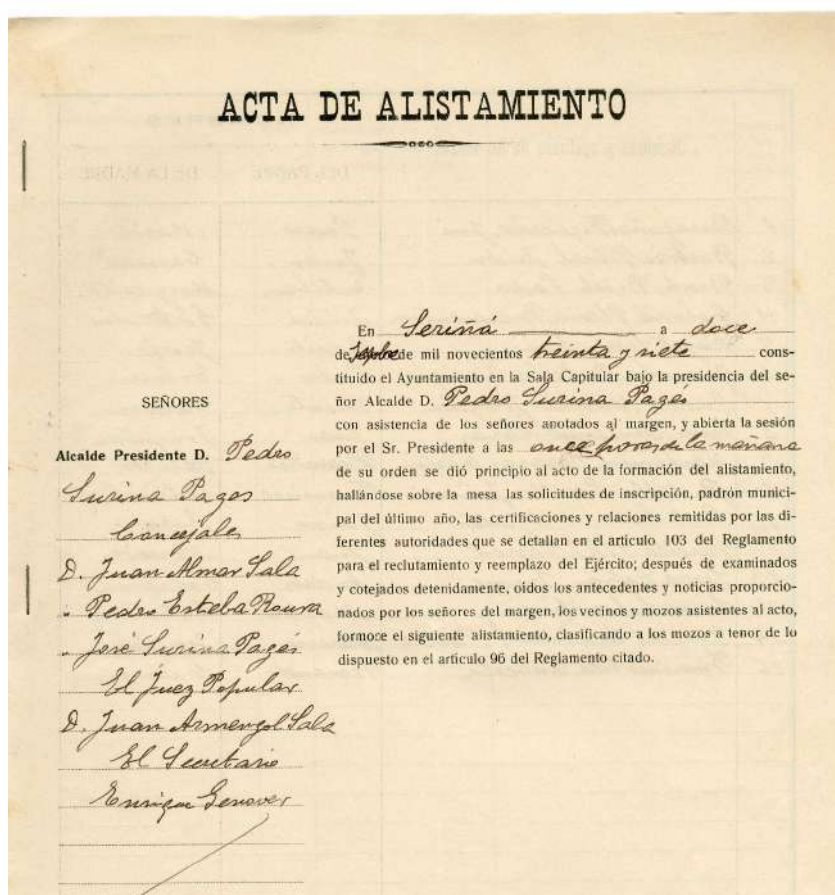

Figura 40. Portada de l'Acta de Alistamiento d'Enric Juanola. Font: Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany.

Número por orden alfabético	Nombres y apellidos de los mozos	NOMBRES		Fechas de su nacimiento			Edad Años	Casos del art. 96 en que casan comprendidos	Población, calle y número de su casa-habitación
		DEL PADRE	DE LA MADRE	DIA	MES	AÑO			
1	Banazano Figueras, José	Pedro	Maria	9	Abril	1917	20		Terisa - C. Dr. Carulla
2	Bertrán Bonal, Juvén	Juan	Carmen	4	Febrero	"	"		" B. Mainella
3	Borch Borch, Pedro	Esteban	Margarita	21	Julio	"	"		" C. Espinella
4	Calomé Plana Buenaventura	José	Isabel	17	Marzo	"	"		Carulla de Teri
5	Dagel Terra, Luis	Bernita	Josefa	16	Julio	"	"		Terisa C. Carulla
6	Juanola Portella, Enrique	Pedro	Dolores	17	Junio	"	"		"
7	Juárez Marden Joaquin	Vicente	Carmen	20	Noviembre	"	"		"
8	Juárez Meneasut, Carlos	Juan	Joaquina	15	Octubre	"	19		Terisa B. Buscacos
9	Mardenut Bonasas, Martín	Francisco	Dolores	20	Marzo	"	20		" B. Basí
10	Portella Carulla, Jaime	Francisco	Petronila	15	Septiembre	"	"		" C. Espinella
11	Port. Meneasut, Agustín	Jaime	Rosa	16	Marzo	"	"		" B. Catalina
12	Portella Liza, Pascual	Juan	Mercedes	22	Diciembre	"	19		" B. Mainella
13	Serra Tolan, Jaime	Andrés	Catalina	23	Marzo	"	20		"
14	Serra Tolan, Lorenzo	Martín	Catalina	24	Agosto	"	"		Calonge
15	Serra Tolan, Pedro	Marino	Joaquina	9	Julio	"	"		Terisa
16	Francisco Vila, Roberto	Fernando	Carmen	30	Setiembre	"	19		" B. Basí

Figura 41. Llistat dels soldats reclutats de l'Acta de Alistamiento on hi ha l'Enric Juanola. Font: Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany.

Segons la documentació de l'Auditoria de Guerra de la IV Regió Militar, facilitada per l'historiador Jordi Galofré, Enric Juanola era de la lleva del 1938, que va ser cridada per anar al front cap a finals d'aquell any. Ell hi hauria anat el 23 de setembre de 1938 (Galofré, Rustullet, 2017: 153). És possible que primer hi anés com a voluntari, després tornés a casa i més tard es tornés a incorporar amb la seva lleva? En aquests judicis de guerra, es decidia si els soldats havien estat adeptes, indiferents i contraris al Govern Republicà. Per decidir-ho, es demanava informació a l'Ajuntament on havia nascut el combatent.

D'altra banda, la primera carta que conservem de l'Enric Juanola, és del 7 de gener de 1937 i explica que ja es troba a València amb un grup de 16 soldats i que marxaran a Torrebaja, a la 41a divisió. Per tant, segons el que indica la primera carta, l'Enric Juanola ja formava part de l'exèrcit republicà a principis de 1937, i això voldria dir que es va allistar voluntari.

Valencia 7-1-37
 a Jose Juanola

Queridos pares i demés families: Este
 he de salut com igualt vos desijo.
 Tal com vos vaia dir desde Barra
 cas omni divendres hem arribat a les 7
 del vespre a Valencia hem sopat i anat
 al teatre i ara he a de la nit vos es-
 crive desde un ganerig v. hem passe-
 rem la nit i demà a les 9 hem de
 sortir un grup de 16 que vos que aneu
 destinats a Tercera a la 11 Divisió i
 aquest poble vos que es troba a la provín-
 cia de Lugo i allí si tenim sort
 ens entregarem un canvi. Demà si
 per any de monstas pasari a casa del
 senyor Pilarras per veure si queda

Figura 42. Carta d'Enric Juanola del 7 de gener de 1937 (37-01-07_EnricJuanola_València). Font: Arxiu Familiar Juanola.

Hi ha dos cartes més de guerra del gener del 1937, però després hi ha un forat de 8 mesos on no n'hi ha cap d'enviada ni rebuda.

Finalment, s'ha trobat una llibreteta, un intent de diari personal de l'Enric Juanola, on explica que el 8 de setembre del 37 inicia el trajecte cap a l'Escola de Xofers de Castelló de la Plana per formar-se com a camioner de l'Exèrcit Republicà; i en una carta del 9 d'octubre de 1937 explica que ja s'hi ha instal·lat.

Així doncs, el diari, les cartes de finals del 37 i l'Acta de Alistamiento de l'Ajuntament de Serinyà, tenen certa coherència entre si. Però es contradeixen amb les altres dues fonts.

No se sabrà mai la data en què va entrar a l'exèrcit republicà amb exactitud i tot això són especulacions. Sí que se sap, però, que l'Enric va exercir de xofer i camioner des d'algun moment de 1937 fins al final de la guerra, a inicis del 1939.

5.7.3. L'Escola Automobilística de Castelló de la Plana

Es té constància que el 8 de setembre del 1937, estava fent el trajecte amb tren cap a l'Escola Automobilística de Castelló de la Plana. Va apuntar tot el trajecte que va fer des de Serinyà fins a la caserna de Castelló. Van marxar de l'estació de Girona a les 19,30h la tarda i van arribar a Barcelona a les 9h. Van passar per Camarles, La Granadella, Amposta, Aldea, Camp-Redó, Tortosa, Mianes, Freginals i a les 9h van arribar a Ulldecona. Després passaren per Alcanar, Vinaròs, Benicarló, Peníscola, Alcalà, Alcossebre, Cabanes, Oropesa, Benicàssim, Les Palmes i finalment Castelló de la Plana. El trajecte va durar 18 hores però afirma que s'ho van passar molt bé al vagó on viatjava. L'Enric Juanola documentar tot el viatge ja que segurament era una experiència nova per ell. Un jove d'aquella època no acostumava fer trajectes tan llargs i passar per tantes localitzacions i al ser el primer cop devia estar fascinat pel que veia. El dia 10 de setembre de 1937 es van allistar i l'11 de setembre ja van començar la instrucció. El dia 10 de setembre també va enviar una carta als seus pares explicant el mateix recorregut que escriu al diari.

Tot i tenir un carnet de xofer, al cap d'un mes el van tornar a examinar i va ser el millor de la classe. L'endemà van marxar els xofers que havien aprovat el dia anterior però ells, tot i que van començar a netejar la caserna per la pròxima quinta, no van marxar fins al cap d'un mes.

Mentre esperaven per marxar, va seguir formant-se i adquirint nous coneixements mecànics. La rutina que seguien era la següent: es despertaven a les 6h del matí, esmorzaven, qui arribava abans a la cantina podia repetir de cafè i ell sempre era dels primers a llevar-se, feien instrucció durant tot el matí, dinaven, feien instrucció (a vegades) i, si no, tenien la resta del dia lliure.

En el seu temps lliure, juntament amb els altres integrants de l'escola, feien les activitats que faria qualsevol noi de la seva edat: anaven al cinema, a sopar, a visitar les poblacions de la zona, a les sales de ball, a fer volts per la ciutat per conèixer les noies, a prendre alguna cosa o comprar alguna article.

Tot i que va ser un període relativament tranquil per a ell, la guerra era present pertot. En una carta a pares i germanes del 6 de desembre de 1937, relatava com sentien els avions bombarders des de les casernes.

5.7.4. Trajecte cap a Barcelona i Batalla de Terol

Finalment, el 2 de gener de 1938, des de Sogorb, va enviar una carta a casa seva família dient que juntament amb 50 xofers havien marxat de l'escola de xofers. Durant els mesos de gener i febrer de 1938, quan ja havia obtingut el carnet de xofer de camions, va donar suport a la Batalla de Terol i al front de Conca. Les seves tasques consistien a portar provisions a les tropes, transportar soldats i bestiar i evacuar ferits. La

Batalla de Terol va ser de les més crues de la Guerra Civil per la duresa dels atacs i per les condicions climàtiques, les baixes temperatures.

5.7.5. Primera estada a Barcelona

Davant la imminent pèrdua de Terol en mans de l'exèrcit franquista, la companyia de l'Enric va ser retornada cap a València i els van destinar a Barcelona, concretament a la caserna de Voroixílov, a Sarrià. Moltes casernes republicanes tenien noms bolxevics. Aquesta estava situada a prop del Tibidabo i acollia fins a 2.000 xofers i ajudants.

El primer camió que li van entregar era rus, de color verd, tenia 40 cavalls, pesava 4 tones i només havia fet 20 quilòmetres. Cada xofer podia escollir el seu ajudant i ell, per primer cop, va escollir un jove d'Alcarràs, del qual en desconeixem el nom, amb qui s'havien conegut a l'escola de xofers de Castelló de la Plana. Però no va ser l'únic que va tenir. Al llarg del conflicte el van acompanyar diferents ajudants d'arreu d'Espanya. A un d'aquests, ja més avançada la guerra, va haver d'ensenyar-li a conduir, ja que no hi devia haver temps de fer la formació regular i estipulada que ell va seguir, però no en sabia gaire. Alguns dies, mentre li feia classes de conducció de camió, el deixava conduir i explicava que va patir per no estavellar-se, ja que tan bon punt conduïa per la carretera com per la *cuneta*.

Durant la seva estada a Barcelona, sovint anava a casa la Maria, una dona que l'ajudava amb el que podia: roba, menjar, paquets... Segons el que explica a les cartes, era una dona bondadosa que li preparava menjar, fins i tot quan n'anaven curts. No se sap de què es coneixen ni si van mantenir contacte, però se sap que estava casada i tenia un fill. L'Enric hi va deixar d'anar durant un temps per no abusar de la seva bondat i com a agraïment per les seves ajudes els van acollir a Serinyà (a ella i el seu fill) perquè s'alimentessin, ja que a Barcelona cada cop era més difícil i car obtenir-ne.

A les cartes que enviava a casa seva, l'Enric sempre demanava que li enviessin menjar, ja que tot i no expressar mai que els n'hi faltés, passaven una mica de gana, però semblaria que no ho deia per tranquil·litzar-los. Apreciava molt el que li donaven de menjar ja que sempre que feien un bon àpat ho ressaltava a les seves cartes. Per culpa dels constants bombardejos a la capital durant el mes de març, no els n'arribava gaire. Aquest, doncs, va ser dels pocs cops que va afirmar en una carta que passaven gana.

Era recurrent que bombardegessin la ciutat quan es feia fosc. Sovint descarregaven quan estaven dormint però com que era tan freqüent ja no s'immutaven. Amb cada bomba que queia, s'activaven els reflectors antiaeris. Quan passava això, sonaven les

sirenes i si no estaven a la seva caserna, s'havien d'amagar als subterranis, búnquers o a qualsevol lloc on poguessin estar segurs.

Els dies a Barcelona passaven de manera similar als de Castelló de la Plana: el matí sovint feien instrucció i a les tardes, si no li tocava fer guàrdia a la caserna, anaven de passeig per Barcelona.

5.7.6. Trajecte pel litoral i bombardeig de Morella

El seu tinent, el 5 de març de 1938, els va enunciar que a partir d'aquell moment es dedicarien a transportar el que fes falta a les defenses de les costes, i que haurien de moure's per la zona de Roses i com a màxim a Castelló. Així que el 10 de març de 1938 van marxar de Barcelona per primera vegada a transportar provisions, ferits i evacuats fora del perill i al front.

Per sort o per destí, una d'aquestes incursions els va allunyar de la capital del 16 al 18 de març, dies en què es van produir bombardejos massius per part de l'aviació feixista italiana i alemanya sobre Barcelona, que van deixar milers de morts entre la població civil.

També van fer un llarg trajecte llarg i es van aturar per diverses localitats. La primera fou Banyeres, on segons explica l'Enric en una de les seves cartes, van requisar i dormir a una casa on s'hi solia hostatjar el rei quan anava de visita a Barcelona. Van passar per la Vall d'Uixó, Llorenç del Penedès i finalment van arribar a Morella.

A Morella, segons explica Salvador Fusellas, nebot de l'Enric, va ser el lloc on va passar més por. L'aviació italiana, aliada de l'exèrcit feixista, sobrevolava el poble de Morella i va començar a bombardejar-lo. El seu objectiu era destruir tres canons que s'estaven a la ciutat i, per aconseguir-ho, van acabar descarregant sobre tot el poble i van matar milers de civils. L'Enric i el seu ajudant estaven dins el camió pujant cap al poble, quan van començar a sonar les sirenes. Desconcertats davant el que estava passant, van sortir del camió, ja que hagués estat més possible que els veiessin i es van amagar on van poder. Presos per la por i al no tenir cap lloc on cobrir-se van acabar tapant-se sota el seu impermeable. Allà s'hi van estar durant una llarga estona, ja no en van sortir fins que per davant seu va passar un camió ple de civils morts amuntegats.

5.7.7. Segona estada a Barcelona i estada a Torà

Poc després de l'incident de Morella, van tornar a Barcelona i s'hi van estar fins el sis de maig de 1938, quan van tornar a marxar a proveir els soldats del front amb el que fes falta. Explica que sempre que passaven pels pobles deixaven pujar a tothom que ho necessités. Sovint a les àvies que els costava pujar, els havia d'empènyer el cul (carta

del 4-4-38). A canvi del transport, molta gent li donava tabac i, com que ell no era fumador, feia una mica de negoci amb els altres soldats.

Figura 43: Enric Juanola a Pins del Vallès enviada com a record als seus pares l'1 de maig de 1938. Font: Arxiu Familiar Juanola.

Figura 44: Enric Juanola a la Plaça Catalunya de Barcelona procedent del front de Morella el 6 de maig de 1938. Font: Arxiu Familiar Juanola.

A causa de l'avenç de les tropes franquistes, que ja havien conquerit els territoris catalans de Lleida i Balaguer, es va establir a Torà una base d'abastament com a punt estratègic entre les poblacions de Solsona, Manresa, Igualada, Cervera, Pons... En aquest poble, s'esperava que s'hi concentrassin fins a un centenar de camions republicans. Molt a prop, de nit veien il·luminades els pobles i ciutats conquerits per les tropes franquistes. Eren moments de màxima tensió on ni tan sols podien descansar. És precisament en aquest període que demana als seus pares que guardin les cartes que els envia (carta del 13-5-38):

Guardeu totes les cartes que jo vos escric, que vos, Peret i Dolors, quan sigueu vells les podreu llegir als vostres nets i a mi em recordaran al llegir-les els "ratos" bons i dolents que he passat en un "puesto" i a l'altre.

5.7.8. Tercera estada a Barcelona i permisos a casa

A mitjan juliol, van tornar a la caserna de Barcelona i recuperaren la seva anterior rutina. De tant en tant transportaven provisions; feien instrucció o guàrdies a la caserna i en el temps lliure anaven a la ciutat a fer un toc, al cinema o al teatre.

Figura 45: Enric Juanola, a l'esquerra, i un company a Barcelona el 24 d'agost de 1938. Font: Arxiu Familiar Juanola.

Com a anècdota, en un d'aquests viatges de provisionament, va conèixer i fer amistat amb un voluntari rus anomenat Leonev Velavetrovix, amb qui malauradament no va mantenir el contacte (entrevista a Salvador Fuselles, 10-9-24).

Durant els següents mesos, li concedeixen alguns permisos per tal de poder visitar la família a Serinyà. Quan els permisos li són denegats, però, és la seva família o tan sols el seu pare, Pere Juanola, qui va a visitar-lo a Barcelona.

Cap als voltants del 5 d'octubre del 1938, li van concedir l'últim permís per anar a casa seva. Quan va tornar a la caserna envià una carta al seu pare excusant-se...

Ja sé que passo més temps anant a visitar noies que no estant a casa, però vos heu de fer el càrrec que quan sóc aquí, no puc pas pensar en la guerra, doncs prou em queden dies per estar-hi i per això no s'ha d'estranyar que al ser aquí pensi en les noies, que amb el temps alguna d'elles s'haurà de convertir en la meva dona. Per no disgustar-vos procuraré que no sigui d'ulls blaus encara que dades les circumstàncies d'ara, em sembla que tindrà que ser-ho.

Mica en mica es va anar fent evident la propera derrota republicana i així ho relatava i mostrava l'Enric. Curiosament, des de l'inici del conflicte, sempre havia escrit els seus pares en català, però, sense cap precedent i amb l'excusa que volia practicar el castellà, el 31 d'agost de 1938 els va enviar la seva primera carta en castellà, tot i que en aquell mateix sobre hi inclou un full sobre boscos en català.

Per altra banda, a principis d'octubre de 1938 li van oferir un ascens remunerat per ser sergent o cap, però ell, per evitar futurs problemes va declinar la oferta.

El fet que va fer evident el declivi de forces de l'exèrcit Republicà va ser quan el 28 d'octubre del 1938 va presenciar en viu la marxa de les tropes internacionals voluntàries supervivents, que tornaven al seu país. Va ser la manifestació popular més multitudinària que va viure Barcelona durant el període de Guerra Civil Espanyola.

Segons les cartes, van desfil·lar davant la presidència republicana, que era on ell es trobava i va poder veure perfectament els presidents Lluís Companys, Manuel Azaña, Juan Negrín i Diego Martínez Barrios, i el general Vicente Rojo. Explica que van desfil·lar els marinos amb música de fons i moltes noies els tiraven flors i cridaven proclames. Al cap de poca estona, van començar a desfil·lar els internacionals. Explica que alguns batallons cantaven i molts estaven plorant. Les noies sortien del pas i els feien petons. Va durar molta estona i després fou el torn de les infermeres i els metges internacionals. L'escena entendria tothom i conta que tota la Diagonal anava plena de plors, banderes i flors. Els que estaven ferits els portaven en camió. Tot i que encara havia de passar i desfil·lar més gent, com que començava a fosquejar, van anar donant per acabada la cerimònia. Va desfil·lar la guàrdia presidencial i tot darrere baixaren els governants. Explica que Lluís Companys li va passar per davant i li va donar la mà. Manuel Azaña marxà amb un cotxe descobert juntament amb Diego Martínez Barrios i a l'altre automòbil blindat hi van marxar Juan Negrín i el general Rojo. Tot seguit va passar l'artilleria: tancs, carros d'assalt, metralladores, canons, ràdio-emissores,... Tot semblava nou.

Figura 46: Marxa de les brigades internacionals de Barcelona el 28 d'octubre de 1938. Font: Henry Buckley. Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès

Durant els dos últims mesos del 1938, el van destinar a un cos de veterinaris i es va dedicar principalment a transportar bestiar pels pobles d'Oliana i Valls.

L'11 de desembre de 1938, va enviar una carta a la seva família on explicava que ja havien recollit la caserna i que juntament amb uns altres mil soldats s'estaven preparant per marxar.

L'última carta de l'Enric en període de Guerra Civil data del 7 de gener del 39 i explicava un altre episodi que podria haver-li costat la vida. Estava fent cua a la parada de l'autobús per anar a visitar la Maria i la seva família, però com que l'autobús no arribava, va decidir marxar a peu. Al cap de poca estona, per la mateixa zona on passava l'autobús, va haver-hi un fort bombardeig que va deixar una gran xifra de morts.

Els fets es van precipitar i Barcelona va caure el 26 de gener de 1939. La desfeta militar republicana va provocar un èxode massiu de tot l'exèrcit i la població civil compromesa amb el govern legítim. Aquesta retirada va tenir lloc sense ordre ni concert, en desbandada.

5.7.9. Èxode cap a França i retorn a Espanya

A partir d'aquest punt, la història s'acull principalment als records que tenen els familiars, Mariona Masgrau, Roser Masgrau, Roser Juanola, Dolors Juanola i Salvador Fusellas del que els va explicar l'Enric del seu pas cap a l'exili. Juntament amb la poca documentació escrita que hi ha de la seva retirada, s'ha reconstruït la història de la manera més coherent possible.

En l'última carta que es conserva abans d'arribar a França, l'Enric es troba a Oliana juntament amb els seu ajudant i altres soldats. D'Oliana van anar tirant cap a França per la Cerdanya amb el camió i el seu ajudant i allà es van trobar altres tropes que havien marxat de Barcelona intentant fugir. La fugida, per tant, es va produir per la Cerdanya, concretament per la zona de Puigcerdà. Hi havia un descontrol general ja que molts comandaments i companyies de Barcelona també estaven intentant fugir. Prop de Puigcerdà, uns soldats els van obligar a entrar amb el vehicle a un pati. Tot i no saber qui eren aquells soldats, van intuir que eren uns servents d'alts càrrecs de l'exèrcit republicà que estaven preparant la fugida dels seus superiors i volien requisar el camió perquè els fos més fàcil. Els van fer cas i un cop van ser a dintre, els van tancar i van quedar atrapats. Tot i estar desconcertats i sense saber el que estava passant, van intuir que no els esperava res de bo, així que l'Enric li va dir al seu ajudant que s'agafés on pogués, va encendre el motor, va posar la primera marxa, va estimbar la porta i es van escapar d'aquell tancat.

En algun moment del trajecte es va separar del seu ajudant, no se sap per què: potser ell va decidir no creuar la frontera.

L'Enric Juanola va seguir conduint cap a la frontera en direcció cap a França. Però quan va intentar passar per un petit carrer d'un poblet va encallar el camió. En veure que no podia desenganxar-lo, va treure les claus del pany perquè l'exèrcit feixista no el pogués utilitzar, va agafar les maletes que portava amb ell i va continuar el camí a peu. Aquesta clau la va conservar tota la vida.

El dia 8 de febrer de 1939 va passar pel poble de Prullans on va conèixer dues senyores que el van acollir durant una nit al seu mas i li van donar menjar. A més, els va demanar si es podien quedar una de les seves maletes on portava els uniformes de l'exèrcit republicà. Elles van accedir-hi, i, tot i que s'estaven exposant, li van fer aquest favor. Tenim notícia d'aquesta estada perquè abans de marxar devia demanar-los que escrivissin a la família de Serinyà dient-los que estava bé. La família de Prullans van complir aquest encàrrec en una carta del 12 de febrer de 1939 i que signen M.Ángeles

Font i Juan Font. Molts anys més tard, ja en temps de pau, l'Enric va tornar a Prullans amb l'esperança de trobar les dues dones i agrair-los el que havien fet per ell. Afortunadament seguien vivint a la mateixa casa i els va poder expressar la seva gratitud. Per sorpresa seva, encara seguien guardant la maleta que havia deixat feia més d'una dècada i li van retornar. Avui en dia, aquesta maleta de fusta encara es conserva i tot i que és vella i està escantonada, guarda a dins els dos uniformes republicans de l'Enric en perfecte estat; i en una de les butxaques, una brúixola, un certificat, uns quants escuradents i una mica de tabac.

Finalment, el dia 10 de febrer travessava la frontera per Guils de Cerdanya juntament amb altres soldats amb l'esperança de ser acollits i obtenir asil. Lamentablement, no va ser així i els soldats senegalesos i francesos, al crit d'*Allez, allez!*, els van rebre molt malament i els van detenir.

Va dormir en un prat tancat de La Tor de Querol; aquest prat (és així com en diu en una carta del 14 de febrer de 1939) era en realitat un camp de refugiats improvisat on van concentrar els primers combatents que van arribar en aquesta zona. Segons fonts històriques, els primers soldats republicans hi arribaren el 10 de febrer de 1939; l'Enric, per tant, devia ser dels primers.

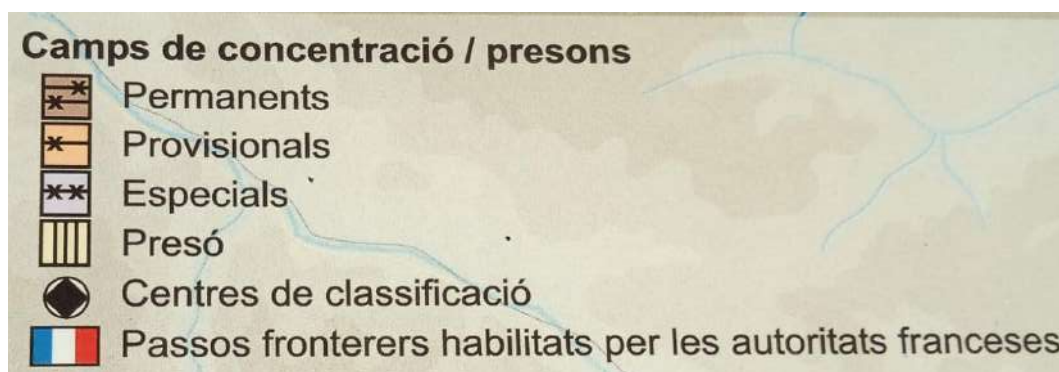

Figura 47: Panell informatiu del MUME on se situen els camps de concentració francesos i la funció que van exercir. Font: MUME.

Allà, va parlar amb soldats i caps per saber què podien fer. Aquí els familiars tenen records diferents però compatibles entre ells del que va passar:

Mariona Masgrau recorda que el seu avi li explicava que els responsables del camp els van dir clarament que a França no s'hi podien quedar i que havien d'escollir entre anar a combatre a Rússia o tornar a Espanya, on serien detinguts i represaliats.

Dolors Juanola recorda que el seu avi parlava d'un alt comandant que, en veure'ls tan joves, els va dir que ell tenia intenció d'emigrar a Mèxic i que si volien seguir-lo, ell se'n faria càrrec. Aquest record és similar al de Salvador Fuselles que recorda que Enric Juanola li va explicar que un alt militar els va reunir i els explicà la situació dient-los:

Los que no tengan las manos manchadas de sangre, volved a España y los que no podemos volver, nos iremos a México a ganarnos la vida como podamos.

El llavors president de Mèxic, Lázaro Cárdenas, revolucionari i d'esquerres, va donar un gran suport a la Segona República Espanyola i va acollir milers de refugiats espanyols. L'Enric, però, va decidir que no podia apartar-se de la seva família i que no es veia en cor d'emigrar a Mèxic ni a Rússia, i va decidir tornar a Espanya. A més, tenia les insígnies de comissari de cos de tren, la insígnia de l'escola automobilística i el cos automobilístic, la insígnia del cos d'artilleria i la insígnia del cos d'enginyers que potser l'ajudarien a demostrar que no havia format part del cos d'infanteria i no havia matat ningú.

L'11 de febrer de 1939 va escapar-se juntament amb uns altres soldats. Uns combatents republicans els van enxampar marxant i els van tirar pedres i titllar de traïdors per voler tornar a Espanya, però no es van fer enrere.

Finalment van arribar a l'estació de La Tor de Querol, i allà van agafar un tren que els portà fins a Pàmies, d'on sortien els trens cap a Irún. Però, degut a la congestió de soldats que hi havia, es va haver d'esperar un dia enter per poder pujar al tren que els portà de nou a Espanya. El dia 12 de febrer de 1939, finalment, van aconseguir pujar a un tren però hi van passar un mínim de dos dies abans de marxar juntament amb 1.300 persones més.

Aproximadament entre el 14 i el 18 de febrer van arribar a Espanya per Irún, i l'exèrcit feixista, que ja havia arribat a la frontera, els va interceptar i els feren presoners. A part del trajecte en tren, va fer també quaranta hores de vaixell i un tros del camí en camió. El 22 de febrer, ja estava al camp de concentració de Santa María de Oia a Galícia.

5.7.10. Estada al camp de concentració de Santa Maria de Oia i alliberació

Figura 48: Santa Maria de Oia el 1939. Font: <https://www.mosteirodeoia.com/historia/>

Santa Maria de Oia estava situat al costat de la platja, hi feia un fred terrible i estava dirigit per un capità que, en paraules de Salvador Fusellas, era un autèntic lladre. Aquest militar no els donava pràcticament menjar i només els deixava sortir per anar a buscar castanyes. Si tenien sort i en trobaven, les apilonaven, les aixafaven, les bullien i això era el que menjaven. Aquests fets li van valdre el sobrenom del Capitán Castaña. Per sort, la població gallega tenia bon cor i els donaven menjar per sota la tancada. L'únic passatemps que tenia consistia a escriure cartes a casa seva. Era l'única manera amb què es podia comunicar amb ells, a més de 1.200 km de distància. Per poder sortir del camp, necessitava algú que l'avalés. Un aval és una declaració per la qual una persona física o jurídica respon de la solvència moral o econòmica d'una altra. En aquest cas, els avals els enviaven les autoritats dels pobles de cada soldat i hi feien constar si havia estat "afecto" al règim, el qual et permetia recuperar la llibertat; "desafecto", fet que suposava que no estaves a favor del règim i en els millors dels casos seguiries reclòs al camp o series enviat a una presó; o "indiferente", que et podia permetre l'alliberació del camp més a llarg termini, ja que ni simpatitzaves ni estaves en contra del règim (Memorial Democràtic, 2019: 20).

L'aval de l'Enric, tot i haver entrat a l'exèrcit republicà com a voluntari, va arribar com a "indiferente". Probablement, com que constava als registres que hi havia anat llevat, les autoritats van entendre que no havia estat voluntari.

Abans que arribés l'aval, però, van passar 3 mesos i 4 dies que es van fer eterns. Quan finalment l'alliberen però, com que havia combatut amb l'exèrcit republicà, es va veure obligat a fer el servei militar per segona vegada, aquest cop, però, amb l'exèrcit feixista.

5.7.11. Servei militar a l'exèrcit franquista i vida civil

Des del setembre del 1941 fins al juliol de 1943 va rotar per tota Espanya fent el servei militar. El van destinar als Regimientos de Artillería de Pontevedra i Múrcia, i al Batalló

de Transmisiones de València i finalment, el 7 de juny de 1943, 10 dies abans del seu aniversari, com una espècie de regal anticipat, el van llicenciar amb destí al seu domicili, a Serinyà, tot i que seguia podent ser mobilitzat.

Figura 49: Enric Juanola amb el seu camió de l'exèrcit terrestre. Font: Arxiu amiliar Juanola.

Figura 50: Enric Juanola fent el servei militar obligatòri amb l'exèrcit feixista (el cinquè de la segona filera començant de baix a dalt i de la dreta) Font: Arxiu Fmiliar Juanola.

Figura 51: Enric Juanola fent el servei militar obligatòri amb l'exèrcit feixista (el tercer començant per l'esquerra que està dempeus) Font: Arxiu Familiar Juanola.

Figura 52: Enric Juanola vestit amb l'uniforme de l'exèrcit franquista. Font: Arxiu Familiar Juanola.

El 1951 va passar a formar part de la reserva i finalment el 1955 obtingué la llicència absoluta i passà pàgina definitivament de la vida militar.

El 1938 es va casar amb Francesca Terradelles, una noia amb qui no havia mantingut cap relació epistolar durant la Guerra Civil, i es trasllada a Banyoles. Els anys següents van tenir dos filles. la Roser i la Dolors, i tres netes, i va poder recuperar la feina que tant estimava de tractant de boscos i comerciant.

Cap el 1997 va contreure les malalties de l'Alzheimer i el Parkinson i finalment, el 2001 va morir a Banyoles, envoltat de la seva família.

6. Divulgació de la recerca: el pòdcast *Entre bombes i records*

Com ja s'ha dit, un dels objectius d'aquest treball de recerca era fer divulgació pels mitjans i la xarxa d'aquesta microhistòria i alhora donar a conèixer la Guerra Civil entre els joves. Per això, tots els resultats de la recerca es van reelaborar en forma de pòdcast. A continuació, s'ajunten l'escaleta tècnica i el guió que es van crear durant la fase de planificació. També vaig compondre personalment una sintonia per obrir el pòdcast, la vaig interpretar amb la guitarra, en vaig escriure la partitura i la vaig enregistrar.

6.1. Escaleta tècnica del primer capítol i guió escrit

Text	Min	Locutor	Sfx i Música
El 2004, a Serinyà, la família Juanola enderrocava la casa pairal on hi havien crescut generacions passades. Abans de tirar-la a terra, però, van decidir acabar de rebuscar a les golfes per veure si s'hi estaven deixant alguna cosa de valor. L'habitació estava plena d'objectes vells i inservibles, però al fons de tot, en un raconet, dins unes caixes polsegoses i en procés de descomposició van trobar-hi un tresor. Dins aquell recipient ronyós, hi havia les cartes del seu pare i avi del període de la Guerra Civil Espanyola. Les van guardar adequadament però no les van tocar més. Tot i ser conscients del seu valor, van haver de passar 20 anys abans que algú s'animés a recuperar-les i saber exactament el periple de guerra d'Enric Juanola Portella, el protagonista d'avui.	40''	Guerau Forasté	Ennio Morricone - Cinema Paradiso (In Concerto - Venezia 10.11.07)
Però què fa que la història de l'Enric sigui diferent de les altres?	4''	Guerau Forasté	Ennio Morricone - Cinema Paradiso (In Concerto - Venezia 10.11.07)

Tot i haver viscut experiències similars a molts altres soldats, la seva meticulositat era única. Això ha fet que la documentació sobre ell sigui quantiosa i molt variada, i la seva història de guerra es pugui explicar amb detall. Cada cop que se li concedia un permís, guardava dins el seu sarró totes les cartes que li havien enviat per emportar-se-les a casa i de la mateixa manera, a casa seva guardaven també les que els feia arribar. Fins i tot després de la guerra, va seguir amb aquest hàbit.	23''	Guerau Forasté	Ennio Morricone - Cinema Paradiso (In Concerto - Venezia 10.11.07)
La investigació es va iniciar gràcies al seu besnét, que va agrupar la seva família entorn d'una història que els tocava molt de prop però que mai havien tingut la paciència d'escoltar amb prou atenció. Qui us parla, un millennial de batxillerat, nascut el 17 de juny de 2007, recordeu aquesta data perquè serà important, ha reflatat la història d'Enric Juanola de l'oblit i ara, al cap d'un any d'investigació àrdua i incessant, us en presenta el resultat.	23''	Guerau Forasté	Ennio Morricone - Cinema Paradiso (In Concerto - Venezia 10.11.07)
Benvinguts a Entre bombes i records, una història de guerra.	3''	Guerau Forasté	Fi en sec de la cançó/ Sense música.
Sintonia	15''	-	Sfx
17 de juny de 1917, Serinyà, Catalunya	3''	Guerau Forasté	
A la petita vila de Serinyà, un poble de menys d'un miler d'habitants, neix el tercer fill de la família Juanola, l'Enric, un noi eixerit amb la mirada clara i radiant. Creix envoltat d'una família que l'estima i vetlla per ell i té una infància feliç i corrent: juga amb els seus	1'6''	Guerau Forasté	La santa espina

amics, va a l'escola i ajuda els múltiples negocis familiars. Can Ding Dang, que és així com es coneix la casa dels Juanola, està situada a la carretera del poble i va canviant de negoci segons les necessitats: tan bon punt fan de carnisseria, com de cafè o fins i tot de sala de balls. La veritable font d'ingressos, però, és la compravenda i tala de boscos, feina que exerceix el seu pare, en Pere, que li transmet l'amor per la natura. Cal destacar que la tala de boscos d'aquell moment no era massiva ni devastadora, sinó que era selectiva i vetllava pel repoblament dels boscos. Fa l'educació primària a l'escola de Serinyà, on encara no han arribat els nous corrents pedagògics de la República, i als 16 anys, tal com feien la majoria de joves de l'època, tot i que li hagués agradat estudiar més, es posa a treballar als negocis familiars i en altres feines. A part dels boscos, un dels seus interessos són els cotxes i el món de l'automòbil; així que, pels volts de 1936, convenç la família i es compren el seu primer cotxe. Mala època per fer inversions... tot i que, ell no ho sap encara, aquesta decisió serà determinant i possiblement li salvarà la vida...			
Discurs Franco	21''		https://www.youtube.com/watch?v=4dpJDuib2MM <i>"Cuando se defiende España..."</i>
Lamentablement, el 18 de juliol de 1936, quan tan sols té 19 anys, totes aquestes iniciatives i	30''	Guerau Forasté	Sixteen Hundred

expectatives de futur s'esfondren ràpidament: el general Francisco Franco mobilitza les tropes de l'exèrcit Colonial d'Àfrica a les terres espanyoles per enderrocar el govern de la Segona República, elegit democràticament, i esclata, així, la Guerra Civil Espanyola. Davant de la imminent amenaça de l'exèrcit colpista, el govern republicà es veu forçat a reclutar i formar un exèrcit a correuita. I així és com, a inicis del 1937, l'Enric Juanola ja és a files.			Man
Però, va anar-hi llevat o per voluntat pròpia?	3''	Guerau Forasté	Sixteen Hundred Man
Aquest és un punt que encara avui comporta molts de dubtes. Segons l'historiador Jordi Galofré, l'edat de lleva obligatòria era als 21 anys, tot i que a mesura que avançava el conflicte i pintaven bastos, aquesta edat es va anar avançant fins a la coneguda com a Lleva del Biberó, que va incorporar menors d'edat. A la família, sempre s'havia cregut que a l'Enric l'havien llevat per força, però mai ningú s'havia molestat a corroborar-ho. Disposem de dues dades provinents de fonts oficials i dues de fonts personals: a quina ens hem d'agafar?	26''	Guerau Forasté	Sixteen Hundred Man
Segons l' <i>Acta de alistamiento</i> que s'ha trobat a l'Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany, Enric Juanola va ser llevat el 12 de setembre de 1937 per l'Ajuntament de Serinyà. El seu nom, però, consta només al llistat de la primera pàgina del document. En les pàgines interiors -on es feia constar el: Nombre y apellidos de los mozos, padre madre / fecha de su	35''	Guerau Forasté	Sixteen Hundred Man

nacimiento, direcció i altres circumstàncies excepcionals)- l'Enric Juanola no hi apareix, no té aquest registre detallat. Aquí és on trobem la primera irregularitat: ¿Per què falten dades de l'Enric? ¿Es va fer una primera llista amb el registre de l'Ajuntament però, a l'hora de completar les dades, es van adonar que l'Enric ja havia deixat Serinyà feia mesos?			
Segons la documentació de l'Auditoria de Guerra de la IV Regió Militar, facilitada per l'historiador Jordi Galofré, Enric Juanola era de la lleva del 1938, que va ser cridada per anar al front cap a finals d'aquell any. Ell hi hauria anat el 23 de setembre de 1938. ¿És possible que primer hi anés com a voluntari, després tornés a casa i més tard es tornés a incorporar amb la seva lleva? En aquests judicis de guerra, es decidia si els soldats havien estat adeptes, indiferents i contraris al Govern Republicà. Per decidir-ho, es demanava informació a l'Ajuntament on havia nascut el combatent: ¿Pot ser que l'alcalde de Serinyà del final de la guerra, per molt franquista que fos, es decidís a donar un cop de mà als seus vilatans i maquillés dates?	38''	Guerau Forasté	Sixteen Hundred Man
D'altra banda, la primera carta que conservem de l'Enric Juanola, és del 7 de gener de 1937 i explica que ja es troba a València.	6''	Guerau	Sixteen Hundred Man
<i>Apreciats pares i demás família: estic bé de salut com igual vos desitjo.</i> <i>Vos escric des d'un garaix a on passarem la nit i demà a les 9 hem de sortir un grup de 16 que crec que anem destinats a Torrebaja, a la 41a divisió. I aquest poble crec que es troba a la</i>	20''	Moisès Camós	Sixteen Hundred Man Sfx: soroll de llapis escrivint

província de Cuenca, i allí, si tenim sort, ens entregaran un camió.			
Per tant, segons el que indica la primera carta, l'Enric Juanola ja formava part de l'exèrcit republicà a principis de 1937, i això voldria dir que es va allistar voluntari. Potser aquesta decisió va ser impulsada per les ganes de córrer món. A més, si s'allistava, tindria la possibilitat de formar-se com a xofer i anar destacat a una divisió més apartada de les primeres línies de foc. Hi ha dues cartes més de guerra del gener del 1937, però després hi ha un forat de 8 mesos on no n'hi ha cap d'enviada ni rebuda.	21''	Guerau Forasté	Sixteen Hundred Man
Finalment s'ha trobat una llibreteta, un intent de diari personal de l'Enric Juanola, on explica que el 8 de setembre del 37 inicia el trajecte cap a l'Escola de Xofers de Castelló de la Plana per formar-se com a camioner de l'Exèrcit Republicà; i en una carta del 9 d'octubre de 1937 explica que ja s'hi ha instal·lat.	38''	Guerau Forasté	Sixteen Hundred Man
Així doncs, el diari, les cartes de finals del 37 i l'Acta de Alistamiento de l'Ajuntament de Serinyà, tenen certa coherència entre sí. Però ensopeguen de cares amb les altres dues fonts. No sabrem mai la data en què va entrar a l'exèrcit republicà amb exactitud: tot això són especulacions. És el silenci dels vençuts. Sí que sabem, però, que l'Enric va exercir de xofer i camioner des d'algun moment de 1937 fins al final de la guerra, el 1939.	24''	Guerau Forasté	Sixteen Hundred Man
El cas és que des de l'octubre de 1937 fins al desembre del mateix any, es forma a l'Escola de Xofers de Castelló de la Plana.	41''	Guerau Forasté	Married life

La seva rutina es la següent: els matins fan instrucció, adquireixen coneixements mecànics i fan pràctiques amb camions i cotxes. I a les tardes, quan no han de fer guàrdia a la caserna, juntament amb els altres camarades de l'escola, fan les activitats que faria qualsevol noi de la seva edat: anar al cinema, a sopar, a visitar les poblacions de la zona, a les sales de ball o a fer volts per la ciutat per conèixer noies. Tot i que és un període relativament tranquil per a ell, la guerra és present pertot..En una carta a pares i germanes del 6 de desembre de 1937, explica com senten els avions bombarders des de les casernes:			
<i>Estem molt tranquils: ara tots es fiquen al llit i molts corren perquè tenen el llit en fals.</i> <i>I els avions que no os facin por, ja que aquí res hi tenen de buscar. Rebeu moltes abrasades dels vostre fill que os aprecia.</i>	13"	Moisès Camós	Sfx: llapis escrivint
2 de gener del 1938, Sogorb	4"	Guerau Forasté	Batalla
<i>Apreciats pares i germanes,</i> <i>Avui diumenge hem sortit amb un grup de 50 xofers destinats a Barracas, que és a uns 60 quilòmetres de Teruel. Allí ens donaran el camió per anar allí on sigui convenient.</i>	12"	Moisès Camós	Sfx: llapis escrivint
Durant els mesos de gener i febrer, quan ja ha obtingut el carnet de xofer de camions, dóna suport a la Batalla de Terol i al front de Conca. Les seves tasques consisteixen a portar provisions a les tropes, transportar soldats i bestiar, i evacuar ferits. La batalla de Terol és de les més crues de la Guerra Civil per la duresa dels atacs i per les condicions climàtiques. L'Enric, però, a les cartes, treu	26"	Guerau Forasté	Sfx- tancar porta i soroll de camió arrencant A Dark Knight

ferro a l'assumpte per no preocupar els seus pares.			
<i>Aquí on estem falten 58 quilòmetres per ser a Teruel. Estem bé i tenim 2,5 pams de neu però crec que marxarem avui o demà.</i>	9"	Moisès Camós	Sfx: llapis escrivint A Dark Knight
Explica també que no passaven fred perquè dormien a la cuina d'un edifici amb un jaç de palla i cinc mantes. També els explica els motius que porten l'exèrcit republicà a activar els seus propis mecanisme de censura	9"	Guerau Forasté	A Dark Knight
<i>Diuen que ara no podrem posar el poble, degut que aquí estem a 14 quilòmetres del front i això crec que ho fan pels espies facciosos, que si descobreixen algo que els interessi, poden fer els criminals molt de mal. D'aquí el davant, només podrem posar aquesta direcció sense posar-hi el poble que estem, ja que crec que censuraran totes les cartes.</i>	18"	Moisès Camós	So de carta escrit A Dark Knight
20 de febrer de 1938, Barcelona Davant la imminent pèrdua de Terol en mans de l'exèrcit franquista, la companyia de l'Enric és retornada cap a València i els destinen a Barcelona, concretament a la caserna de Voroiólov, a Sarrià. Moltes casernes republicanes tenien noms bolxevics. Aquesta és una de les més poblades de la ciutat, ja que acull fins a 2.000 xofers i ajudants. Allà li entreguen el seu primer camió, un 3HC rus i li deixen escollir el seu ajudant, un noi de Castelló.	23"	Guerau Forasté	The Andrews Sisters - Rum and coca cola (Album Version)

<i>Apreciats pares i germanes,</i> <i>Ahir no us vaig escriure, ja que res de nou us podia dir. Avui aquest matí ens han donat, a tots els xofers que tenim el carnet més vell, un camión nou de Rússia.</i> <i>El que m'han donat a mi és pintat, com tots, de verd, té 40 cavalls i és de 4 tonelades i ha fet 20 kilometres. L'ajudant que tinc me l'han deixat triar i és d'Alfarras (província de Lleida). I ja ens coneixíem de l'escola i també sap conduir, però jo soc l'amo i només li deixaré portar quan jo no estigui cansat i quan no tinguem feina"</i>	25"	Moisés Camós	The Andrews Sisters - Rum and coca cola (Album Version) Sfx: carta escrita
Al llarg del conflicte, va tenir diferents ajudants d'arreu d'Espanya i a un d'aquests, ja més avançada la guerra, va haver d'ensenyar-li a conduir sobre la marxa, ja que no hi devia haver temps de realitzar la formació regular que ell havia fet: aquesta era la història preferida de les seves netes, ja que quan conduïa l'aprenent, - <i>tant passaven per la carretera com per la cuneta: era més perillós anar al seu costat que els atacs de l'enemic!</i>, explicava.	17"	Guerau Forasté	The Andrews Sisters - Rum and coca cola (Album Version)

Durant la seva primera estada a Barcelona, sovint va a casa una senyora, la Maria, que l'ajuda amb el que pot: roba, menjar, paquets,... Segons el que explica a les cartes, era una persona bondadosa que li oferia menjar, fins i tot quan n'anaven curts. No se sap com es coneixen ni si van mantenir contacte més enllà de la guerra però se sap que estava casada i tenia un fill. Durant un temps va deixar-hi d'anar per no abusar de la seva bondat i, com a agraïment, més endavant, la família Juanola els van acollir a ella i al seu fill a Serinyà, quan a la capital cada cop era més difícil i car obtenir aliments. Els dies a Barcelona passen de manera similar als de Castelló de la Plana: el matí sovint fan instrucció i a les tardes, si no li toca fer guàrdia a la caserna, van a fer un vol per la ciutat .	41''	Guerau Forasté	The Andrews Sisters - Rum and coca cola (Album Version) A Dark Knight
Durant aquesta estada, és recurrent que bombardegin la ciutat quan es fa fosc: els avions sovint descarreguen quan estan dormint. Amb cada bomba que cau, sonen, a més, sirenes, antiaeris i reflectors. Si no estan a la caserna, s'han d'amagar als subterranis, búnquers o a qualsevol lloc segur per evitar possibles desgràcies. Però, com que és tan freqüent, ja ni s'immuten. S'entrellegeix que durant aquest període passen gana, però l'Enric intenta desviar l'atenció parlant d'altres persones o situacions.	24''	Guerau Forasté	A Dark Knight Sfx-Bombard eig

Ahir volia la Maria que hi anés a dinar, pero no m'agrada abusar i no hi vaig anar-hi. Ara, que no m'haguera anat malament, ja que desde que he vingut de casa tinc molta més gana. I si no fos que la maleta respon, i algo que em compro tot el dia, estaria passant gana. I hem passat dos dies, a causa del bombardeig, que només ens donaven mig pa. I tots els altres que no tenen res passaven gana. I ahir a la tarda varem anar al parc a veure les feres que es veu que per causes de la guerra passen gana. I dies enrere va caure una bomba a una casilla de monos, que els va matar a tots.	27"	Moisès Camós	A Dark Knight Sfx: carta escrita
El 5 de març de 1938, el seu tinent els diu que a partir d'aquell moment es dedicaran a fer l'abastament de les defenses de les costes, i que hauran que moure's per la zona de Roses i fins a Castelló. Per això, a partir de llavors, es passen el dia amunt i avall transportant de tot.	9"	Guerau Forasté	A Dark Knight
10 de març del 38 - Banyeres del Penedès Aquest dia, marxen de Barcelona i fan una llarga ruta pel litoral transportant provisions i evacuant ferits fora del perill del front. Per sort o per destí, aquesta incursió els allunya de la capital del 16 al 18 de març, dies en què s'hi produeixen bombardejos massius per part de l'aviació feixista italiana i alemanya que deixen milers de morts entre la població civil.	19"	Guerau Forasté	A Dark Knight
També fan un altre llarg trajecte abans d'arribar al lloc on els encomanen i s'aturen per diverses localitats: la primera és Banyeres del Penedès, on, segons explica l'Enric en una de les seves cartes, ocupen i dormen en una casa on se solia hostatjar el rei quan anava a visitar Barcelona.	18"	Guerau Forasté	

Passen també per la Vall d'Uixó, tornen a Sogorb, a Barraques, retornen a Llorenç del Penedès i finalment baixen cap a Morella.			
Del 24 de març al 4 d'abril de 1938, l'Enric és destinat a Morella. Segons recorda Salvador Fusellas, el seu nebot, és el lloc on passa més por. El dia 3 d'abril Morella és bombardejada de forma brutal.	12"	Guerau Forasté	A Dark Knight Sfx-Bombard eig i aviació

<i>L'aviació italiana, aliada de l'exèrcit feixista, sobrevolava el poble de Morella i va començar a bombardejar-lo. El seu objectiu era destruir tres canons que estaven a la ciutat i, per aconseguir-ho, van acabar descarregant sobre tot el poble i van matar milers de civils.</i> <i>L'Enric i el seu ajudant estaven amb el camió pujant cap al poble, quan van començar a sonar les sirenes. Desconcertats davant el que estava passant, van sortir del camió, ja que era possible que els veiessin i es van amagar on van poder. Presos per la por i al no tenir cap lloc on cobrir-se van acabar tapant-se amb el seu impermeable. L'atac va ser mortífer però per sort no els van tocar. Explica que, atemorits com estaven, van estar amagats durant una llarga estona ja que per davant seu va passar un camió ple de civils morts i amuntegats víctimes del setge.</i>	53"	Tall de veu d'en Salvador Fuselles	A Dark Knight Sfx-Bombar deig i aviació
Poc després de l'incident de Morella, tornen a Barcelona i s'hi estan fins el 6 de maig de 1938, quan els destinen altre cop a proveir els soldats amb el que faci falta. Durant els trajectes, sempre que passen pels pobles, deixen pujar tothom qui ho necessiti. L'Enric explica que sovint, a les àvies els costa	28"	Guerau Forasté	A Dark Knight

pujar i els han d'empènyer el cul perquè puguin entrar. A canvi del transport, molts dels que pugen al seu camió els donen tabac i, com que ell no és fumador, fa una mica de negoci amb els altres soldats i en treu quatre duros.			
13 de maig de 1938, Torà A causa de l'avenç de les tropes franquistes, que ja havien conquerit els territoris catalans de Lleida i Balaguer, s'estableix a Torà una base d'abastament com a punt estratègic entre les poblacions de Solsona, Manresa, Igualada, Cervera, Pons... En aquest poble, s'esperava que s'hi concentrassin fins a un centenar de camions republicans. Molt a prop, de nit veuen il·luminades els pobles i ciutats conquerides per les tropes franquistes. Són moments de màxima tensió on ni tan sols poden descansar.	23"	Guerau Forasté	A Dark Knight
<i>Aquí estic molt bé, a pesar que fa uns quants dies que no parem ni nit ni dia i quan un porta el camió, l'altre dorm. I, a vegades, cantem tots dos, encara que sigui la lletania, con tal de que no quedem adormits.</i> <i>Lo que més m'agrada aquí és perquè correm tants pobles. Aquesta nit hem anat al front a portar soldats a la mateixa línia de foc i estàvem veient la lluminària dels pobles que tenen els feixistes. He anat a Igualada, Manresa, Solsona, Cervera, Borges Blanques, Ponts, etc.</i>	24"	Moisès Camós	A Dark Knight Sfx: carta escrita
És en aquests moments, també, que demana als seus pares que guardin les cartes que els envia. Potser intuïa l'inici de la fi.	6"	Guerau Forasté	A Dark Knight
<i>Guardau totes les cartes que jo vos escric, que vos, Peret i Dolors, quan sigueu vells les podreu llegir als vostres nets i a mi em</i>	10"	Moisès Camós	A Dark Knight

recordaran al llegir-les els "ratos" bons i dolents que he passat en un "puesto" i a l'altre.			Sfx:carta escrita
16 de juliol de 1938 - Barcelona A mitjans de juliol, torna a la caserna de Barcelona i recupera la seva anterior rutina. De tant en tant transporten provisions; fan instrucció o guàrdies a la caserna i en el temps lliure van a la ciutat a fer un toc, al cinema o al teatre. Com a anècdota, en un d'aquests viatges de provisionament, coneix i fa amistat amb un voluntari rus anomenat Leonev Velavetrovix, amb qui malauradament no manté el contacte. Durant els següents mesos, li concedeixen alguns permisos per tal de poder visitar la família a Serinyà. Quan els permisos li són denegats, però, és la seva família o tan sols el seu pare, Pere Juanola, qui va a visitar-lo a Barcelona. Cap als voltants del 5 d'octubre del 38, li concedeixen l'últim permís per anar a casa seva. Quan torna a la caserna envia una carta el seu pare excusant-se...	42"	Guerau Forasté	The Ink Spots - I Don't Want to Set the World on Fire Sfx: carta escrita
<i>Ja sé que paso més temps anant a visitar noies que no estant a casa, però vos heu de fer el càrrec que quan sóc aquí, no puc pas pensar en la guerra, doncs prou em queden dies per estar-hi i per això no s'ha d'estranyar que al ser aquí pensi en les noies, que amb el temps alguna d'elles s'haurà de convertir en la meva dona. Per no disgustar-vos procuraré que no sigui d'ulls blaus encara que dades les circumstàncies d'ara, em sembla que tindrà que ser-ho.</i>	19"	Moisès Camós	The Ink Spots - I Don't Want to Set the World on Fire Sfx: carta escrita

Tot i que les cartes respiren normalitat, entre línies s'hi entreveuen aspectes que denoten que la guerra s'està perdent. Curiosament, l'Enric des de l'inici del conflicte sempre havia escrit els seus pares en català, però, sense cap precedent i amb l'excusa que vol practicar el castellà, el 31 d'agost escriu la seva primera carta en un castellà rudimentari. Per altra banda, a principis d'octubre li ofereixen un ascens remunerat per ser sergent o cap. Mal moment per acceptar promocions militars... L'Enric declina l'oferta. A la vegada explica que un advocat li ha confirmat que per Nadal ja estarien "menjant torrons" a casa. I en efecte, el final de la guerra va ser imminent, però els torrons i la llar van haver d'esperar un llarg temps; per a molts fins i tot no van arribar. Però, el que fa més evident que s'apropa la derrota és que el 28 d'octubre l'Enric presència en viu la marxa de les tropes internacionals voluntàries supervivents, que retornen al seu país. És la manifestació popular més multitudinària que viu Barcelona durant la Guerra. Hi desfilen soldats, metges, infermers, ferits... i la gent els tira flors i banderes des dels laterals. L'Enric pot veure perfectament les brigades i els presidents Lluís Companys, Manuel Azaña, Juan Negrín i Diego Martínez Barrios i el general Vicent Rojo, que els acomiaden amb tots els honors. Aquell, quan acaba la desfilada, l'Enric encaixa la mà del president Companys.	1,13"	Guerau Forasté	The Ink Spots - I Don't Want to Set the World on Fire
Durant els dos últims mesos del 38, el destinen a un cos de veterinaris i es dediquen principalment a transportar bestiar pels pobles d'Oliana i Valls.	19"	Guerau Forasté	The Ink Spots - I Don't Want to Set the World on

L'última carta de l'Enric abans de la fugida, data del 7 de gener del 39. L'escriu des d'Oliana, on es troba juntament amb el seu ajudant i altres soldats, i hi explica un altre episodi recent que podria haver-li costat la vida però per sort, en surt il·lès.			Fire
<i>Em va anar de poc que no em pesqui en aquell criminal bombardeig de Barcelona, doncs estava a la cola de l'autobús i, com que no venia, vaig decidir marxar a peu i, al poc rato de marxar, varen caure unes bombes que feren una mortaldat.</i>	10"	Moisès Camós	The Ink Spots - I Don't Want to Set the World on Fire Sfx: carta escrita
Els fets es precipiten i Barcelona cau el 26 de gener de 1939. La desfeta militar republicana provoca un èxode massiu de tot l'exèrcit i la població civil compromesa amb el govern legítim. Aquesta retirada té lloc sense ordre ni concert, en desbandada. Però què se'n va fer, de l'Enric, en aquests moments de caos? A partir d'aquest punt, com que la supervivència era l'essencial, no hi havia temps per escriure cartes. La història, per tant, s'acull principalment als records que tenen els familiars i que s'han reconstruït de la manera més coherent possible.	27"	Guerau Forasté	A Dark Knight
Com que en els moments de la desfeta es troba a Oliana, decideix marxar cap a França passant per la Cerdanya amb el camió i el seu ajudant. De camí, abans d'arribar a Prullans, uns soldats els criden l'atenció i els obliguen a seguir-los. La situació els fa mala espina però no tenen cap altra opció. Aquest episodi el recorda Salvador Fuselles, el seu nebot.	18"	Guerau Forasté	A Dark Knight

Record d'en Salvador quan tanquen l'Enric i l'ajudant a un pati amb el camió.	53"	Salvador Fuselles	A Dark Knight
Amb el cor a mil, segueixen la fugida. En algun moment del trajecte se separa del seu ajudant, no sabem per què: potser ell decideix no creuar la frontera. Mig desorientat, però, segueix avançant cap a França fins que té un contratemps. Aquest record és de la seva neta, Mariona Masgrau.	15"	Guerau Forasté	A Dark Knight
Record de la Mariona quan clava el camió: agafa les dues maletes	1,03"	Mariona Masgrau	A Dark Knight
Abandonar el camió l'afecta profundament i en guardarà la clau la resta de la seva vida. Avui en dia, encara nosaltres la conservem.	5"	Guerau Forasté	A Dark Knight
Amb dos peces d'equipatge, prossegueix el camí a peu fins que arriba a la petita població de Prullans. Allà dues senyores que vivien en un mas apartat l'acullen, li donen sopar i li deixen passar la nit a recer. L'endemà, reprèn el viatge però abans els demana un últim favor, que li guardin la maleta, ja que amb totes dues no pot continuar el trajecte a peu. Molts anys més tard, ja en temps de pau, l'Enric va tornar a Prullans amb l'esperança de trobar les dues dones i agrair-los el que havien fet per ell. Afortunadament seguien vivint a la mateixa casa i els va poder expressar la seva gratitud. Per sorpresa seva, encara seguien guardant la maleta que havia deixat feia més d'una dècada i li van retornar. Avui en dia, aquella maleta de fusta encara es conserva i tot i que és vella i escantonada, guarda a dins els dos uniformes republicans de l'Enric en perfecte estat; i en una de les	46"	Guerau Forasté	A Dark Knight

butxaques, una brúixola, un certificat, uns quants escuradents i una mica de tabac.			
10 de febrer de 1939, Guils de Cerdanya, França	2"	Guerau Forasté	A Dark Knight
<i>El último pueblo catalán que he estado ha sido Guils, situado a 500 metros de la frontera, donde salimos el viernes media hora antes de entrar los nacionales. Y fuimos al primer pueblo francés, llamado la Tour de Carol, donde pasamos una noche en un prado. Y aprovechando la primera ocasión que tuve, pudimos escapar para la estación para coger el tren que tiene que llevarnos a la España nacionalista, donde estoy impaciente por llegar para poder ver orden y justicia, que desde tanto tiempo nos falta!</i>	9"	Moisès Camós	A Dark Knight
A França, els republicans tenien l'esperança de ser acollits i obtenir asil. Lamentablement no és així i els soldats senegalesos i francesos, al crit d' <i>Allez, allez!</i> , els detenen. L'Enric dorm en un prat tancat de La Tor de Querol; aquest prat és, en realitat, un camp de refugiats improvisat on es concentren els primers combatents que arriben en aquesta zona. Segons fonts històriques, els primers soldats republicans hi arriben el 10 de febrer de 1939; l'Enric, per tant, devia ser dels primers.	22"	Guerau Forasté	A Dark Knight
En aquest punt, calia prendre decisions que determinarien la seva sort: parla amb soldats i caps per saber què faran però finalment, un tinent republicà els reuneix, els explica la situació:	8"	Guerau Forasté	A Dark Knight
<i>Muchachos, los que no tengan las manos manchadas de sangre, volved a España y los</i>	10"	Àlex Forasté	A Dark Knight

<i>que no podemos volver, nos iremos a México a ganarnos la vida como podamos.</i>			
El llavors president de Mèxic, Lázaro Cárdenas, revolucionari i d'esquerres, donava suport a la Segona República Espanyola i acollia milers de refugiats espanyols. Tot i això, l'Enric decideix que no pot apartar-se tant de la seva família i vol tornar a Espanya. A més, conserva les insígnies de comissari de cos de tren, la insígnia de l'escola automobilística i el cos automobilístic, la insígnia del cos d'artilleria i la insígnia del cos d'enginyers, que potser l'ajudaran a demostrar quin càrrec havia ocupat.	22"	Guerau Forasté	A Dark Knight
<i>Debido a la gran masa de gente que nos vamos con Franco, tenemos que estar en esta estación esperando el turno para poder entrar por la frontera de Irún y ignoro de allí donde nos mandarán pero estoy convencido que pronto podremos volver a reunir toda la familia, cosa que todos deseamos.</i>	14"	Moisés Camós	A Dark Knight
L'11 de febrer de 1939 s'escapa juntament amb uns altres soldats. Uns combatents republicans els enxampen, els tiren pedres i els titllen de traïdors per voler tornar a Espanya, però no es fan enrere. Finalment arriben a l'estació de La Tor de Querol, i allà agafen un tren que els porta fins a Pàmies, d'on surten els trens cap a Irún. Però, degut a la congestió de soldats que hi havia, s'hi ha d'esperar un dia enter per poder pujar al tren que els portarà de nou a Espanya. El dia 12 de febrer aconsegueix pujar a un tren però hi passa un mínim de dos dies abans de marxar juntament amb 1300 persones més.	1,01"	Guerau Forasté	A Dark Knight

Tot això ho explica en una carta del 14 de febrer de 1939, escrita des del tren aturat. Aquesta és una carta dolorosa, que fa mal de llegir: està escrita en castellà; sap que serà revisada pel govern franquista i que passarà censura, i pren distància de la seva militància republicana per mirar de salvar la vida i salvaguardar la seva família. Efectivament, al dors del sobre s'observa un segell que posa CENSURA MILITAR. Aproximadament entre el 14 i el 18 de febrer arriben a Espanya per Irún, i l'exèrcit feixista, que ja havia arribat a la frontera, els intercepta i els fa presoners.			
20 de febrer de 1939, Santa Maria de Oia, Galícia En la primera carta que escriu una vegada ha travessat la frontera, el 22 de febrer, ja és al camp de concentració de Santa María de Oia a Galícia. A part del trajecte en tren, va fer també quaranta hores de vaixell i un tros del camí en camió. És enviat als camps de concentració de Santa Maria de Oia i Camposancos, situats a Pontevedra. A Santa María de Oia ho passa francament malament. Com que està situat al mar, fa un fred terrible i a més, està dirigit per un capità sense cor que els fa passar un infern, els desprecia, els mata de fam i només els deixa sortir per anar a buscar castanyes. Si tenen sort i en troben, les apilen, les aixafen, les bullen i això és tot el que tenen per menjar. Aquests fets li valen el sobrenom de "<i>El capitán Castaña</i>". Tot i això, l'Enric recorda amb molt d'afecte la població gallega ja que tenia bon cor i els passava menjar per sota la tancada.	1,40"	Guerau Forasté	A Dark Knight Sfx mar, trepitjar fulles

Els dies passen lents i l'Enric conta cada segon que falta per marxar d'allà. L'únic passatemps que té consisteix a escriure cartes a casa seva. És l'única manera amb què es pot comunicar amb ells, a més de 1.200 km de distància. Per poder sortir del camp, necessita algú que l'avalí. Un aval és una declaració per la qual una persona física o jurídica respon de la solvència moral o econòmica d'una altra. En aquest cas, els avals els enviaven les autoritats dels pobles de cada soldat i hi feien constar si havia estat "afecto" al règim, el qual et permetia recuperar la llibertat; "desafecto", que suposava que no estaves a favor del règim i en els millors dels casos seguiries reclòs al camp o series enviat a una presó; o "indiferente", que et podia permetre l'alliberació del camp més a llarg termini, ja que ni simpatitzaves ni estaves en contra del règim.			
L'aval de l'Enric, tot i haver entrat a l'exèrcit republicà com a voluntari, arriba com a "indiferente". Probablement, com que constava als registres que hi havia anat llevat, les autoritats van entendre que no havia estat voluntari. Abans que arribés l'aval, però, van passar 3 mesos i 4 dies que es van fer eterns.	15"	Guerau Forasté	A Dark Knight Sfx: obrir portes presó
Quan finalment l'alliberen, com que havia combatut amb l'exèrcit republicà, es veu obligat a fer el servei militar per segona vegada, aquest cop amb l'exèrcit feixista. Del setembre del 1941 fins al juliol de 1943 rota per tota Espanya fent el servei militar. El destinen als Regimientos de Artillería de Pontevedra i Múrcia, i al Batalló de Transmisiones de València i finalment, el 7 de	1,10"	Guerau Forasté	A Dark Knight

juny de 1943, 10 dies abans del seu aniversari, com una espècie de regal anticipat, el llicencien amb destí al seu domicili, a Serinyà, tot i que segueix podent ser mobilitzat. El 1951 passa a formar part de la reserva i finalment el 1955 obté la llicència absoluta i comença una nova vida. El 1938 es casa amb la Francesca Terradelles, una noia amb qui no havia mantingut cap relació epistolar durant la Guerra Civil, i es trasllada a Banyoles: els anys següents tenen dos filles. la Roser i la Dolors, i tres netes. I pot recuperar la feina que tant estimava de tractant de boscos i comerciant. Cap el 1997 contrau les malalties de l'alzheimer i el parkinson. Mica en mica va perdent facultats i records. El que no havia aconseguit el règim franquista, ho va aconseguir la malaltia de la memòria, i si no hagués estat pel seu hàbit d'escriure i compartir amb els qui més estimava, les seves vivències s'haguessin esfumat per no ser recuperades mai més. Finalment, el 2001 mor a Banyoles, envoltat de la seva família.			Manel- La cançó del soldadet
Com l'Enric, milers de joves van haver de passar per situacions similars durant la Guerra Civil; gana, fred, por, enyor... però lamentablement, no tots van córrer la mateixa sort que ell i van poder tornar a casa, encara que fos 6 anys més tard. Per part meva, després d'un any intentant encaixar totes les peces d'aquest trencaclosques biogràfic, només puc dir que és essencial conèixer la memòria familiar per adonar-nos del que van viure els nostres avantpassats, Aquestes microhistòries són els autèntics fonaments de la nostra terra. Fins aquí <i>Entre bombes i records</i>. Gràcies per escoltar-nos.	32"	Guerau Forasté	Manel- La cançó del soldadet

6.2. Sintonia musical

Amb aquesta sintonia, volia evocar una sensació de moviment i d'intriga combinant acords menors i majors i un ritme constant que recordés el galop d'un cavall però traslladat a l'era del motor.

Per fer-la, em vaig basar en l'inici i el ritme de la cançó Trinity (Titoli), dels westerns *Li deien Trinitat*, i *Django desencadenat* de Quentin Tarantino.

Enllaç per escoltar la sintonia: <https://n9.cl/7pc2w> o QR

Partitura

Sintonia Programa Radiofònic

Classical Guitar

Figura 53. Partitura de la sintonia Entre bombes i records, una història de guerra. Font: Pròpia.

6.3. Entre bombes i records

El primer capítol d'aquest pòdcast, que podria recollir històries de via a través de fonts primàries, va ser enregistrat als estudis de Ràdio Banyoles el dia 30 de setembre de 2024. A continuació hi ha la fitxa tècnica i l'enllaç per escoltar-lo.

Nom	Entre bombes i records
Gènere	Periodisme històric i divulgació
Direcció, edició i realització	Guerau Forasté Masgrau
Presentador	Guerau Forasté Masgrau
Col·laboradors	Moisés Camós (veu d'Enric Juanola)
Idioma	Català
Durada capítols	30 minuts
Plataforma de difusió	http://ivoox.com
Primer capítol	Enric Juanola, un xofer de Serinyà de l'exèrcit republicà
Primera emissió	4 d'octubre de 2024
Estat	Actiu
Enllaç	https://go.ivoox.com/sq/2477300
QR (per poder-lo escoltar amb un telèfon mòbil cal descarregar l'app d'ivoox)	

7. Conclusions i futures línies d'investigació

A diferència de treballs de caire científic i/o tecnològic, on es respon la hipòtesi plantejada, en els treballs d'investigació relacionats amb la memòria històrica no es pot extreure una conclusió específica. Així doncs, plantejo respondre les següents cinc preguntes: Què he aconseguit? Quines dificultats m'ha plantejat el treball? Què he fet per superar-les? Què he après? Per on he de seguir aquesta investigació?

Primerament he aconseguit ordenar cronològicament i arxivar centenars de cartes, telegrams i documents d'Enric Juanola i garantir-ne la seva preservació a base de traslladar-les en caps desinfectades i de la mida adequada. He posat en valor el que suposa aquesta documentació única, tan extensa i meticulosa i n'he analitzat el contingut, variat però fidel al dia a dia d'un soldat ras a la Guerra Civil Espanyola. També he posat en coherència el material que meticulosament va guardar l'Enric Juanola: uniformes i insígnies militars, maletes, sarró amb l'epistolari, els documents i els records que es conserven de la seva experiència bèl·lica. D'aquesta manera, he aconseguit refer la història de guerra de l'Enric que estava en certa manera enterrada i deambulant entre els records dels seus familiars i l'oblit. Per això, la narració dels records que es tenen a nivell familiar ha estat crucial per poder cosir, juntament amb les cartes, la seva aventura.

Les memòries de guerra d'un soldat ras formen part de la microhistòria d'un país i s'han d'anar passant de generació en generació, tal com van fer els combatents de la Guerra Civil amb els seus fills i néts, abans no sigui massa tard per evitar-ne la seva desaparició. Lamentablement, el temps no s'atura i no ha estat possible parlar amb el protagonista de la història ni tampoc se'n guarda cap registre sonor rellevant. Aquest fet, però, ha comportat que la família Juanola s'ajuntés en un objectiu comú i que que s'abordés un tema que, tot i interessar a tothom, no s'hi havia acabat d'aprofundir, ja que es considerava un tabú. La realització d'aquest treball ha suposat saldar un deute que es tenia pendent, no només amb l'Enric Juanola sinó amb tots aquells que van participar a la Guerra Civil Espanyola i que el temps progressivament ha esborrat.

Com que som la primera generació que no ha conegut de primera mà el que va suposar la Guerra Civil Espanyola, és imprescindible conèixer-la, no només pels estralls que va deixar sinó per respecte envers els que la van patir. Actualment l'amenaça de l'extrema dreta està en auge arreu del món i, tal com va dir el filòsof i assagista George Santayana, "Qui no coneix la seva història, està condemnat a repetir-la". Per això la tasca de divulgació és tan important. Amb la creació d'un pòdcast d'història recent pretinc apropar la història d'un xofer de la Guerra Civil Espanyola al públic juvenil, per donar a conèixer i fer visible una realitat que s'està oblidant.

Aquest treball ha comportat diverses dificultats. En primer lloc, es va partir de zero, perquè el material que es va tractar no havia estat mai historiat. Aquesta tasca va comportar molta feina no visible, però present: netejar, separar i ordenar cronològicament... La majoria de documents eren cartes escrites a mà, per tant, la comprensió de la cal·ligrafia i el vocabulari prefabrià van suposar una tasca de gran dificultat.

Reformular les falses idees que m'havia fet sobre el dia a dia a la guerra també ha estat difícil. L'errònia visió que cada dia era una batalla per la supervivència i que les morts i assassinats eren diàries ha col·lisionat amb una realitat on la quotidianitat i la joventut hi tenien un gran espai. Per altra banda, no tots els soldats van ser herois de guerra que estaven disposats a ser màrtirs de la pàtria. N'hi han que es van veure immersos en el conflicte i que es van dedicar a complir la seva tasca i intentar-ne sortir il·lesos per continuar la seva vida.

Donar coherència a tot el que s'explicava a les cartes i a les històries dels familiars ha comportat múltiples adversitats. La manca de documentació oficial i els records contradictoris han dificultat en gran mesura la tasca. Tot i acabar recreant la història de manera força completa, encara queden molts interrogants i preguntes sense resposta, per exemple, en quina data es va allistar Enric Juanola.

De la mateixa manera que en certs àmbits hi faltava informació, d'altres n'hi havia excessiva. Per divulgar la recerca de manera concisa, entenedora i entretinguda s'ha hagut de sintetitzar el contingut i trobar el to adequat.

Per superar aquestes i altres dificultats al llarg del treball he recorregut a diverses solucions. He consultat múltiples arxius, el Comarcal del Pla de l'Estany i el Municipal del Pla del Pla de l'Estany per obtenir dades precises sobre la trajectòria de l'Enric Juanola i la Guerra Civil Espanyola. S'han consultat també fotografies històriques i documentació guardada entremig de l'epistolari i els arxius familiars. S'ha mantingut una correspondència per correu electrònic amb el Servei d'Informació i Documentació del Memorial Democràtic i s'ha contactat amb l'Arxiu històric de Castelló de la Plana per obtenir informació sobre l'Escola de Xofers de l'exèrcit republicà, tot i que van fer-me saber que no en tenien cap registre.

S'han entrevistat diversos experts en la història de Banyoles i el Pla de l'Estany, historiadors especialitzats en el període de la Guerra Civil Espanyola, i expertes en la recerca i divulgació de materials històrics familiars.

A més, s'han interpellat tots els familiars més propers de l'Enric Juanola que han aportat una gran quantitat d'informació de la qual no hi ha constància ni a les cartes ni als registres oficials.

S'han aplicat estratègies relacionades amb les tecnologia de la comunicació i la informació, com la creació d'un grup de *Whatsapp* amb els integrants de la família amb la finalitat de compartir els records esporàdics que se'ls apareixessin per no oblidar-los i captar el màxim d'informació relativa a l'Enric Juanola.

Això ha comportat molts aprenentatges: he après a documentar-me i consultar fonts històriques. He adquirit coneixements sobre com encarar-me i saber analitzar el contingut de fonts primàries i secundàries. He après a extreure'n informació, sintetitzar-la, i plasmar-la al treball. He ajuntat bibliografia i estudis generals sobre la Guerra Civil Espanyola per intercalar-los amb la història personal del meu besavi, per tal de fer-ne un seguiment fidel i entendre el seu periple.

He experimentat el plaer de fer recerca i, entre el caos d'informació, trobar la peça que feia que tot encaixés; i s'obrissin nous camins i possibilitats. Paral·lelament, quan els engranatges no funcionaven i la història no concordava amb exactitud, el fet d'especular sobre què va poder succeir m'ha fascinat.

M'he adonat de la importància de la bibliografia per entendre tot el que no s'explica, ja que l'epistolari analitzat constava de cartes per tranquil·litzar la família i sovint es callaven les parts més severes i dures de la guerra. I he après a divulgar la investigació duta a terme d'una manera entretinguda però alhora clara per tal d'arribar sobretot al públic adolescent.

A partir d'aquí s'obren moltes possibilitats. L'epistolari d'Enric Juanola és molt extens i per això en aquest treball de recerca he decidit acotar i centrar-me sobretot en l'experiència al front d'Enric Juanola, del 1937 al 1939. Tot i això, aquest material es pot enfocar des de diferents angles i seria prou interessant seguir aquestes línies d'investigació:

La Guerra Civil Espanyola a Serinyà: Segons Galofré (entrevista del 30-7-24) no es conserva gairebé res de com era el dia a dia al poble de Serinyà durant la Guerra Civil Espanyola, tret d'actes oficials i pocs documents, però gràcies a les cartes que enviaven els pares de l'Enric, Pere i Dolors Juanola, podríem saber amb més detall quina era la situació al poble i com es vivien els dies allà. Es podria observar des d'un punt de vista d'una família treballadora de classe mitjana com era viure a Serinyà i l'entrada de les tropes franquistes al seu poble.

L'Escola Automobilística de Castelló de la Plana: Tot i tenir constància que l'Enric Juanola va formar-se durant gairebé un any a l'escola automobilística de Castelló de la Plana, vaig preguntar a l'arxiu de la pròpia ciutat i no en tenien constància. El fet que no quedi constància d'aquesta escola pot ser (això es pura especulació) perquè al ser del bàndol republicà, els nacionals van decidir esborrar el rastre de l'existència d'aquesta.

Les cartes del camp de concentració: L'Enric Juanola va formar part del bàndol republicà i al ser derrotats va patir, ell i tots els altres soldats, conseqüències i repressions. Juntament amb la resta de l'exèrcit derrotat va creuar la frontera el 10 de febrer de 1939 per exiliar-se a França esperant que els acollirien i els oferissin asil. Lamentablement això no va succeir i els van tancar al camp de concentració d'Argelers i poc després van ser deportats a Espanya, concretament a Galícia, on van ser tancats als camps de Santa Maria de Oia (Pontevedra) i Camposancos. D'aquestes estades se'n conserven moltes cartes que valdrien per fer una altra recerca sobre com eren les condicions de vida allà i el tracte que rebien per part d'oficials i població.

Les cartes del Servei Militar obligatori: Després de passar l'infern dels camps de concentració, per si no fos prou, el van obligar a fer el Servei Militar. D'aquest període també se'n conserven diverses cartes que serien interessants per fer una recerca sobre com s'hi vivia, les activitats que es duïen a terme, les possibles repressions que podien patir per part dels seus oficials pel fet d'haver combatut pel bàndol republicà,...

Finalment, investigar si hi ha més cartes de guerra en les famílies del Pla de l'Estany. amb l'arribada dels nets i besnéts, podria ser interessant..

8. Bibliografia

8.1. Sobre la Guerra Civil Espanyola

Baila, Miquel Àngel (2010). *Franco en el Mar. La Revista Naval y el Vinaròs de 1938*.

Associació Cultural Amics de Vinaròs URL:

file:///C:/Users/Usuari/Downloads/FRANCO%20EN%20EL%20MAR.pdf

Fontana, Josep (2004). Reivindicació de la petita història. *Plecs d'història local*, núm. 113, p. 1783-5.

Galofré, Jordi (s/d). Guerra i revolució al Pla de l'Estany. Fets i Gent. URL:

<https://www.fetsigent.com/index.php/ca/fets/guerra-i-revolucio-al-pla-de-l-estany.html>

Galofré, Jordi; Rustullet, Miquel (2011). Temps de guerra i revolució al Pla de l'Estany (1936-1939). Consell Comarcal del Pla de l'Estany.

Galofré, Jordi; Rustullet, Miquel (2017). *La repressió franquista a la comarca del Pla de l'Estany*. Consell Comarcal del Pla de l'Estany.

Lluch-Prats, Javier (2023). *Narrativas de una memoria generacional: los testigos de la Guerra Civil toman la palabra*. Oleza, Joan (ed.) *Claves ibéricas de la Guerra Civil. Memoria y narrativa*. Iluminaciones.Renacimiento.

Martí, Ricard, Querol, Pep, Querol, Vicent Ramon, Sangüesa, Carlos (2020). *Els bombardejos silenciats de 1938. Albocàsser, Ares del Maestrat, Benassal, Vilar de Canes, Rossell i Morella*. Onada.

Memorial Democràtic (2009). Expresos polítics. Memòria dels ajuts concedits pel govern català. Generalitat de Catalunya.

Pontón, Gonzalo (2023). *El franquismo. Una historia gráfica*. Pasado&Presente.

Preston, Paul; García, José Pablo (2016). *La guerra civil española*. Debate.

Solé Sabaté, Josep M.; Villarroja, Joan (dir) (2005). *Breu història de la Guerra Civil a Catalunya*. Edicions Barcelona.

Vilar, Pierre (2000). *La guerra civil española*. Crítica.

Weil, Simone (2023). *La guerra de España. Textos escogidos*. Página Indómita.

8.2. Sobre el gènere epistolar

Segovia, Marina (2019). *Cartas desde el frente. La Guerra Civil española para 2º de Bachillerato*. Treball de Final de Màster. URL: <https://www.academia.edu/>

Vila, Eloi (2012). *Cartes des del front*. Ara Llibres

8.3. Sobre el podcast

Novellas, Carles (2023). *El pòdcast a la Secundària*. Treball Final de Màster Universitat de Girona

Riaño, Félix (2023). *Todo Pódcast*. Autoeditat. URL:

<https://www.todosobrepodcast.com/?m=0>

Hammersley, Ben. Audible Revolution. *The Guardian*, 12-2-2004. URL: <http://www.theguardian.com/media/2004/feb/12/broadcasting.digitalmedia>

8.4. Entrevistes

Jordi Galofré (expert en Guerra Civil Espanyola)

- L'objectiu és aprofundir en la repercussió de la Guerra Civil Espanyola al Pla de l'Estany

Josep Grabuleda (arxiver de Banyoles):

- L'objectiu és saber quins tipus de document memorístic es guarda a l'Arxiu de Banyoles i si el conjunt de cartes d'Enric Juanola és un document molt comú.

Montse Torra

- L'objectiu fou conèixer tècniques per editar un corpus epistolar: aprendre a escollir, com sistematitzar-les i escollir-les.

8.5. Còmic sobre la Guerra Civil Espanyola

Jean-Louis Milesi; Audrey Rebmann; Lluís, Joan-Lluís, (2020). *Josep*. Simbol

Martín, Jaime (2017). *Jamás tendré veinte años*. Norma Editorial

Roca, Pablo; Terrasa, Rodrigo (2023). *El abismo del olvido*. Astiberri.

8.6. Pel·lícules sobre la Guerra Civil Espanyola

Loach, Ken (1995). *Tierra y libertad*

Font, Patricia. *Benaiges, el mestre que va prometre el mar*

Cuerda, José Luis (1999). *La lengua de las mariposas*

Saura, Carlos (1990) *¡Ai, Carmela!*

Garcia Berlanga, Luis (1985). *La vaquilla*

del Toro, Guillermo (2006). *El laberinto del Fauno*

Aranda, Vicente (1996) *¡Libertarias!*

Ribas, Antoni (1976). *La ciutat cremada*

8.7 Webgrafia

Institut Obert de Catalunya. Les fonts històriques: font primàries i fonts secundàries. URL:

<https://ioc.xtec.cat/eportafolis/view/view.php?id=55921>

Winn, Ross. Podcasting simplified. URL:

<https://podcasts.apple.com/us/podcast/podcasting-simplified/id1337151390>

També s'han consultat enciclopèdies digitals, com Wikipèdia o l'Enciclopèdia Catalana.

9. Annexos

9.1. Inventari de cartes

Mostra del full de càlcul amb l'inventari de 283 cartes escanejades.

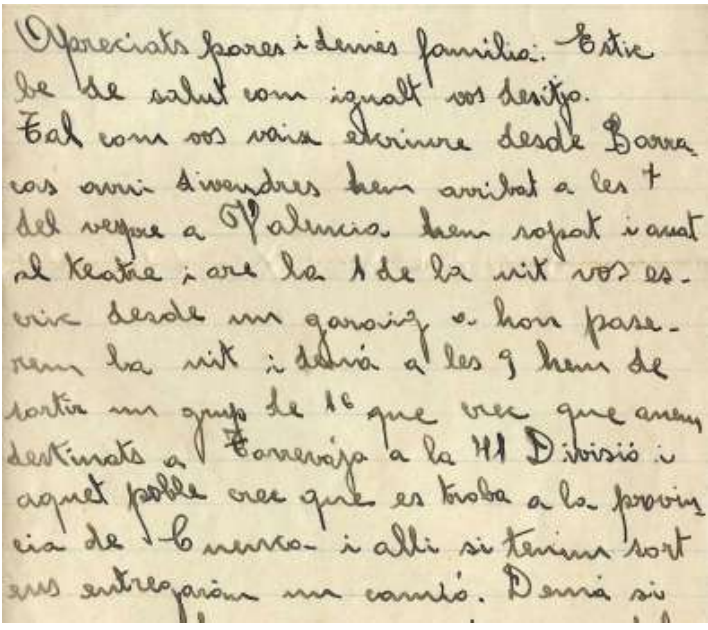
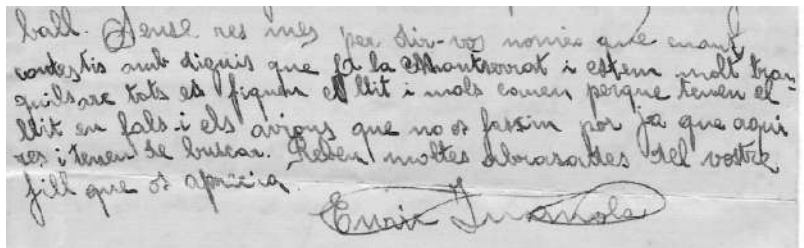

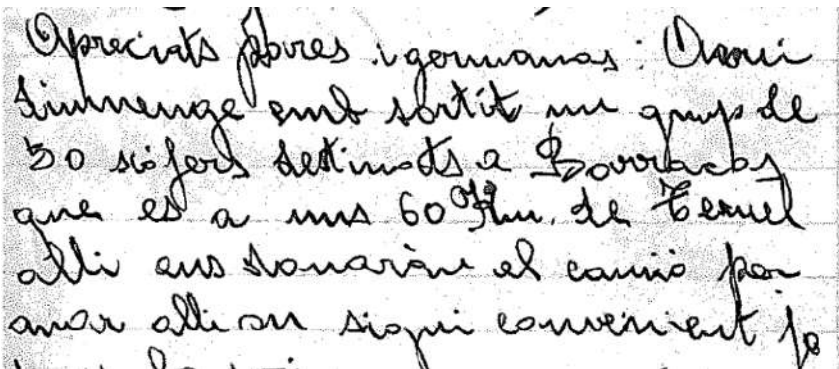
Enllaç per consultar: <https://lc.cx/H91fvf> o QR

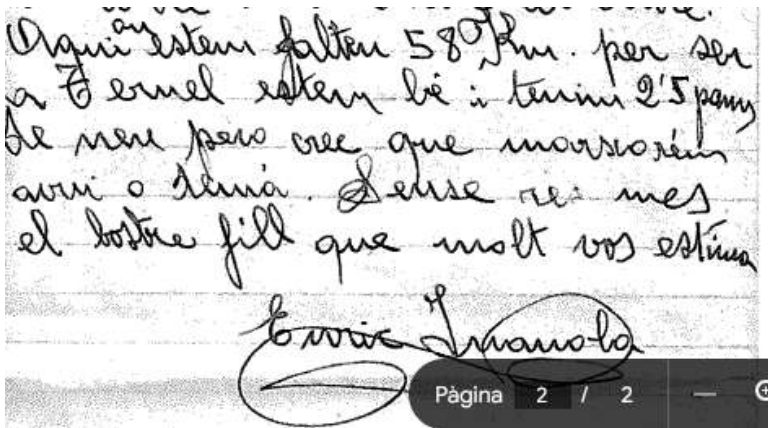
1	Inventari de cartes										
2											
3	Registre i document	Any	Mes	Dia	Remitent	Lloc enviament	Idioma	Destinatari	Lloc recepció	Temàtica o resum	Observacions
10	37-01-07-EJuanola_València.pdf	1937	Gener	7	Enric Juanola	València	Català	Pere Juanola	Serinyà		
11	37-01-20_EJuanola_Torrebalja.pdf	1937	Gener	20	Enric Juanola	Torrebalja-València	Català	Pere Juanola	Serinyà		
12	37-04-8_Serinyà_PereJuanola(CartaNegoci).pdf	1937	Abril	8	Pere Juanola	Serinyà	Castellà			Rebut - negoci	Pares de l'Enric
13	37-09-12-VicençCasademont.pdf	1937	Setembre	12	Vicenç Casademont	Brihuega-Guadalajara	Català	Enric Juanola	Serinyà		amic de l'Enric
14	37-09-23-Maria-Caixa's.pdf	1937	Setembre	23	Maria	Queixas	Castellà	Enric Juanola	Barcelona		amiga de l'Enric
15	37-10-09_EJuanola_Castelló.pdf	1937	Octubre	9	Enric Juanola	Castelló de la Plana	Català	Pere Juanola	Serinyà		
16	37-10-14_NarcísAugust_Villarrobledo.pdf	1937	Octubre	14	Enric August	Girona	Castellà	Enric Juanola			Amic de la família i pare del Narcís August (amic de l'Enric). Dona destinació Narcís August
17	37-10-14_PereDolorsJuanola_Serinyà.pdf	1937	Octubre	14	Pere Juanola	Serinyà	Català	Enric Juanola	Castelló de la Plana		Pares de l'Enric
18	37-10-17-VicençCasademont.pdf	1937	Octubre	17	Vicenç Casademont	Sector centro	Català	Enric Juanola			amic de l'Enric
19	37-10-18-MarichuRejudo.pdf	1937	Octubre	18	Marichu	Serinyà	Castellà	Enric Juanola			amiga de l'Enric
20	37-10-19_EnricJuanola-Castellóde laPlana.pdf	1937	Octubre	19	Enric Juanola	Castelló de la Plana	Català	Pere Juanola	Serinyà		
+ Inventari Ubicació militar Destinacions Enric											

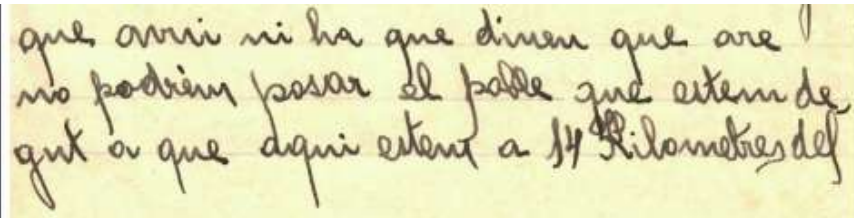
9.2. Mostra de fragments de cartes escanejades

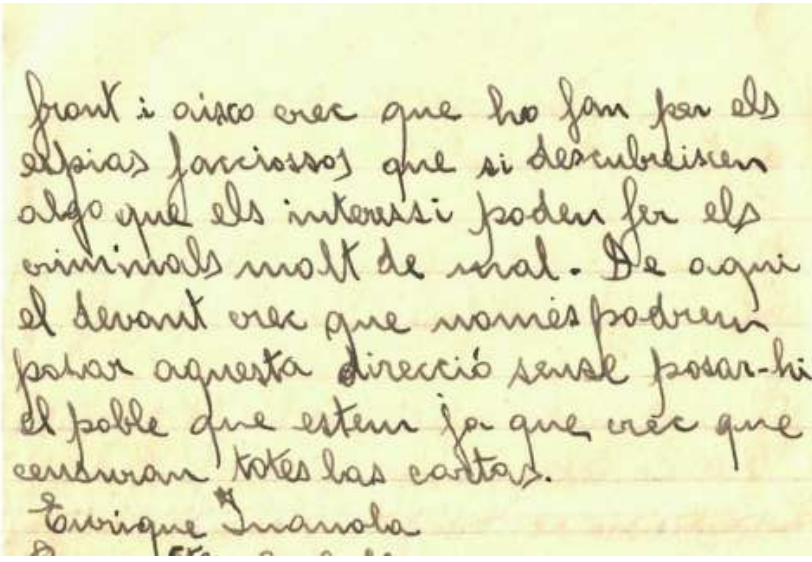
A continuació es mostren alguns fragments de cartes d'Enric Juanola enviades a la seva família Pere Juanola, Dolors Portella i Montserrat i Maria Juanola Portella.

7/1/1937. València. Enric Juanola a Pere Juanola	Transcripció
 Apreciats pares i demés família: Estic bé de salut com igualt vos desitjo. Tal com vos vaia escriure desde Bonna vos omni divendres hem arribat a les 7 del vespre a València. hem sopat i anat al teatro i ara la 1 de la nit vos es- vir desde un garatge i ho hem passe- ram la nit i després a les 9 hem de sortir un grup de 16 que veu que anem destinats a Torrebaja a la 41 Divisió i aquest poble veu que es troba a la provin- cia de Cuenca i allí si tenim sort ens entregaran un camió. Demà si	Apreciats pares i demés família: estic bé de salut, com igual us desitjo. Us escric des d'un garaix on passarem la nit. I demà a les nou hem de sortir un grup de 16, que crec que anem destinats a Torrebaja, a la 41a divisió. I aquest poble crec que es troba a la província de Cuenca; i allí, si tenim sort, ens entregaran un camió
6/12/1937. Castelló de la Plana. Carta d'Enric Juanola a Pere Juanola	Transcripció
 ball. Aneu res més per dir-vos noves que aneu vistes his amb diquis que fa la Montserrat i estem molt tran- quil·lats tots els fiquen el llit i molt comen perquè tenen el llit en fals i els avions que no os facin por ja que aquí res i tenen de buscar. Rebeu moltes abraçades del vostre fill que os aprecia. Enric Juanola	Estem molt tranquils: ara tots es fiquen al llit i molts corren perquè tenen el llit en fals. I els avions que no os facin por, ja que aquí res hi tenen de buscar. Rebeu moltes abraçades dels vostre fill que os aprecia.

2/1/1938. Sogorb. Enric Juanola als seus pares	Transcripció
 Apreciats pares i germanes: Avui diumenge amb sortit un grup de 50 xofers destinats a Barracas que és a uns 60 Km. de Teruel allí ens donarà el camió per anar allí on sigui convenient ja	Apreciats pares i germanes, Avui diumenge hem sortit amb un grup de 50 xofers destinats a Barracas, que és a uns 60 quilòmetres de Teruel. Allí ens donaran el camió per anar allí on sigui convenient.

4/1/1938. Barraques. Enric Juanola als seus pares	Transcripció
 Aquí estem falten 58 Km. per ser a Teruel estem bé i tenim 2'5 pams de neu però crec que marxarem avui o demà. Deu re: mes el nostre fill que molt vos estima Enric Juanola	Aquí on estem falten 58 quilòmetres per ser a Teruel. Estem bé i tenim dos pams i mig de neu, però crec que marxarem avui o demà.

16/1/1938. Salvacañete. Enric Juanola als seus pares	Transcripció
 que avui ni ha que diuen que ara no podrem posar el poble que estem de güt o que aquí estem a 14 Kilometres del	avui n'hi ha que diuen que ara no podrem posar el poble que estem, degut que aquí estem a 14 quilòmetres del front i això crec que ho fan pels espies facciosos, que si descobreixen

 front i així crec que ho fan per els els pias faciosos que si descobrissin algo que els interessi poden fer els criminals molt de mal. De aquí el davant crec que només podrem parar aquesta direcció sense posar-hi el poble que estem ja que crec que censuraran totes les cartes. Enrique Juanola	algo que els interessi, poden fer els criminals molt de mal. D'aquí el davant, només podrem posar aquesta direcció sense posar-hi el poble que estem, ja que crec que censuraran totes les cartes.
--	---

3/3/1938. Barcelona. Enric Juanola als seus pares	Transcripció
Barcelona 3-3-38 De Pere Juanola Apreciats pares i germanes: Ahir no os vaig escriure ja que res de nou os podia dir. Avui aquest matí ens han donat a tots els xofers que tenim el carnet més vell un camió nou de Rússia el que me han donat a mi és pintat com tots de verd té 40 cavalls i és de 4 tonelades i ha fet 20 Kilometres. El ajudant que tinc me l'han deixat triar i és d'Alfarras (provincia de Lleida) i ja ens coneixem de l'escola i també sap conduir però jo soc el amo i només li deixaré portar quan jo no estigui cansat i quan no tinguem feina	Apreciats pares i germanes, Ahir no us vaig escriure, ja que res de nou us podia dir. Avui aquest matí ens han donat, a tots els xofers que tenim el carnet més vell, un camió nou de Rússia. El que m'han donat a mi és pintat, com tots, de verd, té 40 cavalls i és de 4 tonelades i ha fet 20 kilometres. L'ajudant que tinc me l'han deixat triar i és d'Alfarras (provincia de Lleida). I ja ens coneixem de l'escola i també sap conduir, però jo soc l'amo i només li deixaré portar quan jo no estigui cansat i quan no tinguem feina"

Barcelona 7-3-38

A Pare Juanola

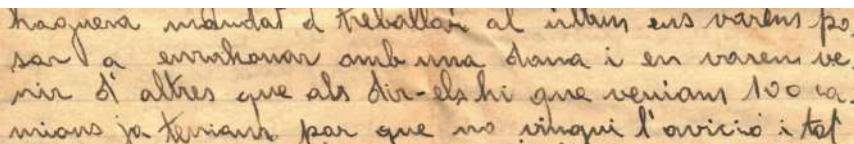
Molt estimats pares i germanes: El dissabte a la tarda vaig anar a parlar la neta a la Maria i amb la per breuar de totes maneres i café i cinyse i vaig esperar fins al vespre que ha venir en Francisco que li vaig plantar 2 paquets de tabac que ha estat molt content. Coment venia cap a Sabadell passava per un càmer a peti i vaig sentir la pressa d'unas bombes i tot seguit els avions i els reflectors que ha duron un rato semblava el front al cap d'un rato que anava amb el timbre i varem tornar i després de sopar i cap a la matinalde varem tornar i cap ens varem aixecar ha que tots i estem acostumats.

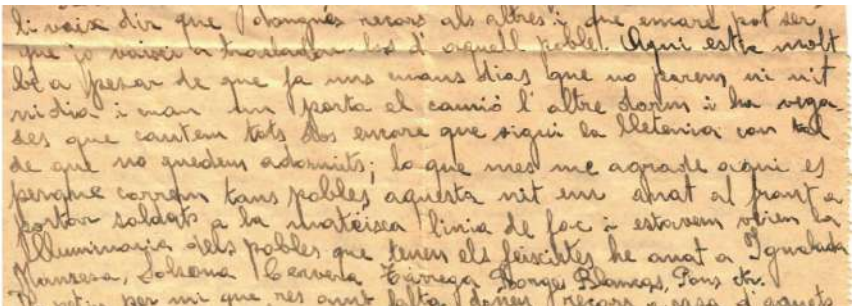
Ahir volia la Maria que i anés a dinar pero no me agrada abusar i no i vaig anar ore que no me haquetat vingut malament ja que desde que he vingut del casse tinc molte mes gana i si no fos que la maleta respon i algo que adult consume tot el dia estaria passant gana i amb passat edies a causa del bombardeig només ens donaven mica pa que tots els altres que no tenen res passaven gana i ahir a la tarda varem anar al parc a veure les feres que es veu que per causes de la guerra passen gana i dies enrere va caure una bomba a una casilla de monos que els ha matat a tots sortin d'aquí varem anar a ballar i la nit al cine d'aquí Sabadell i aquí estem

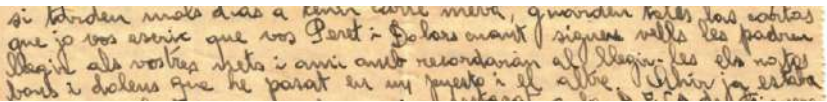
he ja que podem prendre café després de dinar i al vespre i ahir estic de nete i are estare 3 dies de descans pero ore el timbre no ens ha posat res mes de si ens quedarem en aquest quartel o si ens portarim amb algun poble de la marina demà la tarda aniré a buscar la neta que ja la tinc acompanyada i aixis anem kinant i ja també podem contestar amb la mateixa adreça ja que benen cada dia les cartes i diques en l'india que si pot me escrigui avens que for dret la Ramona ahir no vaig escriure ja que res de maneria per dir-vos. Plere nos mes es despedir li harem de la Paula i reber d'ell un fort abraç.

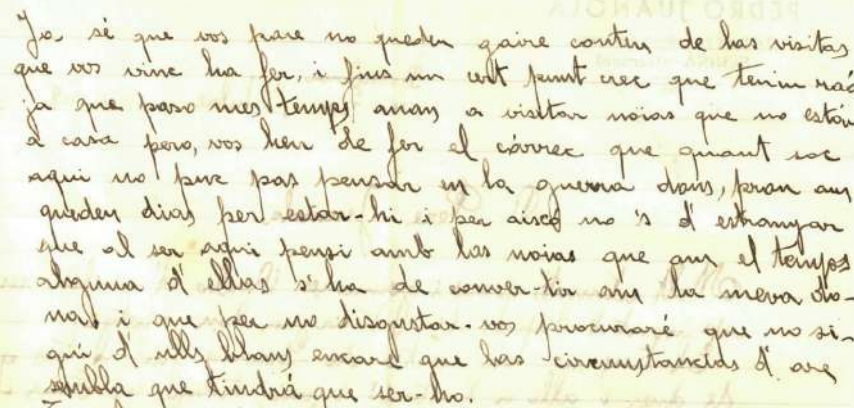
Enric Juanola

Ahir volia la Maria que hi anés a dinar, pero no m'agrada abusar i no hi vaig anar-hi. Ara, que no m'haguera anat malament, ja que desde que he vingut de casa tinc molta més gana. I si no fos que la maleta respon, i algo que em compro tot el dia, estaria passant gana. I hem passat dos dies, a causa del bombardeig, que només ens donaven mig pa. I tots els altres que no tenen res passaven gana. I ahir a la tarda varem anar al parc a veure les feres que es veu que per causes de la guerra passen gana. I dies enrere va caure una bomba a una casilla de monos, que els va matar a tots.

13/05/1938. Torà. Enric Juanola als seus pares	Transcripció
	Ens vàrem posar a enraonar amb una dona i en varen venir d'altres que al dir-els-hi que venien 100 camions ja tenien por que no vingui l'aviació

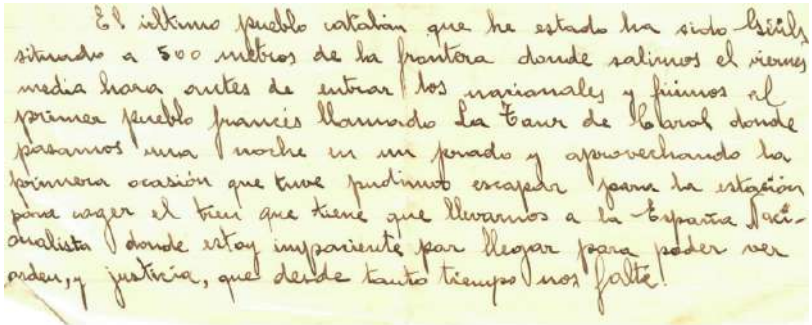
20/5/1938. Torà. Enric Juanola als seus pares	Transcripció
	Aquí estic molt bé, a pesar que fa uns quants dies que no parem ni nit ni dia i quan un porta el camió, l'altre dorm. I, a vegades, cantem tots dos, encara que sigui la lletania, con tal de que no quedem adormits. Lo que més m'agrada aquí és perquè correm tants pobles. Aquesta nit hem anat al front a portar soldats a la mateixa línia de foc i estàvem veient la lluminària dels pobles que tenen els feixistes. He anat a Igualada, Manresa, Solsona, Cervera, Borges Blanques, Ponts, etc

	Guardeu totes les cartes que jo vus escric, que vos, Peret i Dolors, quan sigueu vells les podreu llegir als vostres nets i a mi em recordaran, al llegir-les, els "ratos" bons i dolents que he passat en un puesto i a l'altre.
--	--

5/10/1938. Barcelona. Enric Juanola als seus pares	Transcripció
	Ja sé que vos pare no queda gaire content de les visites que vos vinc a fer i fins un cert punt crec que teniu raó ja que passo més temps anant a visitar noies que no estoi a casa però, vos heu de fer el càrrec que quant soc aquí no puc pas pensar en la guerra doncs, peran any queden dies per estar-hi i per això no s'ha d'estranyar que al ser aquí pensi amb les noies que any el temps alguna d'elles s'ha de convertir amb la meua dona i que per no disgustar-vos procuraré que no sigui d'ulls blaus encara que les circumstàncies d'ara podria que tindrà que ser-ho.

	que dades les circumstàncies d'ara, em sembla que tindrà que ser-ho.
--	--

7/1/1939. Oliana. Enric Juanola als seus pares	Transcripció
	Avui fa vuit dies que era cap d'any que em va anar de poc que no em pesqui en aquell criminal bombardeig de Barcelona, doncs estava a la "cola" de l'autobús i, com que no venia, vaig decidir marxar a peu i, al poc rato de marxar, varen caure unes bombes que feren una mortaldat.

14/2/1939. Guils de Cerdanya. Enric Juanola als seus pares	Transcripció
	El último pueblo catalán que he estado ha sido Guils, situado a 500 metros de la frontera donde salimos el viernes media hora antes de entrar los nacionales y fuimos al primer pueblo francés llamado la Tour de Carol donde pasamos una noche en un forado y aprovechando la primera ocasión que tuve pudimos escapar para la estación para coger el tren que tiene que llevarnos a la España Nacionalista donde estoy impaciente por llegar para poder ver orden y justicia, que desde tanto tiempo nos faltó!

Debido a la gran masa de gente que nos vamos
con Franco tenemos que estar en esta estación esperando
el turno para poder entrar por la frontera de Irún
y ignoro de allí donde nos mandarán pero estoy convencido
de que pronto nos podremos volver a reunir toda la
familia cosa que todos deseamos.

Debido a la gran
masa de gente que
nos vamos con
Franco, tenemos que
estar en esta estación
esperando el turno
para poder entrar por
la frontera de Irún. Y
ignoro de allí donde
nos mandarán, pero
estoy convencido que
pronto podremos
volver a reunir toda la
familia, cosa que
todos deseamos.

Nota: Els fragments de carta s'han transcrit seguin la normativa ortogràfica actual i afegint-hi també els signes de puntuació necessaris per fer-les més entenedores.

9.3. Entrevistes a experts

Entrevista a Jordi Galofré	30 de juliol de 2024
	https://lc.cx/8X0t_S
	

Entrevista a Josep Grabuleda	30 de juliol de 2024
	https://lc.cx/Kiap5x
	